BESTELAKO XEDAPENAK

ENPLEGUKO ETA GIZARTE POLITIKETAKO SAILA

3354

152/2017 DEKRETUA, maiatzaren 9koa, Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan arrisku- eta desanparo-egoeren larritasuna balioesteko Balora tresnaren eguneraketa onesten duena.

Haur edo nerabe bat arrisku- edo desanparo-egoeran badago, administrazio publikoek esku hartzeko betebeharra dute, EAEko ordenamendu juridikoan adingabeen babesaren arloan ezarritakoarekin bat, nagusiki honako lege hauetan oinarrituta: adingabeen babes juridikoari buruzko urtarrilaren 15eko 1/1996 Legea, Kode Zibila (biak ala biak berriki onetsitako uztailaren 22ko 8/2015 Lege Organikoan –haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan– eta uztailaren 28ko 26/2015 Legean –haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan– emandako idazkeraren arabera) eta otsailaren 18ko 3/2005 Legea, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babestekoa.

Adingabeen babes juridikoari buruzko urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren 17.1 artikuluarekin bat, honako hau jotzen da arrisku-egoeratzat: «familia-, gizarte- edo hezkuntza-eremuko inguruabar, gabetasun edo gatazkak tarteko, adingabea bere garapen pertsonalean, familiakoan, sozialean edo hezkuntzakoan, bere ongizatean edo eskubideetan kaltetuta ateratzen denean, baina desanparo-egoeraren deklarazioaren eta legearen arabera tutoretza hartzeko oinarri izango liratekeen garrantzia, intentsitatea eta iraunkortasuna eduki gabe, hain zuzen, beharrezko egingo lukeena administrazio publiko eskudunak esku hartzea, adingabea eragiten duten zailtasunak edo egokitu ezina ezabatzeko, murrizteko edo konpentsatzeko eta babesgabetasuna eta gizarte-bazterkeria saihesteko, familia-ingurunetik banatu behar izan gabe. Horretarako, arrisku-adierazletzat joko da, besteak beste, egoera hori aitortuta duen nebaren edo arrebaren bat edukitzea, familia-egoerak nabarmen aldatu ezean. Inguruabar edo gabezia materialak egotea arrisku-adierazletzat hartuko dira, baina sekula ez dute ekarriko adingabea familia-ingurunetik bereiztea».

Bestalde, kontuan hartuta Kode Zibilaren 172.1 artikulua eta 3/2005 Legearen 56. artikulua –aurreko artikulura bidaltzen duena–, desanparo-egoera dagoela joko da «egitez hala gertatzen denean arrazoi hauetako bat tarteko: adingabeen zaintzari buruz legeek ezartzen dituzten babes-eginbeharrak ez betetzeagatik edo eginbehar horien egikaritza ezinezko nahiz desegoki izateagatik, adingabeei ez zaienean ematen nahitaezko duten laguntza moral edo materiala».

Adingabearen egoera zehatzaren arabera (arriskua edo desanparoa) eta arrisku-egoeraren larritasunaren arabera, aldatu egiten dira EAEko administrazio publikoek adingabeen babesaren arloan egin behar dituzten esku-hartzeak, 3/2005 Legearen VI. tituluan xedatutako eskumen-banaketarekin bat, lege horretako III. tituluan arrisku- edo desanparo-egoeran dauden haur eta nerabeen babeserako arlorako jasotako jardunei dagokienez.

Aurrekoarekin bat eta 3/2005 Legearen 53. artikuluan xedatutakoa aplikatzeko, arrisku-egoeretan, oinarrizko gizarte-zerbitzuek kasua hartu eta ikertu, baloratu eta bideratu egin beharko dute, eta, hala eginda, haurra desanparo-egoera oso larrian dagoela iruditzen bazaie, kasua haurrak eta nerabeak babesteko zerbitzu espezializatura bideratu beharko dute.

Babesgabetasun larria dagoelako zantzuak ageri diren egoeretan, haurrak eta nerabeak babesteko lurralde-zerbitzu espezializatuek hartu beharko dute kasua, eta ikerketa eta balorazio

osagarria egin, egoeraren larritasuna zehazteko. Kasua esku-hartze espezializaturik eskatzen ez duen arrisku arin edo ertaineko kasutzat jotzen denean, aldiz, oinarrizko gizarte-zerbitzura bideratuko da (3/2005 Legearen 54. artikulua).

Azkenik, 3/2005 Legeak honako hau ezartzen du 49. artikuluan: «Oinarrizko gizarte-zerbitzuek eta lurralde-zerbitzu espezializatuek, arrisku- eta desanparo-egoerak zehazte aldera, horretarakoxe ontzat emandako tresna teknikoak aplikatuko dituzte, azken xedapenetako lehenbizikoan ezarritako eran». Hori dela eta, hau xedatzen da aipatutako azken xedapenetako lehenbizikoan: «Eusko Jaurlaritzak, foru-diputazioek eta udalek, lege hau indarrean sartu eta urtebeteko epearen barruan, oinarrizko tresna bat egin eta onartuko dute, desanparo-egoeren larritasuna zehazteko eta egoera horiek arrisku arin, ertain edo larriko egoera diren edo desanparo-egoera diren zehazteko».

Lege-mandatu hori azaroaren 8ko 230/2011 Dekretuaren bitartez gauzatu zen. Arau horren bidez, Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan arrisku-egoeren larritasuna balioesteko tresna (Balora) onetsi zen, eta, halaber, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek nahitaez erabili behar zutela ezarri zen.

Badira bost urte dekretu hori onetsi eta Balora tresna ezarri zela, eta haren aplikazioa orokortuz joan da. Denbora-tarte horren ondoren, egokitzat jo da balorazio bat egitea tresnaren ezartze-prozesua, erabilera-maila, eragina eta jarritako helburuen lorpen-maila neurtze aldera, arreta berezia jarrita alderdi horietan guztietan dauden zailtasunak edo egin beharko liratekeen hobekuntzak identifikatzeko.

Balorazio-prozesu horren ondoren, egiaztatu da ezen haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko Euskal Autonomia Erkidegoko gizarte-zerbitzuetako teknikari arduradunek eta profesional gehienek balorazio positiboa egiten dutela Balora tresnaren erabilera orokorra dela eta. Halaber, gehiengoaren iritzia izan da tresna lagungarria dela arrisku- eta desanparo-egoeran dauden haur, nerabe eta familiei buruzko erabaki profesionalen kalitatea hobetzeko, irizpide teknikoak homogeneizatzeko eta akordio-maila altuagoak lortzeko, bai udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzu bakoitzaren barruan, bai haien artean. Horrez gain, tresna bere helburuak betetzen ari dela pentsatzen dute gehienek, eta hala balioetsi dute.

Aldi berean, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetako profesionalekin batera jardunda, egiaztatu zen Balora tresnaren zenbait alderdik zehaztasun eta garapen handiagoa behar zutela. Horrez gain, orain arte jaso ez diren egoera edo kasu jakin batzuk aurreikusteko beharra zegoela ondorioztatu zen.

Aipatutako aurreko egoera horretaz gain, esan behar da 8/2015 Lege Organikoa eta 26/2015 Legea onetsi direla Balora tresnaren indarraldian eta haurren eta nerabeen babeserako sistema aldatzea dela bi lege horien xedea. Lege horiek berrikuspen sakona egin dute, eta aldaketa handiak ekarri dituzte Espainiako ordenamendu juridikoan xedatutako haur eta nerabeak babesteko erakunde juridikoei dagokienez, eta, aldi berean, arautze-marko bateratua ezarri dute, oinarrizko arauketarik edo arautze-garapenik gabeko zenbait gairen inguruan.

Hala, 26/2015 Legeak, bereziki, aldaketak ezarri ditu arrisku- eta desanparo-egoerei buruzko arauketan, adingabeen babesaren arloan eskumena duten erakunde publikoek egoera horien aurrean egin behar dituzten jardunetan hain zuzen ere, eta horrek eragin zuzena du Euskal Autonomia Erkidegoko adingabeen babesari buruzko ordenamendu juridikoan; batik bat, 230/2011 Dekretuaren bidez onetsitako Balora tresnak aintzatetsitako arrisku- eta desanparo-egoerak zehaztearekin, baloratzearekin eta haietan esku hartzearekin lotutako alderdietan.

Bestalde, 26/2015 Legean aldaketak egin dira adingabeen babesaren arloan erabiltzen den (oinarrizko) terminologian, eta, horrenbestez, egokia da haur eta nerabeen babeserako sistema juridikoaren markoan lege horrek erabiltzen den hizkera tekniko eta juridikoaren arabera eguneratzea Balora tresna.

Hori guztia dela eta, dekretu honen helburu nagusia tresna berri bat onartzea da, arrisku- edo desanparo-egoera noiz geratzen ari den hautemateko, eta, horrez gain, egoera horren larritasun-maila zehazteko elementuak eta adierazleak ezartzeko, horien bidez erabaki ahal izateko egoera hori arrisku arineko edo ertainekoa den edo arrisku larriko egoera edo desanparo-egoera den. Horrekin batera, tresnaren edukia egokitu nahi da, bat etor dadin haurren eta nerabeen babesaren arloan gaur egun indarrean dagoen arautze-marko berriarekin, alabaina, betiere, 230/2011 Dekretuaren bidez onartutako Balora tresnaren edukia abiapuntutzat hartuta, adostasun-maila handia lortua baitu arlo horretako profesionalen artean.

Halaber, Balora tresna berria onesteaz batera, beste helburu batzuk ere lortu nahi dira; esate baterako, tresnaren garapenean zehaztasun handiagoa izatea; xeheago esanda: arrisku-egoeratzat jotzekoak zirela aurreikusitako zenbait gertakari zehaztea, garatzea edo xehetasun handiagoz jasotzea, eta beste gertakari berri batzuk sartzea, gaur egun jasota ez dauden arren arrisku-egoeratzat har daitezkeen heinean –horrela, herritarrengan eragina duen arau orok bete beharreko segurtasun juridikoaren printzipioa sendotzen laguntzen da–; edukia eta funtsa ematea arrisku- edo desanparo-egoera dagoela zehazten duten inguruabarrei –zehaztugabeko kontzeptu juridiko gisa konfiguratuta dauden heinean egoera horietan aplikatzeko indarreko arauetan–, hartara egoeren larritasuna mailakatzeko aukera izateko eta, horren ondorioz, arrisku-egoera edo desanparo-egoera ote dagoen (eta zer mailatakoa den) zehazteko, inguruabarren balorazioa egin ondoren ateratzen den kalifikazioaren arabera. Azkenik, irizpide tekniko gehigarriak edo zehatzagoak sartu dira, Balora tresna behar bezala aplikatzeko eta interpretatzeko, irizpide faltak ez dezan ziurgabetasunik eragin Euskal Autonomia Erkidegoko haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetako profesionalengan tresna aplikatzeko orduan.

Horrez guztiaz gain, Balora tresna berria onetsita, haren oinarrizko helburuetako bati eusten zaio; alegia, esku hartzeko prozesua arintzea haur eta nerabeei arreta eta babesa emateko lana erraztea gizarte-zerbitzuetako profesionalei begira, eta koordinazio hobea sustatzea udal-esparruaren eta lurralde-esparruaren artean, lankidetzan arituta haur eta nerabeei eta haien familiei emandako laguntzaren kalitatea hobetzeko.

Horrenbestez, Enplegu eta Gizarte Politiketako sailburuak proposatuta, eta, 2017ko maiatzaren 9an eginiko bilkuran Gobernu Kontseiluak eztabaidatu eta onartu ondoren, honako hau

XEDATZEN DUT:

Artikulu bakarra.– Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan arrisku- eta desanparo-egoeren larritasuna balioesteko Balora tresnaren eguneraketa onestea.

Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan arrisku- eta desanparo-egoeren larritasuna balioesteko Balora tresnaren eguneraketa onesten da. Dekretu honetan jasotzen da eranskin gisa haren testua, zeina nahitaez erabili beharko baitute haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek.

XEDAPEN INDARGABETZAILEA

Dekretu hau indarrean jartzean, indargabetu egingo da 230/2011 Dekretua, azaroaren 8koa, Euskal Autonomia Erkidegoan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udaleko eta lurraldeko gizarte-zerbitzuetan arrisku-egoeren larritasuna balioesteko Balora tresna onesten duena; indargabetu egingo dira, halaber, dekretu honetan xedatutakoaren aurka doazen maila bereko edo apalagoko gainerako xedapen guztiak, oro har.

AZKEN XEDAPENA.– Indarrean jartzea.

Dekretu hau Euskal Herriko Agintaritzaren Aldizkarian argitaratu eta hurrengo egunetik aurrera jarriko da indarrean.

Vitoria-Gasteizen, 2017ko maiatzaren 9an.

Lehendakaria,
IÑIGO URKULLU RENTERIA.

Enpleguko eta Gizarte Politiketako sailburua,
BEATRIZ ARTOLAZABAL ALBENIZ.

ERANSKINA, MAIATZAREN 9KO 152/2017 DEKRETUARENA

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO HAURRAK ETA NERABEAK ZAINTZEKO ETA BABESTEKO UDAL- ETA LURRALDE-MAILAKO GIZARTE-ZERBITZUETAN ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNA BALIOESTEKO TRESNA

I

BALORA TRESNAREN EGUNERAKETA

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO HAURRAK ETA NERABEAK ZAINTZEKO ETA BABESTEKO UDAL- ETA LURRALDE-MAILAKO GIZARTE-ZERBITZUETAN ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNA BALIOESTEKO TRESNA

Aurkibidea

Orrialdea

TRESNA TESTUINGURUAN KOKATZEA 4

I. ZATIA

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOERAK: DEFINIZIOA ETA LARRITASUN-MAILAK 8

II. ZATIA

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOERAK: LARRITASUNAREN BALORAZIOA 14

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNA BALIOESTEKO IRIZPIDE OROKORRAK ETA PROZEDURA 15

Tresnak hartzen duen denboraldia 16
Larritasun-mailak, kalifikazioa eta esanahia 16
"Kalte esanguratsuaren" definizioa 18
Haurrak edo nerabeak kalte psikikoa ote duen eta kalte horren larritasuna nolakoa den ebaluatzea 19
Inguruabar bereziak (banandutako edo dibortziatutako bikoteak; balio edo ohitura bereziekin lotutako praktikak; legez emantzipatu gabe bizimodu independentea duten nerabeak) 21
Informazioa biltzeko prozedura 24
Babesgabetasun-egoera baten eta haren larritasun-mailaren balorazioan parte hartzen duten zerbitzuak eta behar diren baliabideak 25
Txostena egitea 26
Kasuak bideratzea udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean, babesgabetasun-egoera dagoen eta haren larritasun-maila nolakoa den zehazteko balorazioaren emaitzen arabera 27
Arrisku-egoera aitortu zaien kasuak bideratzeko prozeduraren berezitasunak 29
Arriskua aitortu osteko esku-hartzea, arrisku ertaineko eta arrisku larriko egoeretan eta desanparo-egoeran 30

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNA BALIOESTEKO TRESNA 32

Babesgabetasun-egoera motak 33
Tratu txar fisikoa 34
Zabarkeria 36
Behar fisikoekiko zabarkeria 36
Elikadura 36
Osasun fisikoaren zaintza 38
Jantziak 40
Higiene pertsonala 41
Etxebizitzaren higiene-baldintzak 42
Etxebizitzaren egonkortasun- eta bizigarritasun-baldintzak 43

Segurtasun-beharrekiko zabarkeria 43
Etxebizitzaren segurtasun fisikoa eta arriskuen prebentzioa 44
Artatzea 45
Beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun larriko egoeren aurkako babesa 48
Prestakuntza-beharrekiko zabarkeria 49
Behar psikikoekiko zabarkeria 51
Interakzioa eta afektua 51
Estimulazioa 52
Arazo emozional larrietarako arreta espezifikoa 53
Arauak, mugak eta balio moral positiboen transmisioa 54
Sexu-abusua 55
Tratu txar psikikoa 56
Tratu txar emozionala 56
Haur edo nerabea erabiltzea guraso-figuren arteko gatazketan zein guraso-figuren eta haur edo nerabearentzat esanguratsuak diren eta bizikidetza-nukleoko parte diren beste senideen arteko gatazketan 59
Bikote barruko edo bizikidetza-unitateko kideen arteko indarkeriazko egoeren eraginpean egotea 60
Eraso fisikoaren mehatxuak 61
Abandonua 62
Gurasoen gaitasunik eza haurraren edo nerabearen portaera kontrolatzeko 64
Beste batzuk 66
Jaio aurreko tratu txarra 66
Tratu desegokia 67
Janaria edo ura apropos kentzea 67
Konfinamendua edo murrizketa fisikoa 68
Etxetik bidaltzea edo etxean sartzen ez uztea 69
Galbideratzea 70
Eskekotasuna 72
Lan-esplotazioa 73
Arrisku larria edo desanparoa dakarten beste egoera espezifiko batzuk 74

III. ZATIA. BESTE INGURUABAR BATZUK BALIOESTEKO IRIZPIDE TEKNIKOAK 76
Jaio aurreko aldian, jaio aurreko arriskurik eta babesgabetasunarekiko zaurgarritasunik detektatu den 77
Zer lankidetza-maila dagoen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuetako profesionalen artean 79

IV. ZATIA. DOKUMENTAZIO OSAGARRIA 81
Glosarioa 82
Tresnaren laburpen-orria 85
Haurtzaroko eta nerabezaroko oinarrizko beharren taxonomia eta horiek ebaluatzeko adierazleak 88
Balora tresna - Gidaliburu azkarra 102

Tresna testuinguruan kokatzea

Dokumentu honetan aurkezten den tresna honako **alderdi** hauetan oinarritzen da:

- ✓ **EAEko haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- zein lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek aplika dezaten** diseinatu da, Haurrak eta Nerabeak Zaintzeko eta Babesteko otsailaren 18ko 3/2005 Legearen (aurrerantzean 3/2005 Legea) 49., 53. eta 54. artikuluetan ezarritako eskumenak gauzatzeko, gurasoek edo tutore eta zaintzaileek haur eta nerabeak babesteko dituzten betebeharrekin lotutako arrisku- eta desanparo-egoeren ikerketa eta balioespenari dagokionez. Egoera horien larritasuna balioesteko eta dagokion erabakiak hartzeko irizpideak ematen ditu tresnak.

- ✓ **Arrisku- eta desanparo-egoeretan esku hartzeko prozedura jakin batean txertatzen da**. Bereizitako eta sekuentziatutako zenbait fasetan egituratutako prozedura da (harrera, ikerketa, ebaluazioa, esku hartzeko planaren diseinua eta exekuzioa, planaren etengabeko berrebaluazioa, esku-hartzearen amaiera), eta fase bakoitzak helburu, metodologia eta denbora-epe propioak ditu. Hala ere, faseen bereizketa eta sekuentziazio horrek ez du zurruna edo estatikoa izan behar, eta ez da profesionalaren iritziaren gainetik jarri behar; izan ere, errealitatean, fase horiek, ezinbestean, aldi berean gertatzen dira elkarrekin nahasita. Hala, esate baterako, ikerketa- eta ebaluazio-jarduerak aldi berean egiten dira askotan, eta ez dira esku hartzeko planaren diseinuaren edo exekuzioaren aurretik soilik egiten[1], planaren exekuzioaren fasean ere egiten baitira, lortu den informazio berria dela-eta kasuaren ikerketa edo ebaluazioa berriz egitea komeni dela pentsatzen bada. Are gehiago, esku hartzeko plana betetzeari lotuta doa, ezinbestean, kasua etengabe ikertzea eta berrebaluatzea. Era berean, askotan egokia edo beharrezkoa da haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek zuzenean egitea esku-hartzeak familiarekin, ikerketa- edo ebaluazio-prozesuan bertan, eta, horrez gain, aintzat hartu behar da ikerketa eta ebaluazioa ere esku-hartzeak direla berez. Gauza bera aplika daiteke “esku-hartzearen barruko balorazioa” egitera bideratutako kasuetan. Haietan, ebaluazioa eta esku-hartzea aldi berean egiten dira, argi eta garbi interkonektatuta. Faseen helburua, berez, haur eta nerabeen babeserako zerbitzuen esku hartzeko prozesua antolatzea da, eta, horretarako, prozesu horretako une bakoitzeko ekintza nagusia edo lehentasunezkoa —baina ez bakarra— zein den jasotzen da.

[1] ***Esku hartzeko plana***: Haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzeko uztailaren 28ko 26/2015 Legearen artikuluetan, honela esaten zaio esku hartzeko planari: “familia-eremuko, gizarteko eta hezkuntzako esku-hartze proiektua”, arrisku-egoerako kasuetan aplikatu behar bada, eta “banakako babes-plana”, berriz, adingabearen tutoretza edo zaintza hartzeko neurriak dituzten kasuetan aplikatu behar bada. **Dokumentu honetan, *esku hartzeko plana* erabiliko dugu babesgabetasun-egoeretan egiten den esku-hartze orokorra adierazteko.**

- ✓ Haren erabilera ez da mugatzen arrisku- eta desanparo-egoeretan esku hartzeko prozesuaren une jakin batera; aitzitik, **prozesuaren fase guztietan aplikatu behar da, babesgabetasun-egoeran egon daitekeen haur edo nerabe bati buruzko jakinarazpena jasotzen denetik, gizarte-zerbitzuen esku-hartzea amaitu eta espedientea itxi arte**.

- ✓ Balora tresnak irizpide teknikoak eskaintzen ditu, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuetako profesionalei laguntzeko, babesgabetasuna ote dagoen eta haren larritasun-maila nolakoa den balioesteko zereginean. Tresna hori, beste tresna tekniko batzuk bezala, trebatutako profesionalek erabili behar dute, ez modu zurrunean, baizik eta profesionalen iritziaren orientabidea, oinarria eta laguntza izateko, sekula ez haiek ordezteko.

Hurrengo orrialdeetan aurkezten diren koadroetan, arrisku- eta desanparo-egoeretan EAEko haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen esku-hartzeko egungo prozedura jasotzen da modu eskematikoan, baita erabakiak hartzeko zein unetan den erabilgarria tresna hori ere.

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREETAN ESKU HARTZEKO PROZEDURA

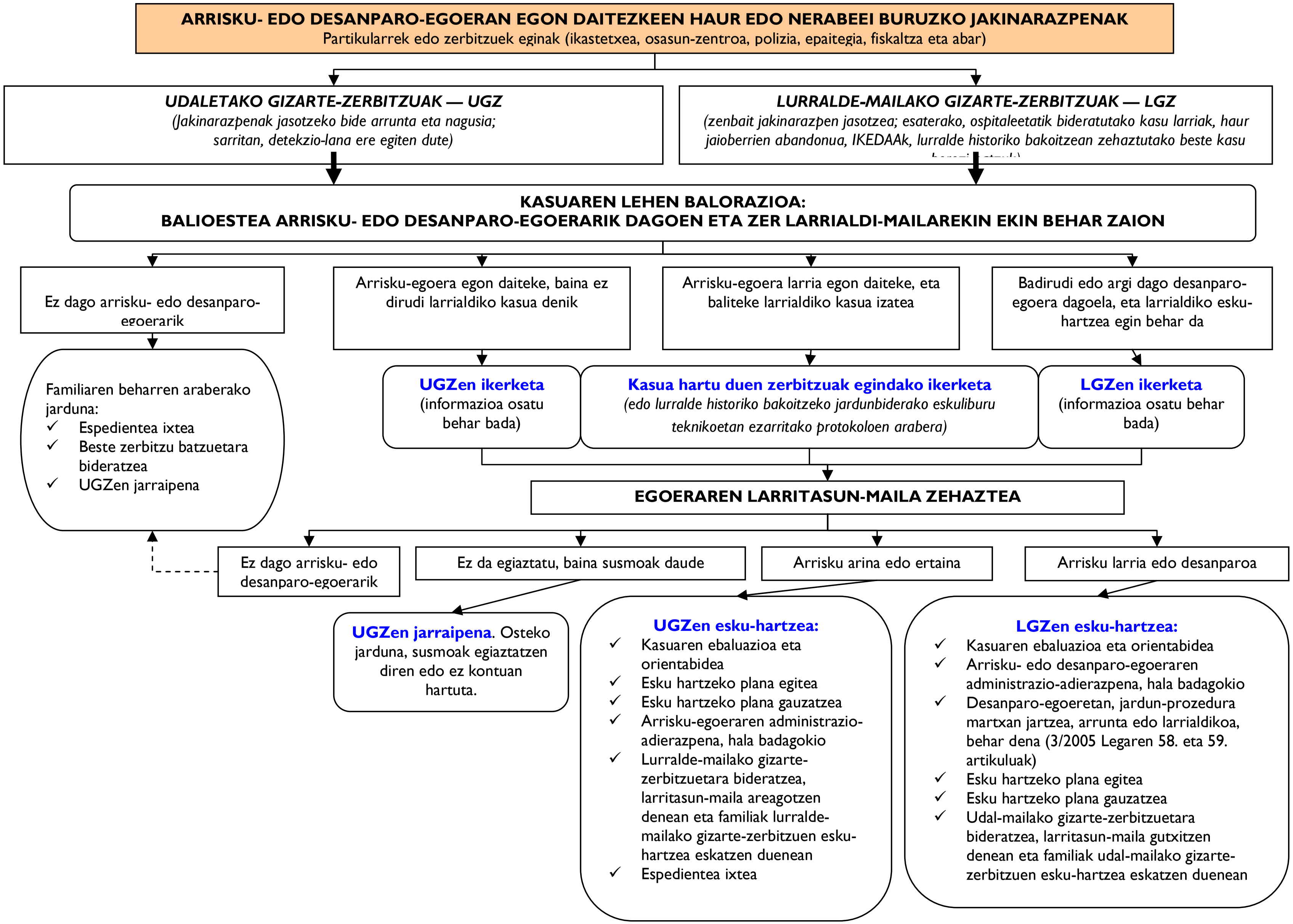

7

ERABAKIAK HARTZEKO UNEAK ETA TRESNA APLIKATZEA

1. HARRERA

a. *Egoera horren ardura gizarte-zerbitzuen eskumenekoa da edo izan daiteke?*
b. *Arrisku- edo desanparo-egoera bat da edo izan daiteke?*
c. *Erantzuna baiezkoa bada, zein zerbitzuri dagokio (UGZ edo LGZ) jakinarazpenari hasierako arreta*
d. *Zer larrialdi-mailatan jardun behar da?*

Ez da arrisku- edo desanparo-egoera bat *Hala badagokio, beste zerbitzu batzuetara bideratzea*	Ez dago arrisku- edo desanparo-egoerarik, baina zaurgarritasun-egoera dagoela egiaztatu da. *UGZen prebentziozko esku-hartzea*	***Arrisku- edo desanparo-egoera bat da edo uste da izan daitekeela***

TRESNA APLIKATZEA (1)
- ✓ *Harreran jasotako informazioan oinarrituta*, lehen balioespena egin behar da —azkarra— arrisku- edo desanparo-egoerarik dagoen edo egon daitekeen zehazteko, eta, hala bada, egoeraren ageriko larritasuna zehaztu behar da, modu urgentean jarduteko, beharrezkoa bada.
- ✓ Horretarako, Balora tresna erabiliko da erreferentziatzat (ez dago laburpen-orria bete beharrik).
- ✓ Salbuespenetan izan ezik (ikusi aurreko orrialdea), UGZei dagokie jakinarazpenak jasotzea.

2. IKERKETA

a. *Ba al dago arrisku- edo desanparo-egoerarik?*
b. *Haurra edo nerabea arriskuan dago edo egon daiteke?*
Beharrezkoa da edo izan daiteke urgentziako babes-jardun bat?

TRESNA APLIKATZEA (2)
- ✓ Beharrezkoa bada, harreran jasotako informazioa osatuko da ikerketa-fasean, argi eta garbi zehazteko ea arrisku- edo desanparo-egoerarik badagoen, eta haren larritasun-maila zenbaterainokoa den.
- ✓ Lurralde historiko bakoitzean ezarritako zeregin-banaketaren arabera, ikerketa UGZaren edo LGZaren bitartez gauzatu beharko da.

3. EBALUAZIOA

a. *Harremana duten kausak edo faktoreak?*
b. *Baliabide propioak (familia, pertsona adingabea, ingurunea)?*
c. *Laguntza- eta tratamendu-beharrak?*
d. *Pronostikoa?*

TRESNA APLIKATZEA (3)
- ✓ *Beharrezkoa bada, ikerketaren fasean bildutako informazioa edo egindako balorazioa osatuko da ebaluazioaren fasean.*
- ✓ Oro har, UGZei dagokie arrisku arineko eta ertaineko kasuen ebaluazioa, eta LGZei, berriz, arrisku larriko eta desanparoko kasuen ebaluazioa.

4. ESKU HARTZEKO PLANA EGITEA

a. *Kasurako zerbitzua eta teknikari koordinatzailea zehaztea*
b. *Konpondu behar diren arazoak? Helburuak?*
c. *Sekuentzia-banaketa?*
d. *Baliabideak?*
e. *Denborak?*

5. PLANA MARTXAN JARTZEA ETA ETENGABE BERREBALUATZEA

Sei hilean behin gehienez ere
a. *Ezarritako helburuen betetze-maila?*
b. *Haurraren edo nerabearen egoera?*
c. *Aldaketak planean?*

TRESNA APLIKATZEA (4)
- ✓ *Esku hartzeko plana martxan jartzean*, etengabe berrebaluatu behar da haurraren edo nerabearen egoera, babesgabetasunaren larritasun-mailan aldaketak egon diren balioesteko. Horrelakoetan, *esku hartzeko plana* aldatuko da, eta, beharrezkoa bada, kasua beste zerbitzu batzuetara bideratu.
- ✓ Oro har, UGZei dagokie arrisku arineko eta ertaineko kasuetan esku hartzea, eta LGZei, berriz, arrisku larriko eta desanparoko kasuetan esku hartzea.

6. ESKU-HARTZEA AMAITZEA ETA ESPEDIENTEA IXTEA

Hala badagokio, beste zerbitzu batzuetara bideratzea

- ✓ ***Eginkizun horiek udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek egingo dituzte, haurraren edo nerabearen egoeraren larritasun-mailaren arabera.***
- ✓ ***Larritasun-mailaren aldatuta, udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean kasuak bideratzea eragingo dute, eta, beraz, eginkizun horiek betetzeko ardura duen zerbitzua ere aldatuko da.***

Arrisku ertaineko, arrisku larriko edo desanparoko arrastorik egonez gero, Balora tresna osorik aplikatu behar da, laburpen-orria ere barnean dela. Zaurgarritasun-egoerako edo arrisku arineko kasuetan, erreferentziatzat erabiliko da tresna.

8

I. ZATIA

Arrisku- eta desanparo-egoerak: Definizioa eta larritasun-mailak

Dokumentu honen hasierako atalean adierazi dugun moduan, haurren eta nerabeen babesaren arloan egun indarrean dagoen legedian ezartzen da zer hartzen den arrisku- eta desanparo-egoeratzat.

- Hau da **desanparo-egoera**: "legeek adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzeagatik edo ezin bete ahal izateagatik edo gaizki betetzeagatik gertatzen den egoera, betiere adingabeak behar den laguntza moral edo materialik gabe geratzen direnean".

- **Arriskuaren** kalifikazioa, berriz, babes-betebeharrekin lotutako egoerekin lotzen da, baina ez erabat. Hain zuzen ere, egoera hauek sartzen dira arriskuaren kalifikazioan:

  a) ***Gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek ez dituzte babes-eginbeharrak egoki betetzen, eta, desanparo-egoerara iristen ez den arren, etorkizunean gerta daiteke desanparo hori, eta, nolanahi ere, egoera kaltegarria da haurraren edo nerabearen garapenerako***. Administrazio publiko eskudunak esku hartu behar du kasu horietan, haurrari edo nerabeari eragiten dioten zailtasunak desagerrarazteko, murrizteko edo konpentsatzeko, haur edo nerabea desanparo-egoeran ez suertatzeko eta familia-ingurunetik bereizi behar ez izateko. Kasu horietan, haurrak edo nerabeak egokitu ezinaren sintomak izan ditzake, eta gizarte-bazterkeria pairatzeko arriskuan egon daiteke horren ondorioz, eta

  b) "Gizarte-zailtasuneko" egoerak ere egon daitezke, ***eta, haietan, babes-eginbeharrak egoki beteta ere, beste familia-, gizarte- edo hezkuntza-inguruabar, -gabezia edo -gatazka batzuk daude, gurasoen edo tutore edo zaintzaileen kontrolpetik kanpokoak, zeinak kalteak eragiten baitituzte edo eragin baititzakete haur edo nerabearen garapenean.*** Esate baterako, desiragarri ez diren identifikazio-irudiak izatea gizarte-ingurunean, zerbitzurik eza, pobrezia, delinkuentzia-indize handia, marjinazioa edo indarkeria adingabekoaren ingurunean (ikastetxea barne hartuta) eta abar. Administrazio publiko eskudunak esku hartu behar du kasu horietan, haurrari edo nerabeari eragiten dioten zailtasunak desagerrarazteko, murrizteko edo konpentsatzeko, haur edo nerabea gizarte-bazterkeriako egoeran ez suertatzeko.

Gizarteak oro har —barnean direla bai herritarrak, bai administrazio publikoan dituzten ordezkariak— eta, bereziki, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek tratu egokia eman behar diete haur eta nerabeei; haien eskubideak zaindu behar dituzte, eta babesgabetasun-egoeretan eta gizarte-zailtasuneko egoeretan esku hartu behar dute, eta haurrak eta nerabeak babestu, haien garapenerako kaltegarria izan daitekeen inguruabar orotatik. Inguruabar horiek mota askotakoak izan daitezke, eta erantzun desberdinak beharko dituzte. Hala, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek a) letran deskribatutako desanparo- eta arrisku-egoeretan esku hartzeko ildo orokorrak "gizarte-zailtasuneko" egoeretarako esku-hartzeekin zenbait alderdi komun dituzten arren, zehaztean, prozedura eta jarduteko irizpide desberdinak baliatzen dira. Alde horretatik, **Balora tresna desanparo-egoeretan eta a) letran adierazitako arrisku-egoeretan aplikatzeko diseinatu da: gurasoek edo adingabeko pertsonaren tutoretza edo zaintza duten**

pertsonek babes-betebeharrak betetzen ez dituztenean, gaizki betetzen dituztenean edo bete ezin dituztenean; hau da, pertsona horiek haur edo nerabeak pairatu duen kaltea eragin dutenean edo beste pertsona batzuen erasoetatik edo haiek egindako eskubide-urraketetatik babestu ez dutenean[2].

Babesgabetasunaren kontzeptuaren definizioa, haur edo nerabe baten babesgabetasuna dakarten egoera jakinen tipologia alegia, aldatu egin da denboraren eta testuinguru soziokulturalaren arabera. Kontzeptu dinamikoa da, eta denboraren joanean bilakatu da; haur eta nerabeekiko tratu egokitzat eta desegokitzat hartzen denaren arteko muga eta haur eta nerabeak zaintzeko ardura dutenen portaera jakin batzuekiko gizarte-tolerantzia aldatu egin dira, aldi historiko batetik bestera eta gizarteko ohituren eta arauen arabera. Zorionez, gurearen moduko gizarte garatuetan, gizartearen legeak eta ohiturak bilakatu egin dira haurren eta nerabeen eskubideen geroz eta babes eta estaldura handiagoa lortze aldera.

Babesa behar duten haurrei eta nerabeei dagokienez, dokumentu honetan aurkezten den definizioaren oinarria da haur eta nerabe orok oinarrizko eskubide eta premia batzuk bermatuta eta aseta eduki behar dituela bere garapen integrala sustatzeko[3], direnak direlakoak izanda ere adingabe horien talde soziokulturala edo horien gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek talde horretan egoteagatik hartu dituzten balioak eta ohiturak. Egia bada ere haur eta nerabeen babeserako gizarte-zerbitzuek kultura bakoitzaren balioak edo ohiturak kontuan hartu eta guztiz errespetatu behar dituztela, zerbitzu horiek haur eta nerabe guztien eskubideak eta beharrak asetzen direla bermatu behar dute —emakumeen eta gizonen arteko berdintasuna barnean hartuta—. Horrela ez bada gertatzen, zerbitzu horien legezko betebeharra da egoera hori zuzentzeko esku hartzea.

Hurrengo orrialdean aurkezten den koadroan haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuen arreta behar duten egoerak biltzen dira, modu eskematikoan eta *continuum* baten parte gisa. Osteko orrialdeetan modu zehatzagoan definitzen eta deskribatzen dira.

[2] **Oharra**: Tresnak zenbait salbuespen jasotzen ditu, eta babesgabetasun-egoera gisa hartzen ditu haurraren edo nerabearen bizikidetza-nukleoa osatzen duten ahaideek edo gertukoek eragindakoak.
[3] 3/2005 Legean jasota.

ARRISKURIK GABE	BABESGABETASUNAREKIKO zaurgarritasunA	ARRISKU ARINA	ARRISKU ERTAINA	ARRISKU LARRIA	DESANPAROA
✓ Haurraren edo nerabearen beharrekiko arreta egokia. Zaurgarritasun-faktorerik gabe.	✓ Haurraren edo nerabearen beharrekiko arreta egokia da, baina babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna dakarten zailtasun pertsonal, familiar eta sozialak daude. Etorkizunean babesgabetasuna ager daiteke. Jaio aurreko arrisku-egoerak ere sartzen dira[4].	✓ Arretan, zaintzako gabezia arinak daude.	✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak egoki ez betetzea: Larritasun ertaineko babesgabetasuna, edozein motatakoa.	✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ezin bete ahal izatea, **edo** ✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak egoki ez betetzea: Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna[5], edozein motatakoa.	Adingabeak behar den laguntza moral edo materialik gabe geratzen dira arrazoi hauengatik: ✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzeagatik, **edo** ✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ezin bete ahal izateagatik, edo ✓ Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak egoki ez betetzeagatik: Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna, edozein motatakoa.
Egin beharreko esku-hartzea Lehen mailako prebentzioko programak	**Egin beharreko esku-hartzea** Bigarren mailako prebentzioko programak	**Egin beharreko esku-hartzea** Bigarren mailako prebentzioko programak	**Egin beharreko esku-hartzea** ✓ Familia babesteko programak ✓ Arrisku-egoeraren administrazio-adierazpena, hala badagokio	**Egin beharreko esku-hartzea** ✓ Egoera familia-ingurunean arindu daitekeenean: Familia babesteko programak. ✓ Egoera familia-ingurunean arintzea ezinezkoa denean, eta gurasoen edo adingabearen tutoretza edo zaintza betetzen dutenen lankidetza baldin badago: Borondatezko zaintza, haur eta nerabearentzako harrera-baliabideak eta familia berrelkartzeko programak. ✓ Arrisku-egoeraren administrazio-adierazpena, hala badagokio	**Egin beharreko esku-hartzea** ✓ Desanparo-egoeraren adierazpena egitea eta haurraren edo nerabearen tutoretza bere gain hartzea, legezko aginduagatik ✓ Aldi baterako banantzea: Familia berrelkartzeko programak eta aldi baterako harrera-baliabideak (egoitza-harrera edo familia-harrera). ✓ Banantze iraunkorra: Harrera iraunkorrerako baliabideak (egoitza-harrera, familia-harrera, adopzioa) eta haurrarentzako eta nerabearentzako laguntza-zerbitzuak.
Erakunde eskuduna Zerbitzu komunitarioen sarea	**Erakunde eskuduna** Udaletako gizarte-zerbitzuak	**Erakunde eskuduna** Udaletako gizarte-zerbitzuak	**Erakunde eskuduna** Udaletako gizarte-zerbitzuak	**Erakunde eskuduna** Foru-aldundiak	**Erakunde eskuduna** Foru-aldundiak

ANPAROA				DESANPAROA

[4] Ikusi III. zatia.

[5] Larritasun handiko edo oso handiko egoerek arrisku handia edo desanparoa eragin dezakete, honako hauen arabera: (1) egoera familia-ingurunean arintzeko gaitasuna edo ezintasuna, eta (2) gurasoek edo adingabeen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek zailtasunak konpontzeko laguntza eskatzen badiete haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuei, arazoaz jabetzen direla adierazten badute, edo zerbitzu horiek egindako esku hartzeko proposamenarekin behar adina lankidetza-maila adierazten badute.

BABESGABETASUNAREKIKO ZAURGARRITASUNA ETA ARRISKU ARINA

1. DEFINIZIOA

Haur eta nerabe horiek, oinarrizko beharrak aseta izan arren, beren gurasoek edo tutoreek edo zaintzaileek ez dute babes-betebeharrak betetzeko gaitasunik, edo ezin dituzte betebehar horiek bete; hori dela eta, haur eta nerabe horiek bizi eta moldatzen diren familia- edo gizarte-inguruneetako baldintzek kalte esanguratsua *eragin ditzakete* haur edo nerabeen ongizatean eta garapenean, epe labur, ertain edo luzean. Haurrak edo nerabeak oraindik ez du kalte handirik jasan, baina etorkizun laburrean horrelakorik jasan dezake.

2. EGOERAK ETA ESKU-HARTZEA

	Egoerak	*Esku-hartzea*
A	**Babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna:** Familia-arazoen **aurrekariak** daude, edo krisiak, defizitak edo arazoak familia-egoeran. Horiek guztiak direla eta, aurreikus daiteke arazo edo egoera horiek eragin negatiboa izan ditzaketela, edo muga negatibo handiak izan daitezkeela, guraso-figurek haur edo nerabeari arreta edo zaintza egokia emateko gaitasunean. Honako hauek hartzen dira barnean, esate baterako: estres-maila altua, haurren edo nerabeen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen droga- edo alkohol-kontsumoa —ezgaitzen ez duena— ama edo aita izatea nerabezaroan, gizarte-isolamendua, guraso-figuren arazo fisiko, mental edo psikologiko larriak —baina ezgaitzen ez dutenak—, edo beste haur edo nerabe batzuenganako maila ertaineko babesgabetasun-aurrekariak. Jaio aurreko arrisku-egoerak ere sartzen dira.	***Egoera horietan dauden haurrei eta nerabeei arreta ematea UGZei dagokie, zerbitzu komunitarioen sarearekin lankidetzan.*** Egin beharreko esku-hartzea prebentziokoa da, eta **bigarren mailako prebentzioko programen** bitartez gauzatzen da; horren helburu nagusiak adingabeengan kalte esanguratsurik ez sortzea izan behar du: 1. kalte esanguratsua eragin diezaieketen faktoreak desagerrarazi, murriztu, kontrolatu edo arinduz, eta 2. familiaren barruko heziketako edo zaintza, tratu edo harremaneko ohitura desegokiak zuzenduz.
B	**Arrisku arina:** Gurasoek, haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek edo familian bizi diren pertsona helduek **heziketako edo zaintza, tratu edo harremaneko ohitura desegokiak** erabiltzen dituzte **haurrekin edo nerabeekin**. Egoera horrek ez dio kalte esanguratsurik eragin haurrari edo nerabeari (maila fisikoan, emozionalean, sozialean, kognitiboan edo sexualean), baina irauten badu, kaltea eragin diezaioke etorkizunean.	

ARRISKU ERTAINA, ARRISKU LARRIA ETA DESANPAROA

1. DEFINIZIOA

Haur edo nerabe bat arrisku ertaineko, arrisku larriko edo desanparoko egoeran egongo da honako baldintza hauek betetzen direnean:

1. ***ase gabeko oinarrizko beharrak*** ditu,
osasunean, ongizatean eta garapenean kalte ESANGURATSUA eragin diotela edo eragin diezaioketela balioetsi da, **eta**
egoera hori ***gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek babes-betebeharrak betetzeko ezgaitasuna edo ezintasuna izatearen edo*** betebehar horiek ***egoki ez betetzeagatiko ZUZENEKO ONDORIOA*** da[6],

EDO

2. ***gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezgaitasuna edo ezintasuna*** babes-betebeharrak betetzeko ***hain da larria edo latza, non epe laburrean haurraren edo nerabearen oinarrizko beharrak aseko dituztela bermatzea eragozten duen***.

Larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasun-egoera dagoela zehazteko baldintzak

1		2		3
Haur edo nerabearen oinarrizko behar bat edo batzuk aseko direla bermatzeko ardura duten pertsonek ez dute ardura hori betetzen, dela ezin dutelako edo nahi ez dutelako, dela hori egitea eragozten dien kanpo-baldintza jakin batzuk daudelako.	**et**	Familiaren babes-sareak ez dio egoera horri aurre egiten, eta ez ditu haurraren edo nerabearen beharrak asetzen.	**et**	Egoera horren ***ondorioz***, haurrak edo nerabeak bere osasunerako, ongizaterako edo garapenerako ***kalte esanguratsua*** pairatu du edo pairatu dezake.

[6] Kasu horietan, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek beren babes-betebeharrak modu egokian ez betetzea eragiten duten faktoreen balorazioa oso garrantzitsua da jarraitu beharreko esku-hartzea erabakitzeko, baina ez dira erabakigarriak babesgabetasuna dagoen ala ez balioesteari dagokionez.

2. EGOERAK ETA ESKU-HARTZEA

	Egoerak	*Esku-hartzea*
A	Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna adingabeen zaintzarako ezarritako babes-betebeharrak betetzeko, behar den laguntza morala edo materiala galtzerainoko modukoa, honako arrazoi hauengatik: heriotza, espetxeratuta egotea, gaixotasun fisikoa, mentala edo toxikomania ezgaitzaileak, bitarteko materialen muturreko gabezia (edo antzeko kausa), eta haurra edo nerabea zaintzeaz ardura daitekeen ahaiderik ez izatea (bakarrik dauden adingabe atzerritarrak barnean hartzen dira).	**Haurraren edo nerabearen zaintza edo tutoretza[7] bere gain hartzea**. Esku-hartzea **lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen** eskumenekoa izango da (foru-aldundiena).
B	**Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek adingabeen zaintzarako ezarritako babes-betebeharrak ez betetzea, behar den laguntza morala edo materiala galtzerainoko modukoa:** adingabearen erabateko abandonua edo antzeko kausa.	**Desanparo-egoeraren adierazpena eta haurraren edo nerabearen tutoretza bere gain hartzea.** Esku-hartzea lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen eskumenekoa izango da (foru-aldundiena).
C	**Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek adingabeen zaintzarako ezarritako babes-betebeharrak egoki ez betetzea, behar den laguntza morala edo materiala galtzerainoko modukoa:** 1. larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasuna (edozein motatakoa), gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek eragindakoa 2. gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ezintasuna adingabea babesteko beste pertsona batzuek —helduak edo adingabeak— eragindako larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasunetik (edozein motatakoa).	Larritasunaren arabera, egoera horiek honelako kalifikazioa izan ditzakete: ▪ **Larritasun ertaineko babesgabetasuna**. Esku-hartzea **udal-mailako gizarte-zerbitzuen** eskumenekoa izango da. ▪ **Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuna —haurra edo nerabea familiatik bananduta edo gabe—.** Esku-hartzea **lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen** eskumenekoa izango da (foru-aldundiena).

[7] Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuek hartutako kasuak bakarrik. Beste kasu batzuetan, esku-hartzea instantzia judizialetan soilik gauzatuko da (adibidez: tutoretza-eskaera arruntak).

14

II. ZATIA

Arrisku- eta desanparo-egoerak: Larritasunaren balorazioa

Arrisku- eta desanparo-egoeren larritasuna balioesteko irizpide orokorrak eta prozedura

- Dokumentuaren zati honetan modu zehatzagoan definitzen dira haur edo nerabe baten arrisku- edo desanparo-egoera eragin dezaketen eta, beraz, udal- edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen esku-hartzea eska dezaketen egoera-motak. Dokumentuak ez du zehazten kategoria honetan biltzen diren egoeren sorta zabala. Hain zuzen ere, egoera horietan, haurraren edo nerabearen beharren gaineko arreta egokia dagoen arren, familia-arazoen aurrekariak daude, edo zailtasun pertsonal, familiar edo sozialak, eta horiek guztiek **babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna** dakarte; **egoera horri aurre egitea ere gizarte-zerbitzuen eskumena da**. Egoera horiek tresna honetan ez sartzeak ez du esan nahi haietan esku hartzeak garrantzi txikiagoa duenik edo lehentasunezkoa izan ez daitekeenik. Esku-hartze horiek lehenbailehen hasi beharko dira, eta arreta berezia eman behar zaie adin txikieneko haurrei (sei urtetik beherakoak) eta ezintasun fisikoak, mentalak edo sentsorialak dituztenei.

- Dokumentuan **familia baten barruan gerta daitezkeen arriskuko eta desanparoko hainbat egoera-mota** biltzen da. **Zerrendak oso zehatza izan nahi du, baina hemen biltzen ez diren salbuespen-egoerak izan daitezke, eta, hala badagokio, behar bezala deskribatu beharko dira.**

  Dokumentuan bildutako egoera guztiek honako ezaugarri hauek dituzte:

  a) Adingabeak zaintzeko ezarritako babes-betebeharrak ez betetzea, ezin bete ahal izatea edo egoki ez betetzea inplikatzen dute.
  b) Haurraren edo nerabearen oinarrizko beharrei (fisikoak edo psikikoak) arretarik ez ematea edo arreta desegokia ematea (ekintzagatik edo ez egiteagatik) eta
  c) Adingabearengan kalte esanguratsua eragiten dute edo ziur asko eragingo dute, eta adingabeak behar duen laguntza morala edo materiala galtzerainokoa izan daiteke hori.

Tresnak hartzen duen denboraldia

- Tresna haurra edo nerabea une jakin batean jasaten ari den babesgabetasunaren larritasuna balioesteko erabili behar da, babesgabetasunaren tipologia guztiak kontuan hartuta. Informazioa jasoko da eta kontuan hartuko da tipologia horiek agertu zirenetik izandako bilakaera, nahiz eta larritasun-mailaren **balorazioan** honako hauei emango zaien **garrantzi handiena**: (1) zer ezaugarri dituen aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak eta (2) jokabide horiek zer eragin duten haur edo nerabearengan **balorazioaren unean** (**azken sei hilabeteak** ulertuko dira).

Larritasun-mailak, kalifikazioa eta esanahia

- ***Babesgabetasun-mota bakoitzarentzat*****,** tresnak honako hau deskribatzen du:
    1. larritasun ertaina, handia eta oso handia (larritasun-mailarik aurreikusten ez den salbuespenezko kasuak izan ezik), eta
    2. zaintza-eginbeharrak betetzean gabezia arinak dakartzaten egoerak, "arrisku arina" dakartenak.

  Tipologia bakoitzean, larritasun-mailaren deskribapena ematen da. Gerta daitezkeen inguruabar guzti-guztiak zehaztasunez biltzea ezinezkoa denez gero, **larritasun-mailetan adierazten ez diren egoerak gertatzen badira, antzeko inguruabarrak deskribatzen dituen mailan sailkatu beharko dira.**

  Larritasun-maila bakoitzean bildutako inguruabarrak paragrafo batean deskribatzen dira. Paragrafo hori **hainbat esaldik osatzen dute, eta esaldi-multzoak egoera edo familia-harremanen mota jakin bat deskribatzen du**. Larritasun-maila bat kalifikatzeko ez da beharrezkoa izango paragrafo horietan jasotako esaldietan adierazitako guzti-guztiak gertatzea; nahikoa izango da esaldi horietan adierazitako funtsezko zati bat gertatzea eta paragrafoan deskribatutako egoera-motak ebaluatutako kasuan gertatzen dena islatzea edo horrekin bat etortzea. Tresnak **"ETA"** hitzaren bitartez (letra larriz eta azpimarratuta) seinalatzen du zein egoeratan eskatzen den larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko inguruabar batzuk batera gertatzea.

  Jokabide edo egoera jakin bat tipologia edo eskala bat baino gehiagotan jaso daitekeenean, **horietako bakar batean soilik** kalifikatuko da: **larritasun-maila altuena** duen tipologian, hain zuzen. Eskala desberdinek larritasun-maila berdina azaltzen badute, **adierazle garrantzitsuenak biltzen dituen** eskalan kalifikatuko da.

  Tipologia jakin batzuen larritasun-mailek haur edo nerabearen **adin kronologikoa** hartzen dute kontuan, **eboluzio-etapen bereizketa generikoan** oinarrituriko **tarteak** ezarriz: (1) sei urtetik behera, (2) sei urtetik hamabi urtera bitartean eta (3) hamahiru urte edo hortik gora (nerabea). Larritasun-maila kalifikatzeko, tarte horiek errespetatu behar dira.

- Tresnaren azken zatian **hiru egoera berezi** jasotzen dira ***("Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek eragindako babesgabetasun larriko aurrekariak", "Zailtasun pertsonal larriak gurasoarengan edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonengan" eta "Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna, babes-eginbeharrak betetzeko")*** **eta, tresnan bildutako baldintzetan badaude, kasuaren larritasun-mailaren balorazioa "larritasun handia" izatea ekarriko dute automatikoki . —arrisku larria edo desanparoa—**. Egoera berezi horiek babesgabetasun-egoera batekin edo batzuekin batera edo bakarrik gerta daitezke.

- **Tipologia bakoitzaren banakako larritasun-mailaren balorazioa egin ondoren, *kasuaren larritasun-mailaren balorazio globala* egin behar da: ARRISKURIK GABE, ARRISKU ARINA, ARRISKU ERTAINA, ARRISKU LARRIA EDO DESANPAROA**[8]. Balorazio hori honako irizpide hauen arabera egingo da:

    - ***Larritasun oso handiko edo larritasun handiko adierazle bat baldin badago, gainerako adierazleen larritasuna edozein izanik, kasuaren balorazio globala arrisku larriko edo desanparoko egoera izango da,*** eta, beraz, horren gaineko esku-hartzea lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen eskumenekoa izango da. Hori horrela

[8] Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuei dagokie larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasun-adierazleak dituen kasu bat arrisku larriko edo desanparoko egoera den zehaztea.

izango da, familiak esku-hartzearen aurrean duen jarrera eta prestasuna edozein dela ere. Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek erabakiko dute arrisku larriko edo desanparoko egoera den ala ez, betiere haurrari edo nerabeari eta horren familiari buruz jasotako informazioa kontuan hartuta.

- ***Larritasun handiko edo oso handiko adierazlerik egon gabe, gutxienez larritasun ertaineko adierazle bat baldin badago, kasu horretako babesgabetasun globalaren balorazioa arrisku ertainekoa izango da.*** Behar bezala arrazoitutako salbuespenetan izan ezik, larritasun ertaineko adierazle bat baino gehiago aldi berean egoteak ez du kasuaren larritasun-maila globala handitzen. ***Larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko adierazlerik egon gabe, arrisku arineko adierazleak baldin badaude, kasu horren balorazio globala arrisku arinekoa izango da***. Kasu horretan ere, eta behar bezala arrazoitutako salbuespenak ez badaude, larritasun arineko adierazle bat baino gehiago aldi berean egoteak ez du ekarriko kasuaren larritasun-maila globala arrisku ertainera igotzea. Kasu horietan, esku-hartzea udal-mailako gizarte-zerbitzuei dagokie.
- Kasu baten larritasun-maila globala zehaztu baino lehen, honako elementu hauek ***balioetsi beharko dira beti*** —babesgabetasuneko adierazleak dauden ala ez eta horien larritasuna balioesteaz gain—: gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek beren zailtasunak konpontzeko haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuei (udal- nahiz lurralde-mailakoak) ***laguntza eskatu*** ote dieten, ***arazoaz jabetzen*** direla adierazi ote duten, eta zerbitzu horietan egindako ***esku hartzeko proposamenarekiko zer lankidetza-maila azaldu duten***.

- **Arrisku ertaineko edo arrisku larriko** kasuetan, **gurasoen edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen lankidetza aktiborik ez badago** (ikusi hurrengo paragrafoa), 1/1996 Lege Organikoaren 17.5 artikuluan xedatutakoarekin bat (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan), **haurraren edo nerabearen arrisku-egoeraren adierazpena egin beharko da —administrazio-ebazpen baten bitartez—,** gurasoei edo zaintza edo tutoretza betetzen duten pertsonei bermatzeko izan behar duten informazioa ematen zaiela, nola jardun behar duten jakin dezaten, **larritasun-maila areagotzea eragozteko eta desanparo-egoerako adierazpena gerora egin behar ez izateko**; azken finean, arrisku-egoeraren adierazpena **eskatzen den beharrezko lankidetza ematera bultzatzeko** neurri gisa ezartzen da.

Arrisku ertaineko kasuetan, udal-mailako gizarte-zerbitzuek emango dute administrazio-ebazpena, eta arrisku larriko kasuetan, berriz, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek emango dute, aurretik gurasoei, tutoreei edo zaintzaileei entzunda, bai eta adingabekoari entzunda ere, behar adina heldutasun badu eta, beti, hamabi urtetik gora baditu. Ebazpena behar adina arrazoitu beharko da, eta haurraren edo nerabearen arrisku-egoera zuzentzeko neurriak jaso beharko ditu, gurasoen, tutoreen, zaintzaileen edo hartzaileen eginbeharrei dagozkienak barne. Adingabearen arrisku-egoeraren adierazpena emateko administrazio-ebazpenaren aurka, errekurtsoa jartzeko aukera izango da, Prozedura Zibilaren Legearekin bat. Nolanahi ere, **arrisku-egoeraren adierazpenak, berez, ez dakar inola ere larritasun-maila handitzea**.

Ezein kasutan, arrisku-egoeraren adierazpen bakarra egingo da, eta adierazpena egitea eragiten duten inguruabarrak (adin txikikoen babes juridikoari buruzko Lege Organikoaren 17.5 artikulua) gertatzeko unean kasuan esku hartzen ari den udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuak egin beharko du. Hala, arrisku-egoeraren adierazpena egin ondoren, esku hartzeko prozedura egin bitartean, adierazpena eragin zuten inguruabarrak aldatzen badira, eta, horren ondorioz, arrisku-egoeraren larritasun-maila handitu edo txikitu egiten bada eta gizarte-zerbitzu batetik bestera (udal-mailakoak eta lurralde-mailakoak) bideratu behar bada, jatorrizko gizarte-zerbitzuan egin zen arrisku-egoeraren adierazpenari eutsiko zaio, esku-hartzea egiteko eskudun izendatzen den gizarte-zerbitzu berriak arrisku-egoeraren adierazpen berririk egin beharrik gabe.

Arrisku-egoeraren adierazpena bertan behera utzi beharko da hura egitea eragin zuten kausak desagertzen direnean; hau da, haurrari edo nerabeari eragiten dion arrisku-egoera zuzendu denean eta, beraz, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku-hartzea amaitu denean.

- Haur edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **eta** haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen artean **lankidetza aktiborik ez dagoela jotzeko**, honako hauek behar bezala frogatu eta dokumentatu beharko dira: zer jardun profesional egin diren lankidetza hori lortzeko (esaterako, zer baliabide eskaini diren, zer unetan eskaini diren, zer profesionalek esku hartu duten); haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza eta zaintza betetzen duten pertsonek esku-hartze horiek jaso dituztela edo haien berri izan dutela; haien lankidetza aktibo nahikoa jaso ez dela —lankidetza falta zertan gauzatu den zehaztu beharko da—; eta egoera horrek haurrak edo nerabeak pairatzen duen babesgabetasun-egoera zuzentzea eragozten duela. Adin Txikikoen Babes Juridikoari buruzko urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren —aurrerantzean, 1/1996 Legea— 17.4 artikuluan xedatutakoarekin bat (Haurrak eta Nerabeak Babesteko Sistema aldatzeko uztailaren 28ko 26/2015 Legean emandako idazketan), hor sartzen da frogatzea haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek ahalegin guztiak egin dituztela, garaiz eta forma egokian, familiarentzako gizarte- eta hezkuntza-arloko esku hartzeko proiektu bat martxan jartzeko edo arreta indibidualizatuko arreta-plan bat martxan jartzeko, familiaren arazoak konpontzeko, eta ahalegina egin dela gurasoek,

tutoreek, zaintzaileek eta hartzaileek proiektu edo plan hori egiteko prozesuan parte hartzeko, bai eta haur edo nerabeak parte hartzeko ere (nahikoa heldutasun badu eta, beti, hamabi urtetik gora baditu), eta ahalegin horiek guztiak eginda ere, gurasoek, tutoreek, zaintzaileek edo hartzaileek uko egin diotela plan hori izenpetzeari eta gerora ere ez direla lankidetzan aritu plana gauzatzean.

- Baldin eta haur edo nerabearen gurasoek edo zaintza edo tutoretza duten pertsonek esku-hartzearekiko lankidetza aktibo nahikorik ematen ez badute (1), arrisku-adierazleak "arrisku ertainaren" eta "arrisku larriaren" arteko mugan badaude (2), **eta** udal-mailako gizarte-zerbitzuek emandako arrisku-egoeraren adierazpenak behar den eta eskatu den lankidetza lortzea ekarri ez badu (3), kasua "arrisku larriko" kasutzat balioetsi daiteke, baldin eta udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetako talde teknikoek horrekin ados badaude.
- Larritasun handiko edo oso handiko babesgabetasuneko kasuetan, nahikoa lankidetza aktiborik ez agertzea elementu erabakigarria da egoera "arrisku larria" edo "desanparoa" den zehazteko.
- Esku hartzeko proposamenarekiko lankidetza aktiboak ez du ekarriko larritasun-maila globala arrisku larritik arrisku ertainera edo arrisku ertainetik arrisku arinera jaistea.

- Garrantzitsua da kontuan hartzea arrisku ertaineko, arrisku larriko eta desanparoko egoerek kalte esanguratsua —erreala edo potentziala— dakartela haurraren edo nerabearen ongizatean eta garapenean. Alde horretatik, **egia bada ere arrisku ertaineko egoerek arrisku handiko edo desanparoko egoerek baino kalte txikiagoa eragiten dutela, ez dute inolaz ere kezka txikiagoa merezi, eta ez dute esku hartzeko premia txikiagoa eragiten**.

  Bestalde, larritasun-maila bakoitza *continuum* bat da, eta egoera desberdinak hartzen ditu, zeinak gehiago edo gutxiago hurbiltzen baitira mailaren mutur batera edo bestera. Horrek esan nahi du, adibidez, larritasun-maila ertainean sartzen diren kasu batzuk gertuago daudela arrisku arinetik, eta beste batzuk, berriz, gertuago daudela arrisku larritik. Gauza bera gertatzen da gainerako mailetan.

- Larritasun-maila ertaineko, handiko eta oso handiko babesgabetasun-egoeretan, garrantzitsua da kontuan hartzea babesgabetasunaren larritasuna ez dela familian dauden arazoen larritasunaren edo arazo horiei aurre egiteko zailtasunaren sinonimoa, baina lotura estua dago haurrari edo nerabeari eragindako kaltearen larritasunaren eta familiako arazoen kopuru eta larritasunaren artean (zailtasun pertsonalak guraso-figurengan, gabeziak guraso-gaitasunetan, drogen edo alkoholaren abusua, isolamendu soziala, zailtasun ekonomikoak eta lanekoak eta abar). ***Babesgabetasunaren larritasuna, funtsean, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak haurrarengan edo nerabearengan duen eraginaren arabera ebaluatzen da, eta ez familiaren barruan eragina duten arazoen kopuruaren edo larritasunaren arabera ebaluatzea.***

- Familia baten inguruabarrak alda daitezkeen bezalaxe, babesgabetasunaren larritasuna ere alda daiteke denboraren joanean. Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuen esku-hartzeagatik edo familiaren eta ingurunearen berezko bilakaeragatik gerta daitezke aldaketa horiek. Zerbitzu horiek gauzatutako esku-hartze mota edozein dela ere, horrek esan nahi du familia batean era honetako egoera bat detektatzen bada, etengabeko ebaluazioa egin beharko zaiola familia horri, bereziki babesgabetasun-egoeraren larritasuna ertaina, handia edo oso handia bada, haurren eta nerabeen egoerari dagokionez, horiek jasotzen dituzten zaintzak eta arreta maila egokian daudela eta aldaketak behar bezain egonkorrak direla bermatu arte.

  Horren ildotik, kontuan hartu beharra dago babesgabetasunaren larritasunaren balorazioa familia eta haur edo nerabe baten bizitzaren una jakin batean egiten dela. ***Iraganean gerta zitezkeen eta balorazioaren unean aurkitzen ez diren babesgabetasuneko egoerak ez dira halakotzat kalifikatuko, ezta haurrarengan edo nerabearengan izandako ondorioek irauten dutenean ere.*** Familia baten barruan iraganean izandako babesgabetasuneko egoerak ezagutzea oso garrantzitsua da, arrazoi askorengatik: gurasoak trebatzeko aukerei buruzko pronostikoa egiteko, haurraren edo nerabearen arazoen edo zailtasunen jatorria ulertzeko eta abar. Hala ere, inguruabar horrek ez du eraginik izan behar babesgabetasun-egoera dagoen edo ez balioesterakoan, ezta horrek beste une batean izan dezakeen larritasunaren balorazioa egiteko orduan ere.

"Kalte esanguratsuaren" definizioa

- Haur edo nerabe bat haren gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaeraren ondorioz osasunerako, ongizaterako edo garapenerako "kalte esanguratsu" bat pairatzen ari dela edo pairatzeko arriskuan dagoela aintzat hartzea funtsezko elementua da arrisku- edo desanparo-egoera badagoen zehazteko.

  Haur edo nerabe baten gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak haurrak edo nerabeak zenbait arlotan kalteak izatea eragin dezake:

1. ***Kalte fisikoa***.
2. Kalte psikikoa. Honako arlo hauek hartzen ditu: arlo ***emozionala*** (batez ere, identitatearen eraikuntza; autoestimua; segurtasuna eta konfiantza izatea norberarengan eta ingurunean; emozioak identifikatzea, kudeatzea eta kontrolatzea), arlo ***soziala*** (beste pertsonekiko —berdinekiko nahiz helduekiko— komunikazio- eta harreman-ereduak) arlo ***kognitiboa*** (egokitzapenerako abilezia-multzo bat —gaitasunak, jokabideak eta trebeziak— apurka-apurka eskuratzea; abilezia horiei esker, pertsonak bere adin kronologikoari dagozkion rolak egoki bete ahal izango ditu ohiko inguruneetan eta bere erreferentzia-taldeetan)[9] eta arlo ***sexuala*** (identitate eta orientazio sexuala eratzeko prozesua, sexualitatearen adierazpena eta jokabide sexuala).

- **Kalte esanguratsua *continuum* bat da** eta haren muturrean **kalte larria** (fisikoa edo psikikoa) dago.

- Babesgabetasuna badagoen eta haren larritasun-maila zenbaterainokoa den balioestean, kalte horren —erreala edo potentziala— intentsitatea kontuan hartu behar da, eta kalte hori esanguratsua denean edo izan daitekeenean soilik ondorioztatu ahal izango da babesgabetasuna dagoela. Alde horretatik, haur edo nerabe batek gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaeraren ondorioz pairatzen duen kaltea ***kalte esanguratsua*** dela jotzeko, **inguruabar hauetako batek edo batzuek** gertatu beharko dute:

  - Haurrak edo nerabeak garapen-arlo batean edo batzuetan (fisikoa, emozionala, soziala, kognitiboa edo sexuala) pairatzen duen kaltea dela eta:
    - bere adinerako eta egoerarako espero daitekeenaren mugetan jartzen da, edo funtzionamendu erabat mugatua edo nahasia du,
    - garapen-arlo bateko edo batzuetako zailtasunek iraun egiten dute eboluzio-etapetan, edo
    - kalteak gutxienez bi garapen-arlori eragiten die aldi berean (arlo fisikoa, emozionala, soziala, kognitiboa edo sexuala) (*eragindako arloaren arabera, osasunaren, hezkuntzaren, psikologiaren edo psikiatriaren arloko profesional baten balorazioa beharko da*).
  - Babesgabetasunak heriotzako, ezintasun iraunkorreko edo gaixotasun eta nahaste fisiko oso larriko arriskuan jarri du haurra edo nerabea.
  - Haurrak edo nerabeak lesio fisikoak ditu gorputzaren zona jakin batzuetan (aurpegian, buruan, gorputzaren barruko lesioak, uzkian, genitaletan), edo ospitaleratzea edo tratamendu medikoa behar du tratu txar baten ondorioz (kasu hauetan, *mediku-txostena izan beharko da*).
  - Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea abandonatu dute, itzultzeko asmorik erakutsi gabe.
  - Haurrak edo nerabeak familiaren barruko sexu-abusua pairatu du —kontaktu fisikoarekin edo gabe—.
  - Haurra edo nerabea delitu-ekintza larriak egitera edo prostituzioan aritzera induzitu dute, edo sexualki esplotatu dute.

- Haur edo nerabe batek pairatu duen edo pairatu dezakeen kaltean, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaeraz gain, eragina dute haurraren edo nerabearen ezaugarri pertsonalek. Ezaugarri horiek direla eta, haurra edo nerabea bereziki zaurgarria izan daiteke. Haur eta nerabe horiek —multzo horretan sartzen dira **haur jaioberriak, sei urtetik beherakoak, edo gaixotasun edo ezintasun fisikoak, mentalak edo sentsorialak dituztenak**— haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen arreta berezia izan behar dute.

Haurrak edo nerabeak kalte psikikoa ote duen eta kalte horren larritasuna nolakoa den ebaluatzea

Kalte psikikoaren ebaluazioaren berezitasunak

- Kalte fisikoa eta haren larritasun-maila errazago detektatzen dira kalte psikikoa baino. **Kalte psikikoaren sintomak** modu askotan ager daitezke, haurraren edo nerabearen bilakaera-mailaren arabera. Horien artean dira **barneratuko arazoak** (adibidez: sintoma depresiboak, antsietatea, portaerako inhibizioa, uzkurtasuna, isolamendua) eta **kanporatuko arazoak** (adibidez: jokabide oldarkorrak, portaera asozialak, edo portaera desafiatzaileak). Sintoma psikosomatikoak, gainegokitzea edo sasi-heldutasuna ere ager daitezke. Nolanahi ere, horrek ez du esan nahi gainegokitzea edo sasi-heldutasuna nahitaez kalte psikikotzat hartu behar direnik, hain zuzen ere haurrak edo nerabeak bere familian izandako tratu edo zaintza desegokia gainditu duela eta egokitzapen egokia izan duela adieraz baitezakete.

[9] **Garapen kognitiboa eta aprobetxamendu akademikoa ez dira termino baliokideak**. Gaitasun kognitiboak garatzeak eragin handia du eskolako errendimenduan, baina faktore askok eragin dezakete errendimendu baxua izatea, eta horrek ez du ezinbestean esan nahi atzerapen edo kalte kognitibo esanguratsua gertatzen denik.

- Kalte psikikoaren presentzia eta larritasuna psikologiako edo psikiatriako profesionalek ebaluatu beharko dute, beren lanbidearen tresna propioen eta metodologien bitartez[10]; besteak beste, behaketak eta elkarrizketak, eta estandarizatutako tresnak. Estandarizatutako tresnak, hain zuzen, proba proiektiboekin osatu daitezke, beharrezkoa edo egokia dela joz gero. Estandarizatutako tresnak erabiltzen direnean, fidagarritasun eta baliozkotasun frogatua dutenak erabiliko dira, bereziki larritasun handiko kasuetan aplikatzen direnean edo gizarte-zerbitzuen esku-hartzea justifikatzeko erabiliko direnean, haurraren edo nerabearen gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak esku-hartzearen aurka egonda.

- **Oinarrizko premiak aseta ez dituen haur edo nerabe batengan kalte psikikoko sintoma behagarririk ez ikusteak ez du nahitaez esan nahi kalterik ez dagoenik.** Kaltea hor egon daiteke eta aurrerago sintoma bizien bitartez ager daiteke, edo, egoerak une honetan kalte handirik eragiten ez duen arren, gerta liteke etorkizunean kaltea sortzea, egoera zuzentzen ez bada.

- Beharrezkoa da datuak biltzea, **ez soilik** gurasoen portaerak haur edo nerabearengan **gaur egun duen eraginari buruz** (gaur egungo egoera), baita eragin horren **bilakaerari buruz** ere (nola zegoen orain dela 6, 12, edo18 hilabete). Sintomatologiaren bilakaera (hobetzen, okertzen edo egonkortzen ari ote den) funtsezko elementua izaten da tipologia batzuetan larritasun-maila zehazteko. Sintoma nabarmenei dagokienez, garrantzitsua da intentsitate-maila zehaztea eta xehetasunak ematea (nerabe batek bere gizarte-harremanetan zailtasunak baditu, zertan adierazten diren zehaztea: ez du batere lagunik, lagunak baditu baina ez dute modu egokian tratatzen eta abar).

- Haur edo nerabe batek pairatzen duen kaltearen eta bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ematen dioten tratuaren arteko kausa-efektua ezartzea oso zaila da, batez ere fisikoak ez diren sintomen kasuan. Kasu gehienetan, lotura hori hipotesi edo probabilitate-estimazioen moduan baino ezin da adierazi, eta oso gutxitan adieraz daiteke erabateko ziurtasunez. Horrelakorik egiten denean, **behar bezala arrazoitu** beharko dira **hipotesi edo estimazio** horiek, eta haurren eta nerabeen garapenean babesgabetasun-egoerek dituzten ondorioei buruz egun eskuragarri dagoen ezagutzan oinarritu beharko dira. Irizpide berdinak aplikatu beharko dira, egoera jakin batek haur edo nerabe baten garapenean etorkizunean eragin dezakeen kalteari buruz iragarpenak egiten direnean.

Kalte psikiko larria

- Kalte psikiko esanguratsuaren barruan, eta aurreko atalean adierazitakoa kontuan hartuta, hau da **kalte psikiko larriaren** definizioa: haurrak edo nerabeak **inguruabar hauetako bat edo batzuk izatea**:
  1. **nahaste psikopatologikoa**,
  2. **sintoma klinikoak**[11] (antsietatea, depresioa, uzkurtasuna, jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaile edo autosuntsigarriak, edo garapeneko atzerapenak),
  3. **garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten jokabide-arazo eta ondoez-sintoma larriak egotea**.

- **"Garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten jokabide-arazo edo ondoez-sintoma larriak" direla-eta kalte psikiko larria dagoela jotzeko, honako hauek hartu beharko dira oinarritzat:**

  - Haurrak edo nerabeak garapen-arlo guztietan (fisikoa, emozionala, kognitiboa, soziala eta sexuala) agertzen dituen portaera-arazoen edo ondoez emozionaleko sintomen **zerrenda osoa**. Halaber, iraganeko eta gaur egungo arazoak eta sintomak sartuko dira, hauteman direnak eta garrantzitsuak izan daitezkeenak, larriak izan ez badira ere.
  - Arazoen edo sintoma nagusien **hasiera-unea eta bilakaera**, azken sei hilabeteetako egoerari arreta berezia emanda.
  - Arazo edo sintoma horiek balorazioa egiteko unean haur edo nerabearen **eguneroko bizitzan duten eraginaren** deskribapena.

  Garrantzitsua da kontuan hartzea arazoen edo sintomen zerrenda bat ez dela berez nahikoa kalte psikiko larria dagoela justifikatzeko, arazo horiek haur edo nerabearen eguneroko bizitzan zer-nolako eragina duten eta zer-nolako bilakaera duten deskribatzen ez bada.

---

[10] Adin txikiko haurren eta ezintasunak edo behar bereziak dituzten haurren ebaluaziorako, horretarako dauden irizpide, metodologia eta teknika espezifikoak erabiliko dira.
[11] Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta baliozkotasun-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma ***klinikorik*** badagoen.

Portaera-arazo edo ondoez emozionaleko sintoma larriak daudela oinarritzeko txostenean informazio hori jaso beharko da. Informazio hori argi eta garbi adieraziko da, eta arazo eta sintomek haurrarengan edo nerabearengan duten eragina deskribatu beharko da. Arazo edo sintoma nagusiei buruzko informazioa lortzeko, testuinguru bat baino gehiago behatuko da (esaterako, ikastetxea, familia nuklearra, familia zabala), bai eta gutxienez bi informazio-iturri independenterekin egiaztatu ere.

- *"Garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten jokabide-arazoak edo ondoez emozionaleko sintoma larriak"* daudela zehazteko, ***irizpide*** hauek erabiliko dira:

1. Haurraren edo nerabearen sintomak argi eta garbi hautematen dira gutxienez bi garapen-arlotan (fisikoa, emozionala, kognitiboa, soziala edo sexuala), eta ez dira noizean behingo kontuak, baizik eta iraunkorrak —gerta liteke hasieran arinak izatea eta gero eta intentsitate handiagoa hartzen joatea—.
2. Arazoak edo sintomak agerikoak dira haurraren edo nerabearen bizitzako esparruetako batean gutxienez (familia-esparrua, eskola-/prestakuntza-/lan-esparrua, esparru soziala).
3. Arazoak edo sintomak oztopo edo muga larriak dira haurrarentzat edo nerabearentzat inguruabar hauetako batean edo batzuetan:
   - berdinkideekin eta pertsona helduekin harreman interpertsonal positiboak eta eraikitzaileak izateko,
   - bere bizitzako esparruetan egokitzeko (esaterako, familian, eskolan[12] edo prestakuntza-, lan- eta gizarte-inguruneetan),
   - eboluzio-mugarriak lortzeko, autonomia-mailak erdiesteko, erantzukizunak bere gain hartzeko, edo bere adinean espero daitezkeen jarduerak egiteko,
   - bere segurtasun eta osotasun propioa edo beste pertsona batzuena babesteko,
   - bere osasun fisikoa babesteko edo oinarrizko behar fisikoen arloan bere adinean espero daitekeen autozaintza egiteko (esaterako, atsedena, elikadura, jarduera-maila, osasuna),
   - gizarte-arauen errespetuan (hau da, gizartearen aurkako jokabideak eragiten dituzte).
4. Haurraren edo nerabearen portaera-mota edo -intentsitatea ez dator bat bere adinerako, sexurako eta kulturarako espero daitekeenarekin.
5. Berehalako esku-hartze terapeutikoa[13] egin behar da haurraren edo nerabearen arazoak edo sintomak egonkortzeko edo zuzentzeko.

"Kalte psikiko larria" dagoela jotzeko, haurrak edo nerabeak portaera-arazo edo ondoez emozional larria duela oinarri hartuta, aurreko **bost irizpideek** egon behar dute.

Inguruabar bereziak

- **Banandutako edo dibortziatutako bikoteak**

  - Babesgabetasunaren existentziaren eta horren larritasunaren balorazioan, denboraldi nahiko luzeak eta erregularrak bizikidetza-unitate desberdinetan igarotzen dituzten haurrak edo nerabeak barnean hartzen direnean —horixe da bikote bananduen edo dibortziatuen seme-alaben kasua—, babesgabetasun-arrastoak identifikatu diren bizikidetza-nukleoan soilik egingo da balorazioa.

    Hala ere, banandutako edo dibortziatutako bikoteen kasuetan, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek egoera horren berri guraso baten bitartez izan badute (zaintza duen gurasoa izan edo ez), hark esan dielako beste bizikidetza-nukleoan babesgabetasun-aztarnak daudela, erabaki egin beharko da, kasuaren inguruabarren arabera, aztarna horien ikerketa hasiko den edo, prozesu hori abiarazita edo abiarazi gabe, egokia den egoeraren berri eman duen gurasoa dagozkion instantzia judizialetara

[12] Eskola-errendimendua eta -portaera sartzen da.
[13] Esku-hartze terapeutikoak errehabilitazioko esku-hartzea esan nahi du. Hor sartzen dira bai arreta psikoterapeutikoa edo farmakologikoa, bai laguntzarako esku-hartzeak, *counsellinga*, estimulazioa eta abar. Ez du esan nahi profesionalek haur edo nerabearekin ezinbestean esku hartu behar dutenik (esate baterako, gurasoen edo legezko arduradunen eta haur edo nerabearen arteko interakzio-ereduak aldatuz egin daiteke hori).

bideratzea (penala, deliturik egon daitekeela jakinarazi badu, edo zibila), instantzia horietan eska ditzan haurra edo nerabea babesteko neurriak (larrialdiko egoeretan, egoeraren berri eman duen gurasoari esan dakioke kautela-neurriak eska ditzakeela)[14].

Banandutako edo dibortziatutako bikoteen kasuetan, bi bizikidetza-nukleoetan babesgabetasun-aztarnak daudela susmatzen edo detektatzen bada, haurrak edo nerabeak **bizikidetza-nukleo bakoitzean**[15] zer tratu eta zainketa-maila jasotzen dituen balioetsiko dute haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek. Hala ere, **haur edo nerabearen babesgabetasun-egoeraren eta haren larritasun-mailaren azken balorazioa bakarra izango da**. Horrek ez du kentzen, lehen aipatu bezala, bizikidetza-nukleo bakoitzean babesgabetasuna sor dezaketen portaerak bereizi behar direla (hau da, haurrak edo nerabeak nukleo bakoitzean jasotzen dituen tratua eta zainketak), azterketa horretatik sortuko baita esku hartzeko proposamena kasu horretarako. Egokia bada, proposamen hori gurasoetako bat dagozkion instantzia judizialetara bideratzea izan daiteke, aurreko paragrafoan adierazitako helburuetarako.

Aurreko paragrafoetan deskribatutako inguruabarrak gertatzen direnean, kasua udal-mailako gizarte-zerbitzuen esku badago, zerbitzu horiek eskatuko diote dagokion gurasoari instantzia judizialetara jotzeko, uste badute esku-hartze horrekin eta epaitegiak hartuko dituen neurriekin egoera azkar konpon daitekeela eta babesgabetasun-egoeraren larritasuna desagerraraztea edo murriztea lortuko dela. Hori lortzen bada, kasua ez da lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko, eta udal-mailako gizarte-zerbitzuen esku jarraituko du arrisku arineko edo ertaineko egoera bada edo babesgabetasunarekiko zaurgarritasuneko egoera bada. Aldiz, larritasun-maila handiko edo oso handiko egoera zuzentzen ez bada, kasua lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko da. Epaitegiaren erantzunik ez bada izaten jardute-ezagatik (hau da, ez badago epaitegiaren inolako ebazpenik), kasuaren inguruabarren arabera erabakiko den denbora-epe jakin baten ondoren, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuek egin beharreko esku-hartzeari ekingo diote, ohiko prozeduraren bidez (udal-mailako gizarte-zerbitzuek egingo dute, arrisku arineko edo ertaineko kasua bada, eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek, berriz, arrisku larrikoa bada edo desanparo-egoera izan badaiteke).

- **Haurraren zaintza ez duen gurasoak haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku-hartzearen aurka egiten duenean egin beharreko jarduna**

Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko arloan eskumena duten gizarte-zerbitzuek babesgabetasun-egoeretan esku hartzeko legezko betebeharra dute. Horretarako, ekintza hauek egin behar dituzte:

- Haurrek eta nerabeek behar duten berehalako arreta ematea, bat etorrita 1/1996 Lege Organikoaren 14. artikuluarekin (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan) eta 3/2005 Legearen 50.1 artikuluarekin.
- Haurrak eta nerabeak zer egoeratan dauden eta kasu bakoitzerako zer behar den balioestea, arrisku- eta desanparo-egoeretan esku hartzeko aurreikusitako jardunbide-prozedurei jarraituz. Hori guztia bat etorrita 1/1996 Lege Organikoaren 16. artikuluarekin, 3/2005 Legearen 52.-54. artikuluekin —arrisku-egoerak— eta Kode Zibileko 172.1 artikuluarekin (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan), eta 3/2005 Legearen 57.-59. artikuluekin —desanparo-egoerak—.
- Detektatutako babesgabetasun-egoera zuzentzeko eta haur eta nerabeen beharren arreta bermatzeko dagozkien jardunbideak eta neurriak martxan jartzea, bat etorrita 1/1996 Lege Organikoaren 10.1, 16., 17. eta 18. artikuluetan (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan) eta 3/2005 Legearen 52.-59. artikuluetan xedatutakoekin.
- Haurren eta nerabeen eta haien familien bilakaeraren jarraipena egitea, bat etorrita 1/1996 Lege Organikoaren 17. artikuluan xedatutakoarekin (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan).

[14] Azken kasu horretan, instantzia judizialek baloratuko dute haur edo nerabearen egoera eta gurasoengandik jasotzen dituen zainketak. Horretarako, udal-mailako eta lurralde-mailako haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen lankidetza eska dezakete, egokia dela uste badute. Halaber, egokitzat jotzen dituzten neurriak hartu ondoren, instantzia judizialek eskatu ahal izango dute haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek gero esku hartzea, familiarentzako laguntza- edo errehabilitazio-zerbitzuak emateko edo kasuaren jarraipena egiteko.
[15] Balorazio hori zenbait profesionalek edo udalerri desberdinetako profesionalek egiten badute, koordinatuta egin beharko dute.

Prozedura horietan, haur edo nerabearen interes gorenaren printzipio juridikoari eman behar zaio lehentasuna, beste edozein interesen gainetik, eta gizarte-zerbitzuek aplikatzen dituzten esku-hartzeak eta neurriak zertan oinarritzen diren adierazi beharko da, 1/1996 Lege Organikoaren 2. artikuluan eta 3/2005 Legearen 4. artikuluan xedatutakoarekin bat.

Hori dela eta, banandutako edo dibortziatutako bikoteen kasuan, babesgabetasun-egoera detektatzen bada eta zaintza ez duen gurasoak lankidetzan jardun nahi ez badu edo babesgabetasun-egoera konpontzeko proposatu den esku-hartzearekin ados ez dagoela adierazten badu, gizarte-zerbitzuak legitimatuta daude esku hartzeko, lehen adierazitako legezko betebeharrak betetzeko, eta adingabearen interes gorenaren printzipioa gauzatzeko.

Prozedura horietan egiten diren esku-hartzeetan, gurasoen lankidetza izaten saiatuko da, 1/1996 Legearen 15. artikuluarekin bat. Halaber, horrelako esku-hartzeetan, aitek eta amek seme-alaben zaintza ez badute ere, eta haien lankidetza- edo aurkakotasun-maila dena delakoa izanda ere, guraso-ahalaren titular gisa eta herritar gisa dituzten eskubideak errespetatu behar dira. Besteak beste: egin diren eta aurreikusi diren ekintzen berri izateko eskubidea, entzunak izateko eta haien iritzia kontuan hartzeko eskubidea, eta auzibidean esku-hartzeen eta neurrien aurka egiteko eskubidea. Hori guztia bat etorrita Kode Zibilaren 154. artikuluarekin (guraso-ahala arautzearen harira uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketa) eta urriaren 1eko 39/2015 Legean, administrazio publikoen administrazio-prozedura erkideari buruzkoan, herritarrek administrazioekiko harremanetan dituzten eskubideak arautzearen harira xedatutakoekin.

Oso garrantzitsua da gurasoekin egiten diren prozedura horietako guztietako ekintzak dokumentatzea, gurasoek kolaboratu nahi ez duten edo esku-hartzeen aurka egiten duten kasuetan batik bat.

- **Balio edo ohitura bereziekin lotutako praktikak**

Dokumentu honetako aurreko ataletan adierazi den moduan, tresna honek oinarritzat hartzen du adingabe guztiek, haien garapen integrala sustatzeko, oinarrizko eskubide eta behar batzuk bermatuta eta aseta izan behar dituztela, alde batera utzita adingabe horien talde soziokulturala edo adingabeon gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek talde horretan egoteagatik hartu dituzten balioak eta ohiturak. Egia bada ere haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuek kultura bakoitzaren balioak edo ohiturak kontuan hartu eta guztiz errespetatu behar dituztela, zerbitzu horiek, era berean, haur eta nerabe guztien eskubideak eta beharrak asetzen direla bermatu behar dute. Horrela ez bada gertatzen, zerbitzu horiek esku hartzeko legezko betebeharra dute, egoera hori zuzentzeko.

Praktika batzuek —talde soziokultural edo etniko jakin batzuetako praktika berezi batzuek edo talde horietan ohikoagoak diren praktika batzuek— haurren edo nerabeen funtsezko eskubideak urratzen dituzte zalantzarik gabe; hala, egoera horiek larritasun ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasun-egoera gisa jasota daude tresnan. Praktika horien adibide batzuk dira honako hauek: emakumezkoen genitalak mutilatzea edo hori egiteko asmoa adieraztea —biak Zigor Kodean tipifikatuta—, haurrak edo nerabeak erabiltzea eskean aritzeko, lan-esplotazioa egitea, edo 16 urte bete aurretik eskola uztaraztea bestelako zeregin batzuetan aritzeko —hau ere tipifikatuta dago Zigor Kodean—. Hala ere, badira **balorazio indibidualizatua eskatzen duten beste egoera batzuk** ere, hala nola hitzartutako ezkontza goiztiarrak (16-18 urte izanik) egitea, edo neska nerabe batek gizon heldu batekin harremana edo kontaktua egin dezan sustatzea, etorkizuneko ezkontza bat prestatzeko helburuarekin. Balorazio horretarako, honako hauek hartu behar dira kontuan:

(1) adingabeak zer neurritan jasotzen duen tratu egoki bat, tresna honetan jasotako babesgabetasuneko egoerarik jasan gabe,
(2) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek egiten dutenaren ondorioz, adingabeak zenbateko arriskua duen etorkizun hurbilean beste pertsona batzuen eskutik esplotazioa, abusua edo tratu txarra pairatzeko,
(3) adingabearen heldutasun-maila eta egoeraren onarpena, eta
(4) adingabeak kaltearen sintomak edo ondoez emozionala izatea.

Arlo horietako batean edo gehiagotan zailtasunak identifikatzen direnean soilik izango da egokia haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku-hartzea.

- **Legez emantzipatu gabe bizimodu independentea duten nerabeak**

  Legez emantzipatu gabeko nerabe bat bere gurasoekiko edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonekiko modu independentean bizitzeak (bakarrik bizi daiteke, pertsona heldu batekin bikote gisa, beste nerabe batzuekin, eta abar) ez du nahitaez esan nahi babesgabetasuneko egoeran bizi denik. Halakoetan, aurreko paragrafoan adierazitako irizpideak aplikatuko dira.

Informazioa biltzeko prozedura

- Babesgabetasuna badagoen eta zer larritasun-maila duen balioesteko orduan, **berrikusi** egin beharko da zer mailatako arreta ematen dieten gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabearen oinarrizko behar fisiko, emozional, kognitibo eta sozialei, bai eta behar horiek nola asetzen dituzten ere. Horrek esan nahi du **kasu guztietan** aztertu behar direla **—balorazioa egiteko arrazoia haurraren edo nerabearen arreta-arlo jakin batek nozitutako kaltea izan arren— balizko zabarkeria** (zabarkeria-eskalak behar fisikoen eta psikikoen zein segurtasun- eta heziketa-beharren arloetan) eta **tratu txar emozionala**. Gainerako tipologiak (adibidez, tratu txar fisikoa, sexu-abusua, eskekotasuna, lan-esplotazioa), berriz, horrelakorik dagoela pentsarazteko moduko aztarnarik dagoenean baino ez dira aztertuko. Kontuan hartu beharra dago kasu gehienetan babesgabetasunak eremu batean baino gehiagotan duela eragina, eta, beraz, tipologia bakar bat agertu ordez, hainbat tipologia ageri direla aldi berean, eta denak ez direla nahitaez larritasun-maila berekoak.

- **Babesgabetasuna dagoen eta haren larritasuna zer mailatako den zehazteko balorazioa familia baten barruan bizi diren haur eta nerabe guztietara zabalduko da, horietako bati buruzko jakinarazpen batengatik hasi den kontuan hartu gabe**. Haur edo nerabe bakoitzaren egoeraren balorazioa egingo da, banan-banan, batik bat anaia-arrebetako bat arrisku- edo desanparo-egoeran baldin badago, eta arreta berezia emango zaie beti adin txikiko haurrei eta ezintasun fisiko, mental edo sentsorialak dituztenei.

  Hala ere, kontuan izan behar da familia-talde bereko kide izateak edo guraso-figurengandik tratu edo zainketa berdina jasotzeak ez duela esan nahi horrek eragin berdina izango duenik haurraren edo nerabearen garapenean eta ongizatean. Adingabe baten babesgabetasunak duen eragina guraso-eginkizunak betetzen dituzten pertsonek ematen dioten tratu edo zaintzaren mende egoteaz gain, beste faktore batzuen mende ere badago, hala nola zer adin duen gaur egun haurrak edo nerabeak eta zer adin zuen babesgabetasuneko egoera hasi zenean, edo babesgabetasuneko edo zaurgarritasuneko beste faktore batzuk ote dauden.

- Oro har, **babesgabetasunaren larritasunaz** jabetzeko, honako hauek hartzen dira kontuan: **(a) haurraren edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaera,** baina **funtsean, (b) portaera horrek adingabearen osasun, ongizate eta garapenean duen edo izan dezakeen inpaktua**[16]. Horren ildotik, kontuan hartu beharra dago oso gutxi direla gure testuinguruan babesgabetasuneko egoera baten ondorioz haurrak edo nerabeak ondorio fisiko esanguratsuak pairatzen dituen edo paira ditzakeen kasuak (muturreko kasuak dira edo adin txikiko haurrei eragiten diete). Kasu gehienetan, haurraren edo nerabearen gaineko inpaktu psikikoak eta garapen emozional, sozial, kognitibo edo sexualean duen eraginak zehazten du kasuaren larritasuna. Horregatik, **larritasunaren balorazioan funtsezkoa da kontuan hartzea familiako harremanen osagai afektiboak eta babesgabetasunak haurraren edo nerabearen garapen fisikoan eta psikikoan egun duen edo izan dezakeen inpaktua**.

- **Gaixotasun edo ezintasun fisiko, mental edo sentsorialak dituzten haurren eta nerabeen** arrisku- eta desanparo-egoeren balorazioa arreta bereziarekin egin behar da. Haur eta nerabe zaurgarriagoak dira, eta arrisku handiagoa dute horrelako egoerak pairatzeko, egoera horien ondorioz ondorio negatiboak izateko, eta ondorio horiek larriagoak izateko. Arrazoi horiek direla eta, haien egoera balioestean, sentsibilitate eta zehaztasun handiagoz jokatu beharko da, bai kaltearen sintomei dagokionez —gerta liteke ezkutatuta egotea edo hain begi bistakoak ez izatea—, bai kalte hori gertatzeko eta larria izateko arrisku handiagoa egoteari dagokionez.

---

[16] Oro har, babesgabetasuna eragiten duten edo horrekin lotuta dauden inguruabarrak edo faktoreak ez dira erabakigarriak babesgabetasunaren existentzia eta horren larritasun-maila balioesteko unean, baina erabakigarriak izango dira geroago, egin beharreko esku-hartzea erabakitzeko unean. Larritasun-maila ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasun-kasu gehienetan, haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dute beren portaerarekin edo jarrerarekin kalterik eragiteko asmorik. Kasu gehienetan, behar bezala kontrolatu ezin dituzten inguruabarren eraginpean daude (adibidez: alkoholismoa edo toxikomania, nahaste psikologikoak, heziketa-trebezien defizitak, haurraren edo nerabearen beharrak zein diren ez jakitea), eta, ondorioz, ez dituzte behar bezala betetzen beren zaintza-zereginak.

- Larritasun-maila ertaineko, handiko edo oso handiko babesgabetasun-egoera[17] dagoela susmatzen bada, adingabearen edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerari buruzko informazioa biltzeaz gain, zuzenean adingabearen portaerari buruzko informazioa ere bilduko da. Ahal den guztietan, babesgabetasun-egoeraren balorazioa egin behar duten profesionalek gutxienez elkarrizketa bat egingo dute adingabearekin. Horretarako, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen baimena izan beharko dute —larritasun handiko edo oso handiko kasua izan daitekeela susmatzen denean izan ezik eta "haurraren edo nerabearen interes gorenak" gomendatzen duenean izan ezik—. Ezinezkoa baldin bada, haurra edo nerabea ezagutzen duten hirugarren pertsona kualifikatuek (adibidez: irakasleak) emandako informazioa baliatuko da.

- Familiako kideen bitartez zuzenean eskura daitekeen informazioaz gain, haur edo nerabe baten babesgabetasun-egoera eta haren larritasun-mailaren balorazioan, arreta ematen dieten osasun- eta eskola-arloko profesionalekin hitz egingo da beti, eta baita familiarekin esku hartzen duten bestelako zerbitzu garrantzitsuetako profesionalekin ere (adibidez: psikiatriako arreta-zerbitzuak). Mediku-txostena izatea ezinbestekoa da haurrarengan edo nerabearengan eragindako kalte fisiko larrien justifikaziorako.

- Pertsona heldu edo adingabe batek nahaste psikopatologiko bat, adimen-urritasuna edo nahaste emozionalak dituela susmatzen bada, eta psikologiako edo psikiatriako profesionalek ezin badute horren balorazioa edo hori egiaztatzeko diagnostikoa behar den sakontasunarekin egin —esate baterako, eragindako pertsonaren lankidetza ez izateagatik—, "susmoak" daudela ondorioztatu ahal izango da soilik, eta hori adieraziko da dagokion txostenean. Gomendagarria den arren, ez da beharrezkoa osasun mentaleko sare publikoko profesionalen txosten idatzi bat izatea inguruabar horietako bat edo batzuk egiaztatutzat hartzeko. Gizarte Zerbitzuetan eta horientzat lan egiten duten psikologiako profesionalen balorazioa nahikoa da, betiere behar bezalako sakontasunarekin eta teknika egokiekin egiten bada.

- Babesgabetasun-egoeraren eta haren larritasun-mailaren balorazioan, haurren eta nerabeen eta horien familien intimitatean beharrik gabe sartzea saihestuko da.

- Arestian adierazi dugunez, **babesgabetasun-egoerarik dagoen eta zer larritasun-mailatakoa den zehazteko balorazioa egiteko erabiltzen den informazioak osatua, eguneratua eta behar bezala egiaztatua izan beharko du**. Ez da inoiz arrisku edo desanparoko egoera bat dagoela egiaztatutzat edo frogatutzat hartuko baldintza horiek betetzen ez dituen informazioan oinarrituta. Hala ere, **kasu batzuetan ezinezkoa izango da informazio osatua biltzea** (esate baterako: okerra izan daitekeen iturri bakar bat erabil daitekeelako eta beste iturri batzuk baliatzea ezinezkoa delako; familiaren etxebizitza bisitatzea edo familiako kideren batekin zuzenean hitz egitea ezinezkoa izan delako, hori ezinbestekoa izanik informazio jakin batzuk lortu edo egiaztatzeko; zeharkako iturrietako informazioa soilik baliatu ahal izan delako; edo informazio jakin bat eman duten profesionalak ez direlako arlo honetako espezialistak eta beharrezkoak izango liratekeen espezialistekin aritzea ezinezkoa izan delako). Inguruabar horiek gertatzen direnean, **arreta eta zuhurtzia bereziz jokatuko da balorazioaren ondorioak ateratzean, dagokion txostenean argi eta garbi adierazita "susmoak" direla, "behar bezala egiaztatu ez den informazioa" dela, "behar beste informaziorik gabe" edo "informaziorik gabe" egin dela.**

- Babesgabetasun-egoeraren eta haren larritasun-mailaren balorazioa egiteko prozesuan, hori egiteaz arduratzen den zerbitzuak (dela udal-mailako gizarte-zerbitzuak, dela lurralde-mailakoak) **haur edo nerabearen babesa eta ongizatea ziurtatzeko behar diren jarduera** guztiak egingo ditu **eta, hala badagokio, laguntza emango die familiako kideei.**

- Udal-mailako gizarte-zerbitzuak kasu baten ikerketa edo ebaluazioa egiten ari direnean, arrisku larria eragin dezaketen adierazleak detektatzen badira eta, kasuan esku hartzen ari den profesionalaren ustez, esku-hartze baten bidez zuzendu badaitezke (esaterako, heziketa-beharrekiko zabarkeria-kasuak, eskola-absentismoaren ondorioz), udal-zerbitzuek ez dute balorazio hori amaitutzat joko, gertaera hori egiaztatu arte. Hala, babesgabetasunaren larritasun-maila zehaztu ahal izango da, eta horren arabera erabakiko da zer erakunderi dagokion esku-hartzeaz arduratzea.

Babesgabetasun-egoera baten eta haren larritasun-mailaren balorazioan parte hartzen duten zerbitzuak eta behar diren baliabideak

- **Kasu gehienetan, babesgabetasuneko egoera baten existentziaren eta horren larritasunaren hasierako balorazioa udal-mailako gizarte-zerbitzuen zeregina izango da;** hala ere, zenbait kasu lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko dira, eta haietan balioetsiko dira, dela ezaugarri bereziak dituztelako —lurralde historiko

[17] Ikusi lurralde historiko bakoitzeko jardunbide-eskuliburu teknikoak.

bakoitzean zehaztuak—, dela babesgabetasun larriko edo desanparo-egoera nabarmeneko adierazle argiak daudelako eta hori konpontzeko urgentziazko esku-hartzea egin behar delako (3/2005 Legearen 53. eta 54. artikuluak). Balorazio hori gizarte-zerbitzuetako lantaldeek edo hitzartutako lantaldeek egin ahal izango dute, egokiagotzat jotzen denaren arabera eta lurralde, mankomunitate edo udalerri bakoitzak dituen baliabideen arabera. Kasuaren larritasunaren azken balorazioa egitea eta egin beharreko jardunaren gaineko erabakia hartzea Administrazio Publikoari dagozkio beti, horretarako ezarritako prozeduren bitartez.

- Babesgabetasuneko egoera dagoen eta haren larritasun-maila zenbatekoa den balioesteko prozesuak baditu zailtasunak. Irizpide tekniko sendoak eta objektiboak edukitzeaz gain, balorazio hori egiteko beharrezkoa den informazioa bildu eta interpretatzeko, udal- nahiz lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek honako hauek izan beharko dituzte: prestakuntza espezializatua duten profesionalez osatutako diziplina anitzeko lantaldeak, bi zerbitzuen arteko koordinazio egokia, eta haurrarekin edo nerabearekin eta haren familiarekin harremanetan dauden zerbitzu komunitarioen sarearen lankidetza aktiboa. Era berean, baldintza horiek ezinbestekoak dira arrisku- eta desanparo-egoeran dauden haur eta nerabeekin eta horien familiekin prebentzioko edo errehabilitazioko esku-hartze eraginkorra garatzeko.

- **Udal-mailako zein lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan babesgabetasun-egoerarik badagoen eta haren larritasun-maila zenbatekoa den zehazteko balorazioa egin behar duten taldeek** ezaugarri hauek izan beharko dituzte:
    - **Diziplina anitzekoak** izatea —gutxienez gizarte-langileak eta psikologoak izan beharko dituzte— eta haurren eta nerabeen babesaren arloko **prestakuntza espezifikoa** duten profesionalez osatuak egotea.
    - Balorazio-prozesuan **balioesten diren kasuetan esku hartzen duten gizarte-zerbitzuetako beste profesional batzuk barnean hartzea**, honako hauek bereziki: gizarte-hezitzaileak (familia-hezitzaileak, egoitza-zentroetakoak eta kalekoak), familian esku hartzeko lantaldeak edo familia-harreren jarraipenerako eta babeserako lantaldeak.
    - Haurrarekin edo nerabearekin eta haren familiarekin harremanetan dauden **zerbitzu komunitarioen sarea** balorazio-prozesuan **inplikatzea eta sare horren lankidetza aktiboa bilatzea**.
    - Balorazio-prozesua modu arinean osatzea, lurralde historiko bakoitzaren jardun-protokoloetan horretarako ezarritako **epeetan**.

Txostena egitea

- Babesgabetasun-egoera baten eta haren larritasun-mailaren balorazioa egiteko prozesua amaitzean, dagokion **txostena** idatziko da, **eta kasuaren espedientean edo historian sartuko da.** Txostenean kasurako garrantzitsutzat jotzen den informazio oro sartuko da. Kasuaren balorazio globala egingo da, bildutako informazio guztia kontuan hartuta, eta une horretan sartuko da profesionalen iritzia.

- Txostena **kasu guztietan egingo da, balorazioaren ondorioak edozein izanik** (arrisku- edo desanparo-egoera egiaztatu edo ez). Horretarako, lurralde historiko bakoitzeko jardunbiderako eskuliburu teknikoetan ezarritako irizpideei jarraituko zaie. Txostenarekin **batera tresnaren laburpen-orria** aurkeztu beharko da (ikusi **IV. zatia**).

- Aurretik adierazi den moduan, txostenean gurasoek edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabearen oinarrizko behar fisiko, emozional, kognitibo eta sozialak zer mailatan zaintzen eta asetzen dituzten berrikusi beharko da. **Larritasun-maila ertaineko, handiko eta oso handiko egoerak identifikatzen badira, txostenaren alderdi deskribatzailean zehaztasun handiagoak emango dira defizitarioagotzat hartzen diren arloetan; hau da, kasuan agertzen diren babesgabetasun-tipologietan**. Tipologia batzuk ez badira aztertu (tipologia jakin bat ager zitekeenik pentsarazteko moduko adierazle edo daturik ez zegoelako), ez da beharrezkoa izango txostenean horri buruzko aipamenik egitea (hots, ez da beharrezkoa izango “ez dago sexu-abusurik”, “ez dago eskekotasunik”, “ez dago …” eta abar aipatzea) baina tresnaren laburpen-orrian adierazi beharko da, “Ez dago” edo “Ez dago arrastorik” laukian.

- **“Balorazioa”** izenburuko txostenaren azken atalean, **kasuan agertzen diren babesgabetasun-tipologiak jorratuko dira**. Ez da beharrezkoa izango agertzen ez diren tipologiak aipatzea, garrantzitsutzat hartzen denean izan ezik (adibidez, gerora egiaztatu ez den tipologia jakin baten susmoaren jakinarazpena izan duten kasuak).

Kasuak bideratzea udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean, babesgabetasun-egoera dagoen eta haren larritasun-maila nolakoa den zehazteko balorazioaren emaitzen arabera

- Udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean kasuak bideratzea **esku hartzeko prozesuaren zenbait unetan gerta daiteke**:
  - Kasua jaso ondoren, lehenengo informazioek larritasun- eta urgentzia-mailari buruzko behar adina datu ematen dituztenean, eta esku-hartzea beste zerbitzu bati dagokiola balioestera bultzatzen dutenean.
  - Ikerketaren ondoren, kasuaren larritasuna egiaztatzen denean.
  - Ebaluazioan edo ebaluazioaren ondoren, lortutako datu berrien ondorioz haurren edo nerabeen egoeraren larritasun-maila birkalifikatu behar bada.
  - *Esku hartzeko prozesuan zehar*, kasuaren larritasunean aldaketak gertatzen direnean (larritasun-maila igo edo jaitsi delako), edo haurren edo nerabeen egoerari buruzko datu berriak lortzen direnean eta haien ondorioz larritasun-maila birkalifikatu behar denean.

Adierazitako inguruabar horietan guztietan eta, bereziki, azken puntuan adierazitakoetan, kontuan hartu behar da bideratzea ez dela berehala egiten den administrazioko ekintza hutsa, baizik eta **prozesu oso bat. Prozesu horren hasierako fasea oso garrantzitsua da. Hain zuzen ere, fase horretan koordinazioa eta baterako analisia egiten dira; akordioak hartzen dira udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean, eta familiak prestatzen dira. Fase horrek denbora behar du, eta kontu handiz planifikatu eta gauzatu behar da**. Soilik era horretan lortu ahal izango da egokiro bideratzea eta esku-hartze eraginkorra ahalbidetzea.

- Arestian adierazi dugun moduan, **kasu gehienetan babesgabetasuneko egoera baten existentziaren eta haren larritasun-mailaren balorazioa udal-mailako gizarte-zerbitzuei dagokie eta haiek egin beharko dute, eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko dute kasua, arrisku larriko egoera edo desanparo-egoera dagoela jotzen denean**. **Hala ere, udal-mailako gizarte-zerbitzuen balorazioko edo esku-hartzeko prozesuan zehar desanparo-egoera bat identifikatzen bada eta *urgentziaz babesteko esku-hartzea* behar dela erabakitzen bada, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko da kasua berehala, jaso den informazioarekin**. Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen erantzunak ere berehalakoa izan beharko du, eta, beharrezkoa izanez gero, urgentziako esku-hartzea egingo da, 3/2005 Legearen 59. artikuluan araututakoarekin bat. Kasu horretan, bi zerbitzuek erabakiko dute gero esku hartzeko prozesuarekin jarraitzeko eta balorazio-prozesua osatzeko estrategia, eta prozesua lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen esku geratuko da.

- ***Urgentziakoak ez diren egoeretan*, kasuak honako egoera honetan bideratuko dira udal-mailako gizarte-zerbitzuetatik lurralde-mailako zerbitzuetara:** babesgabetasun-egoeraren eta haren larritasun-mailaren balorazio-prozesua edo udal-mailako gizarte-zerbitzuen esku-hartzea egitean, arrisku larriko edo desanparoko egoera dagoela balioesten denean. Honako hau izango da **jarraitu beharreko prozesua**:

  - Bideratzea beti txosten idatzi baten bitartez egingo da, kasuari buruz jasotako informazio zehatza eta hari esleitutako larritasun-mailaren justifikazioa adierazita. Txostenarekin batera, tresnaren laburpen-orria aurkeztuko da. Ahal den guztietan, bilera bat egingo da ondoren bideratze-txostenean jasotako informazioa eta balorazioa azaldu eta zabaldu ahal izateko, eta kasuaren baterako analisia egin ahal izateko.
  - Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek hilabeteko gehieneko epean erabakiko dute kasuaren esku-hartzea onartzen duten ala ez, eta udal-mailako gizarte-zerbitzuei erabakiaren berri emango diete, idatziz. Kasuren bat beren eskumenekoa ez dela uste badute, erabaki hori arrazoitu egin beharko dute.
  - Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek kasua beren eskumenekoa dela erabakitzen badute, beste hilabete bat gehiago izango dute —eta salbuespen gisa bi hilabete, betiere bi erakundeen arteko adostasuna baldin badago— kasuan eskatutako baliabideak martxan jartzeko. Denbora horretan familiarekiko esku-hartzeak udal-mailako gizarte-zerbitzuen ardurapean jarraituko du, eta horiek esku-hartzerako beharrezkoak diren baliabideei eutsiko diete.

Arrisku ertaina baino **egiaztatu** ez bada **baina larritasun-maila handiagoko babesgabetasuna dagoelako susmoak baldin badaude**, kasua udaleko gizarte-zerbitzuen ardurapean geratuko da, susmo horiek egiaztatzen diren arte. Salbuetsita daude familia barneko sexu-abusuaren susmoak; izan ere, kasu horietan lurralde historiko bakoitzean ezarritako prozeduren arabera jardungo da. Halaber, arrisku larriko egoeraren susmo sendoak egon eta egoera hori egiaztatzeko zailtasunak sortzen duten inguruabarrak badaude ETA, horrez gain, balidazio-prozesuan aurrera egiteko aukera izan baino lehen haurraren edo nerabearen osotasun fisikorako arrisku-egoeraren bat berehala sor daitekeela pentsarazteko moduko elementuak badaude eta elementu horiek babes-neurriak berehala martxan jarrarazteko modukoak badira, kasu horiek tratamendu berezia izango dute. Kasu horietan, kasua beste zerbitzu batera bideratzen duen zerbitzuak egoera berezi hori justifikatuko du bideratze-txostenean. Ondoren, kasua bideratzen duen zerbitzuak eta hartzen duenak balorazioa eta esku-hartzeko prozesuak egiten jarraitzeko estrategia adostuko dute.

- **Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan jorratutako kasu baten larritasun-maila maila arinera eta ertainera jaitsi dela jotzeko eta *udal-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratzeko*, honako baldintza hauek bete beharko dira**:

  1. Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek gutxienez hamabi hilabeteko esku-hartzea eta jarraipena egina izatea[18].
  2. Larritasun-mailaren jaitsierak eta haurraren edo nerabearen zaintzari dagokionez familian lortu diren aldaketek sendotuta eta egonkor iraun dute lau hilabeteko epean gutxienez (lau hilabete horiek esku-hartzearen gutxieneko hamabi hilabeteen barruan egon daitezke).
  3. Aldi baterako banantze baten ondoren familia berrelkartzen den kasuetan, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek haurraren edo nerabearen egoeraren jarraipena egina izatea familiaren etxebizitzan sei hilabetez gutxienez, eta aldi horretan egiaztatzea arrisku larriko edo desanparoko egoera berriz agertu ez dela eta familia-ingurunean lortutako aldaketak sendotu eta egonkortu direla.

  Inguruabar horiek gertatzen direnean eta familiak udal-eskumeneko laguntza-zerbitzuak behar dituela jotzen denean, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek udal-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko dute kasua, honako modu honetan:

  - Familiak zerbitzu horiek martxan jartzea onartzen duenean egingo da bideratzeko prozesua. Konpromiso hori dokumentu bidez formalizatu beharko da. Hori lortzen ez bada, beste alternatiba batzuk proposatuko dira (adibidez, udal-mailako gizarte-zerbitzuek egitea jarraipena). Alderdi horiek ebazten diren arte, kasuaren gaineko esku-hartzeak lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen ardurapean jarraituko du.
  - Bideratzea beti txosten idatzi baten bitartez egingo da. Txostenean honako hauek laburbilduko dira: kasuan egindako esku-hartzea, familiaren eta adingabearen egungo egoera, eta esleitutako larritasun-mailaren justifikazioa. Txostenarekin batera, tresnaren laburpen-orria aurkeztuko da. Ahal den guztietan, bilera bat egingo da ondoren bideratze-txostenean jasotako informazioa eta balorazioa azaldu eta zabaldu ahal izateko, eta kasuaren baterako analisia egin ahal izateko.
  - Udal-mailako gizarte-zerbitzuek hilabeteko gehieneko epean erabakiko dute kasuaren esku-hartzea onartzen duten ala ez, eta erabakiaren berri emango diete lurralde-mailako gizarte-zerbitzuei, idatziz. Kasuren bat beren eskumenekoa ez dela uste badute, erabaki hori arrazoitu egin beharko dute. Kasua bideratzeko arrazoia ez da sekula baliabide-falta izango.
  - Udal-mailako gizarte-zerbitzuek kasuaren gaineko arreta beren eskumenekoa ez dela erabakitzen badute, beste hilabete bat gehiago izango dute —eta salbuespen gisa bi hilabete, betiere bi erakundeen arteko adostasuna baldin badago— kasuan eskatutako baliabideak martxan jartzeko. Denbora horretan familiarekiko esku-hartzeak lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen ardurapean jarraituko du, eta horiek esku-hartzerako beharrezkoak diren baliabideei eutsiko diete.

  Arrisku larriko edo desanparoko kasu batean larritasun-maila jaitsi dela balioesten denean eta **familiak udal-eskumeneko laguntza-zerbitzuak behar ez dituenean, baina jarraipena behar duenean**, kasua udal-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko da dagokion txosten idatziaren bitartez eta, ahal den guztietan, bilera egingo da ondoren.

  Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek balioesten badute **familiak udal-mailako gizarte-zerbitzuen laguntzarik nahiz jarraipenik behar ez duela**, esku-hartzea amaitu dela jakinaraziko dute, soilik familia udal-mailako gizarte-zerbitzuetatik bideratua izan bazen edo zerbitzu horietan espediente irekia baldin badu edo duela gutxi izan badu. Bestela, ez da beharrezkoa izango udal-mailako gizarte-zerbitzuei kasuaren egoerari buruzko jakinarazpenik ematea.

- Udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean desadostasunak badaude babesgabetasun-egoeraren existentziari edo haren larritasun-mailari buruz, eta, horren ondorioz, desadostasuna badago kasuaren gaineko erantzukizun nagusia nori dagokion zehazteko, bilera egin beharko dute bi zerbitzuek, kasua zehaztasunez aztertzeko eta jarraitu beharreko esku-hartzeari buruzko akordio bat lortzeko. Behar diren bilera eta kontaktu guztiak egingo dira akordio bat lortu arte. Bilera horiek egin baino lehen, beste

[18] Ulertzen da puntu honetan eta hurrengoan esku-hartzerako edo jarraipenerako adierazitako epeak beti bete behar direla, baldin eta familia-egituran funtsezko aldaketarik ez badago. Aldaketa horiek gertatuz gero (esaterako, haurraren edo nerabearen zaintza-erregimenaren aldaketa izatea eta hura guraso babesle batekin bizitzera joatea), babesgabetasun-egoeraren eta haren larritasun-mailaren beste balorazio bat egin beharko da. Balorazio horren emaitzaren arabera (arrisku larriko edo desanparoko kalifikazioari eustea, arrisku arineko edo ertaineko kalifikaziora jaistea, babesgabetasun-egoerako kalifikazioa kentzea), lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek beren esku-hartzea egiten jarraitu beharko dute, edo hura amaitu beharko dute, eta udal-mailako gizarte-zerbitzuetara bideratuko dute edo haiei jakinaraziko diete, hurrengo paragrafoetan jasotakoaren arabera.

bilera batzuk egin ahal izango dira bi zerbitzuek bidezkotzat hartzen dituzten sareko beste pertsona edo profesional batzuekin. Nolanahi ere, lurralde historiko bakoitzak bere prozedura teknikoa garatu ahal izango du, lehen aipatutako ekintzak egin ondoren akordiorik lortzen ez denerako.

- **Lurralde historiko bakoitzean, udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek bete beharreko prozedura tekniko bat ezarriko da, familia berean haur batzuk arrisku arineko edo ertaineko egoeran eta beste batzuk arrisku larriko edo desanparoko egoeran daudenerako.** Prozedura tekniko horrek esku-hartze koherentea, koordinatua eta integrala bermatu beharko du. *Oro har*:

  - Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek familia bateko haur edo nerabe batekin edo gehiagorekin jatorrizko familiara itzultzeko aurreikuspenik gabeko banantze iraunkorreko babes-neurri bat ezartzen dutenean eta arrisku arineko edo ertaineko egoeran dauden beste anai-arreba batzuk daudenean, azken horiekin egingo den esku-hartzea —beharrezkoa bada— udal-mailako gizarte-zerbitzuek koordinatuko dute, eta banantze iraunkorreko neurria duten anai-arreben gaineko esku-hartzea, aldiz, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek koordinatuko dute. Bi zerbitzuek kasuan beharrezkoa den koordinazio-mailari eutsi beharko diote.

  - Familia bateko haur edo nerabe bat edo gehiago arrisku larriko edo desanparoko egoeran daudenean eta lurraldeko gizarte-zerbitzuen esku-hartzearen helburua familiari eustea edo familia berrelkartzea denean, eta arrisku arineko edo ertaineko egoeran dauden beste anai-arreba batzuk daudenean, lurralde historiko bakoitzean jardun-prozedura bat ezarri beharko da; prozedura horretan udaleko eta lurraldeko gizarte-zerbitzuek beren gain hartu behar dituzten zereginak eta horien arteko koordinazio-prozedura ezarriko dira. Arestian adierazi dugun moduan, prozedura horrek jardun integral eta koherente baten garapena bermatu beharko du, eta baita koordinazio arin eta iraunkorra ere bi zerbitzuen artean. Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek familia-etxebizitzan garatuko diren esku-hartze psiko-sozio-hezitzaileak koordinatuko dituzte, eta, kasuarentzat komenigarriagoa izateagatik udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek bestelakorik erabakitzen dutenean izan ezik, familiari eusteko edo familia berrelkartzeko martxan jartzen diren programa espezifikoak lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen mendekoak izango dira, eta haiek koordinatuko dituzte.

Arrisku-egoera aitortu zaien kasuak bideratzeko prozeduraren berezitasunak

Udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek arrisku-egoeraren administrazio-adierazpena egin duten kasuetan[19], aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek ez dutelako eman esku hartzeko planean jasotako lankidetza, esku hartzeko prozesuan arrisku-egoeraren adierazpena eragin zuten inguruabarretan aldaketarik gertatuz gero eta, horren ondorioz, arrisku-egoeraren larritasun-mailak gora edo behera egingo balu, udal-mailako eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen artean kasuak bideratzeko, prozedura hau bete beharko da:

- Kasua bideratzeko eskaerarekin batera, txosten tekniko bat eman beharko da. Txostenean honako hauek adierazi beharko dira, zehaztasunez: kasuaren aurrekariak eta harekin lotuta eskuragarri dagoen informazioa, familiaren eta adingabearen egungo egoera, eta arrisku-egoeraren adierazpenaren ondoren egindako jardunak eta haien emaitza (bereziki azpimarratu behar dira hasieran emandako larritasun-mailaren igoera edo jaitsiera justifikatzen dutenak).

  Ahal den guztietan, bilera bat egingo da ondoren bideratze-txostenean jasotako informazioa eta balorazioa azaldu eta zabaldu ahal izateko, eta kasuaren baterako analisia egin ahal izateko.

- Eskaeraren hartzaile diren udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek jasotako dokumentazioa aztertuko dute, eta kasua bideratu duen gizarte-zerbitzuari eskatu ahal izango dizkiote kasuari buruzko erabakia hartzeko beharrezkotzat jotzen dituen informazio edo datu osagarriak.

  Nolanahi ere, gehienez hilabeteko epean, kasua bideratu duen gizarte-zerbitzuari jakinarazi beharko diote, idatziz eta espresuki, kasuan esku hartzea onartzen duten ala ez. Halaber, kasua ez onartzeko erabakia hartzen bada, bere eskumenekoa ez dela-eta, horren ondorioz, esku-hartzea egitea ez dagokiola jo delako, behar adina arrazoitu beharko da erabaki hori.

- Udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek kasuaren gaineko arretaren eskumena berea dela erabakitzen dutenean, beste hilabete bat gehiago izango dute —eta salbuespen gisa bi hilabete, betiere bi erakundeen arteko adostasuna baldin badago— kasurako behar diren neurriak eta baliabideak martxan jartzeko. Denbora horretan, arrisku-

[19] Kasuari esleitutako larritasun-mailaren arabera.

egoeraren adierazpena egin duten gizarte-zerbitzuen ardurapean jarraituko du familiarekiko esku-hartzeak, eta martxan izango dituzte esku-hartzerako beharrezkoak diren baliabideak.

- Kasua bideratzeko eskaera onartu dela espresuki jakinarazi ondoren, eta kasua bideratzen duen gizarte-zerbitzuarekin adostu ondoren bai zer datatan sartuko den indarrean aldaketa, bai neurri berriak eta behar diren baliabideak martxan jartzeko baldintzak, kasua bideratu duen gizarte-zerbitzuak arrisku-egoeraren adierazpenarekin batera hartu zituen neurriak geldiaraziko ditu, eta esku-hartzearen eskumena dagokion gizarte-zerbitzuari bidaliko dio kasua[20].

  Bestalde, esku-hartzea bere gain hartzen duen gizarte-zerbitzuak kasuan aplikatzeko esku hartzeko plan berri bat onartuko du, kasuaren larritasunaren arabera. Plan horretan, adingabearen arrisku-egoera konpontzeko esku hartzeko neurri berriak zehaztuko dira eta, hala badagokio, baita aplikatu beharreko baliabideak eta gurasoen, tutoreen, zaintzaileen edo hartzaileen eginbeharrekin lotutako neurriak ere.

  Bi egintzak (neurriak bertan behera uztea eta esku hartzeko plan berria onartzea) jakinarazi behar zaizkie gurasoei, tutoreei edo zaintzaileei, eta eragindako adingabekoari, behar adina heldutasuna badu eta, beti, hamabi urtetik gora baditu, 39/2015 Legean xedatutakoarekin bat.

- Kasua bere gain hartu duen udal-mailako edo lurralde-mailako gizarte-zerbitzuaren esku-hartzea amaitu ondoren, arrisku-egoeraren adierazpena eragin zuten kausak desagertu direlako eta, horrekin batera, arrisku-egoera konpondu delako, gizarte-zerbitzu horrek esku-hartzearen amaiera jakinarazi behar dio arrisku-egoeraren administrazio-adierazpena egin zuen eta kasua bideratu zion gizarte-zerbitzuari, arrisku-egoeraren orduko administrazio-adierazpen hura bukatutzat eman eta indargabetu dezan.

Arriskua aitortu osteko esku-hartzea, arrisku ertaineko eta arrisku larriko egoeretan eta desanparo-egoeran

- Arrisku ertaineko, arrisku larriko edo desanparoko egoera bat atzeman ondoren eta, azken kasu horretan, haurraren edo nerabearen oinarrizko osasuna eta osotasuna babesteko beharrezkoak diren babes-neurriak ezarri ondoren, udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek —kasuaren arabera— analisi zehatz bat egin beharko dute familiaren egoerari buruz (ebaluazio-fasea), honako hauek barnean hartuta:

  - familian eragina duten eta babesgabetasuneko egoeraren sorrerarekin edo iraunkortasunarekin zerikusia duten arazoak[21],
  - familiaren baliabide propioak eta familia-funtzionamenduaren alderdi positiboak,
  - guraso-gaitasunei buruzko pronostikoa, eta
  - haurraren edo nerabearen eta horren familiaren laguntza- eta tratamendu-beharrak

  kasu bakoitzean beharrezkoak diren laguntzako eta errehabilitazioko baliabideak kontuan hartzen dituen esku-hartze plan bat[22] diseinatzeko eta abian jartzeko.

- Bat etorrita 1/1996 Lege Organikoaren 17.4 artikuluarekin (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan), arrisku-egoeretarako esku hartzeko plana egiteko prozesuan haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek parte har dezaten sustatuko da. Nolanahi ere, haien iritzia entzungo da, eta kontuan hartuko da, plan hori adosten saiatzeko. Aldeek plana sinatu beharko dute, eta horretarako modu ulergarrian eta erraz eskuratzeko formatuan emango zaie. Halaber, haurrari edo nerabeari jakinarazi eta kontsultatuko zaio, behar adina heldutasun badu eta, beti, hamabi urtetik gora baditu.

---

20 Kasuari egun esleitutako larritasun-mailaren arabera.

21 Honako hauek barnean hartuta: sinesmenak edo balio kulturalak (adibidez: zigor fisikoarekiko edo bestelako diziplina-estrategia desegokiekiko permisibitatea, generoan oinarritutako bereizkeria), faktore sozio-ekonomikoak (adibidez: zailtasun ekonomikoak, lanekoak), sozialak (adibidez: marjinazioa, isolamendu soziala), familia-harremanen ezaugarriak (adibidez: indarkeria edo bikoteko zailtasunak, harreman-arazoak familia zabalarekin, rolen banaketa), gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen historia eta ezaugarri pertsonalak (adibidez: haurtzaroko edo nerabezaroko babesgabetasuneko historia, arazo fisikoak, psikologikoak edo osasun mentalekoak), eta haurren edo nerabeen ezaugarri pertsonalak (adibidez: arazo fisikoak, portaerako arazoak).

22 ***Esku hartzeko plana***: Haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzeko uztailaren 28ko 26/2015 Legearen artikuluetan, honela esaten zaio esku hartzeko planari: "familia-eremuko, gizarteko eta hezkuntzako esku-hartze proiektua", arrisku-egoerako kasuetan aplikatu behar bada, eta "banakako babes-plana", berriz, adingabearen tutoretza edo zaintza hartzeko neurriak dituzten kasuetan aplikatu behar bada. **Dokumentu honetan, *esku hartzeko plana* erabiliko dugu babesgabetasun-egoeretan egiten den esku-hartze orokorra adierazteko.**

- Urriaren 6ko 185/2015 Dekretuan, gizarte-zerbitzuen euskal sistemaren prestazio eta zerbitzuen zorroari buruzkoan, xedatutakoarekin bat, udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek baliabide nahikoak, malguak eta dibertsifikatuak izan beharko dituzte, haur eta nerabe bakoitzak eta haren familiak behar dituzten zerbitzuak jaso ahal ditzaten, behar duten unean eta behar duten intentsitatearekin. Alde horretatik, arrisku ertaineko kasuetarako babes-baliabideen hornidura arrisku larriko edo desanparoko kasuetarako hornidura bezain garrantzitsua da, eta haien antzeko konplexutasun- eta zailtasun-maila izan dezake. Arrisku ertaineko kalifikazioak ez du esan nahi berehalako esku-hartze konpontzaile bat garatzeari edo esku-hartzea gauzatzeko profesional espezializatuak izateari garrantzi txikiagoa eman behar zaionik.

- Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetan kudeatutako kasuetan, udal-mailako gizarte-zerbitzuekin koordinatuko dute familia bakoitzarentzat behar diren baliabide komunitarioen hornidura. Udal-mailako gizarte-zerbitzuek kasu bakoitzean dagokion inplikazio- eta koordinazio-mailari eutsiko diote. Horrek garrantzi berezia dauka esku-hartzearen helburua familiari eustea edo familia berrelkartzea denean.

BALORA

Arrisku- eta desanparo-egoeren larritasuna balioesteko tresna

BABESGABETASUN-EGOERA MOTAK

I. BABESGABETASUN-TIPOLOGIAK[23]

TRATU TXAR FISIKOA
ZABARKERIA

- A. Behar fisikoekiko zabarkeria (honako hauek barnean hartuta: elikadura, osasun fisikoaren zaintza, jantziak, higiene pertsonala, etxebizitzaren higiene-baldintzak eta etxebizitzaren egonkortasuna eta bizigarritasun-baldintzak)
- B. Segurtasun-beharrekiko zabarkeria (honako hauek barnean hartuta: etxebizitzaren segurtasun fisikoa eta arriskuen prebentzioa; artatzea; beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun larriko egoeren aurkako babesa)
- C. Prestakuntza-beharrekiko zabarkeria
- D. Behar psikikoekiko zabarkeria (honako hauek barnean hartuta: elkarreragin- eta afektu-beharrak; estimulazioa; arreta espezifikoa arazo emozional larrientzat; arauak, mugak eta balio moral positiboen transmisioa)

SEXU-ABUSUA
TRATU TXAR PSIKIKOA

- A. Tratu txar emozionala
- B. Haurra edo nerabea baliatzea guraso-figuren arteko gatazketan zein guraso-figuren eta haur edo nerabearentzat esanguratsuak diren eta bizikidetza-nukleoko parte diren beste senide batzuen arteko gatazketan
- C. Bikote barruko edo bizikidetza-unitateko kideen arteko indarkeriazko egoerekiko esposizioa.
- D. Eraso fisikoaren mehatxuak

ABANDONUA
GURASOEN GAITASUNIK EZA HAURRAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO
BESTE BATZUK

- A. Jaio aurreko tratu txarrak
- B. Tratu desegokia (honako hauek barnean hartuta: janaria eta ura nahita ez ematea, konfinamendua edo murrizketa fisikoa, etxetik bidaltzea edo etxean sartzen ez uztea)
- C. Galbideratzea
- D. Eskekotasuna
- E. Lan-esplotazioa

II. ARRISKU LARRIA EDO DESANPAROA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK[24]

A. GURASOEK EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO AURREKARIAK
B. ZAILTASUN LARRIAK AITARENGAN, AMARENGAN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONENGAN
C. GURASOEN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEN ALDI BATERAKO EDO BEHIN BETIKO EZINTASUNA BABES-BETEBEHARRAK BETETZEKO
D. INOREN KARGURA EZ DAUDEN ADINGABE ATZERRITARRAK (IKEDAA)

---

[23] Babesgabetasun-mota bakoitzarentzat, honako hauek deskribatzen ditu tresnak:
1. larritasun-maila ertaina, handia eta oso handia (larritasun-mailarik aurreikusten ez den salbuespenezko kasuak izan ezik), eta
2. zaintza-eginbeharrak betetzean gabezia arinak dakartzaten egoerak, "arrisku arina" dakartenak.

[24] Arestian adierazitako babesgabetasun-tipologiaren bat dagoen ala ez alde batera utzita, haurraren edo nerabearen oinarrizko osotasunerako edo bizitzarako arrisku larriko muturreko inguruabar batzuk dituzten egoerak hartzen dira barnean, familia-ingurunean kontrolerako nahikoa baliabiderik izan gabe. Inguruabar horien presentziak kasua larritasun handikotzat sailkatzea ekarriko du automatikoki. Esku-hartzea lurralde-mailako gizarte-zerbitzuen esku egongo da, eta horiek zehaztu beharko dute arrisku larriko edo desanparoko egoera bat den.

TRATU TXAR FISIKOA

Haurrak edo nerabeak kalte fisikoa pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen erasoen zuzeneko ondorio gisa.

Oharra:

Tipologia horrek soilik alderdi fisikoa hartzen du barnean, bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerari dagokionez, bai haurrarengan edo nerabearengan dituen ondorioei dagokienez. Era horretako gainerako tipologien kasuan bezala, babesgabetasuneko beste tipologia batzuen presentzia ebaluatu beharko da beti, bereziki "tratu txar psikikoa" kategorian barne hartutakoen presentzia.

⇒ **Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen portaerak haurrarengan edo nerabearengan eragin dituen edo eragin ahal izan dituen lesioen edo kalte fisikoaren larritasunean oinarritzen da.**

1. **Oso larritasun handia**
   - **Indar fisikoaren gehiegizko erabilera[25], eta haren ondorioz, oso lesio larria eragin zaio** haurrari, edo oso lesio larria pairatzeko arriskuan jarri da. Oso lesio larria bada, horrek esan nahi du haurrak edo nerabeak berehalako mediku-arreta behar duela, askotan modu urgentean (adibidez: hezur luzeen hausturak, gorputzaren barruko lesioak, hematoma subdurala, astindutako haurraren sindromea —24 hilabetetik beherako haurrengan—, hirugarren mailako erredurak, begietako lesioak). Erritu-ekintzen ondoriozko tratu txar fisikoa barnean hartzen da.
   - Sei urtetik beherako edo ezintasunen bat duen urte gehiagoko haurra, kolpeen markekin aurpegian, buruan (kendutako ile-xerloak barnean hartuta), sudurrean, genitaletan edo abdomenean.
   - Sei urtetik beherako edo ezintasunen bat duen urte gehiagoko haurra, farmako potentzialki arriskutsuak, drogak edo alkohola medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe kontsumitu izanaren sintomekin, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek emanda, haurra lotan edo pareko moduan gera dadin eta aztora ez diezaien[26].
   - **Meadow-en sindromeak**[27] haurra edo nerabea **lesio edo gaixotasun larria** pairatzeko **arriskuan** jartzen du (hau da, berehalako mediku-arreta behar izateko egoeran).

   Egoera horiek larritasun oso handiko gisa kalifikatzen dira, baita behin bakarrik gertatu direnean ere.

[25] ***"Gehiegizko indarra"*** terminoaren definizioa: eraso fisikoaren intentsitateak kalte fisiko handia eragin du haurrarengan edo nerabearengan, eta argi dago gehiegizkoa dela haurraren gorpuzkerarako edo ezaugarri fisikoetarako, edo bidegabe luzatzen da.

[26] Medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe, haurrei edo nerabeei drogak, alkohola edo farmako potentzialki arriskutsuak ematea edo atal honetan adierazten ez diren helburuekin erabiltzea onartzea "*Galbideratze*" tipologian biltzen da.

[27] **Meadow-en sindromea**: Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek etengabeko mediku-azterketak egitera bidaltzen dituzte haurrak edo nerabeak, sintoma fisiko patologiko faltsuak edo berek modu aktiboan eragindakoak (substantzien inokulazioaren bitartez, adibidez) alegatuta.

2. Larritasun handia

- **Indar fisiko gehiegizkoa erabiltzea, eta haren ondorioz, lesio larria eragitea** haurrari, edo lesio larria pairatzeko arriskuan jartzea. Lesio larri batek ez du arriskuan jartzen haurraren edo nerabearen bizitza eta ez da uste ezintasunik eragingo duenik, ezta medikuaren arreta ematen ez denean ere (adibidez: bihurdurak, kommozio arinak, hortz hautsiak, lehen eta bigarren mailako erredurak, jostura behar duten ebakiak, hezur txikien hausturak eta abar).
- **Ezintasunik gabeko seitik hamabi urtera bitarteko haurra,** kolpeen markekin aurpegian, buruan, sudurrean, genitaletan edo abdomenean.
- **Ezintasunik gabeko sei urtetik gorako haurra edo nerabea,** farmako potentzialki arriskutsuak, drogak edo alkohola medikuaren agindu nahiz gomendiorik gabe kontsumitu izanaren sintomekin, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek emanda, haurra edo nerabeak aztora ez diezaien, edo lotan edo antzeko egoeran gera dadin.
- **Meadow-en sindromea,** haurra edo nerabea **lesio edo gaixotasun larria** pairatzeko **arriskuan** jartzen du edo hori izateko arriskua eragiten du (hau da, ez du haurraren edo nerabearen bizitza arriskuan jartzen, eta ez da uste ezintasunik eragingo duenik, ezta medikuaren arreta ematen ez denean ere).

Egoera horiek larritasun handiko kalifikazioa dute, baita behin bakarrik gertatu direnean ere.

- Susmatzen denean edo jakina denean neskato baten edo neska nerabe baten gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haren **genitalak mutilatzeko asmoa** dutela (Espainian zein atzerrian). **Garrantzitsua**: Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek emakumezkoen genitalen mutilazioari buruz legean adierazten dena eta horren ondorioak **jakinarazi ondoren** ere, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **beren asmoari eusten badiote,** kasuaren larritasuna **"oso handia"** izatera aldatuko da.

3. Larritasun ertaina

- **Gehiegizko indar fisikoa erabiltzea ohituraz edo sarritan, azaleko lesioak eraginez. Horren salbuespena dira aurreko ataletan adierazitako hamahiru urtetik beherako haurrak.** Azaleko lesioak zona batean edo bitan daude, eta azaleko urratuak eta gorriuneak dituzte. Odol-jario txikia egon daiteke (sudurretik, adibidez).
- **Gehiegizko indar fisikoa erabiltzea ohituraz edo sarritan, lesioak eragin gabe.** Indarra eta zigor-mota gehiegizkoak dira. Haurrak edo nerabeak ez du lesio fisikorik pairatu, baina erasoek min handia eragin diote denbora luzez, eta etorkizunean lesio fisiko bat gertatzeko arriskua egon daiteke.
- **Meadow-en sindromea, haurrarengan edo nerabearengan lesio edo gaixotasun larririk edo oso larririk eragin gabe edo horrelakorik izateko arrisku-egoeran jarri gabe.**

4. Arrisku arina

- **Indar fisikoa ohituraz edo sarri erabiltzea, baina gehiegizkoa izan gabe, lesioak eragin gabe edo azkar desagertzen diren gorritasunak bakarrik eraginda.** Zigor-mota ez da egokia (adibidez: esku irekiarekin belarrondokoa ematea, belarritik tira egitea, zimikoak), gehiegizko indar fisikoa erabili ez den arren. Haurrak edo nerabeak ez du lesio fisikorik nahiz indar fisiko handi eta luzerik pairatu, eta lesio fisiko bat pairatzeko arriskurik ez dago. Helburu nagusia da gaitzespena adieraztea edo haurraren edo nerabearen jokabidea kontrolatzen saiatzea, eta ez haurra edo nerabea kaltetzea edo hari kalte handirik sortzea.

5. Arriskurik ez

- **Indar fisikoa noizbait erabiltzea, baina ez gehiegizko moduan, lesioak eragin gabe edo azkar desagertzen diren gorritasunak soilik eraginda.** Zigor-mota ez da egokia (adibidez: esku irekiarekin emandako belarrondokoa, belarritik tira egitea, zimikoak), gehiegizko indar fisikoa erabili ez den arren. Haurrak edo nerabeak ez du lesio fisikorik nahiz indar fisiko handi eta luzerik pairatu, eta lesio fisiko bat pairatzeko arriskurik ez dago. Helburu nagusia da gaitzespena adieraztea edo haurraren edo nerabearen jokabidea kontrolatzen saiatzea, eta ez haurra edo nerabea kaltetzea edo hari kalte handirik sortzea. Normalean, fisikoak ez diren edo indarkeriarik baliatzen ez duten diziplina-estrategiak erabiltzen dira.
- Haurra edo nerabea ez da inoiz fisikoki zigortzen edo erasotzen. Fisikoak ez diren eta indarkeriarik erabiltzen ez duten diziplina-metodoak erabiltzen dira (adibidez: pribilegioak kentzea, ahozko gaitzespena). Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dute uzten beste pertsona batzuek fisikoki eraso edo zigor ditzaten.

ZABARKERIA

Haurrak edo nerabeak kalte fisiko edo psikiko bat pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ezin dietelako arreta egokia eman haren behar fisikoei segurtasun-beharrei, prestakuntza-beharrei eta behar psikikoei[28]

A. BEHAR FISIKOEKIKO ZABARKERIA

⇒ **Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonek haurraren edo nerabearen behar fisikoak zaintzeko moduari dagokionez, haien jardunak haur edo nerabearengan kalte esanguratsua eragiten duenean edo eragin dezakeenean izango da soilik babesgabetasun-kasua. Eskala eta larritasun-maila jakin batzuetan mediku-irizpena beharko da. Irizpen hori bereziki garrantzitsua izango da elikadura-ohitura minoritarioak, medikuntza alternatiboak eta abar biltzen dituzten egoerak balioesten direnean.**

- ELIKADURA (janaria eta edaria) -

⇒ **Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen elikadura-beharren arretan ikusitako gabezien larritasuna, eta (2) osasunean edo garapen fisikoan duten inpaktua.**

1. Oso larritasun handia

- Haurra edo nerabea **desnutrizio edo deshidratazio larriko egoeran** dago (pisu gehiegi galdu du, anemia dauka eta abar), eta horregatik **ospitaleratu** egin behar da.
- Haurrak edo nerabeak **intoxikazio** bat izan du (sukarra, gorakoak eta abar), gizakien kontsumorako ez diren edo hondatuta zeuden elikagaiak jateko eman zaizkiolako edo jaten utzi zaiolako, eta horregatik **ospitaleratu** egin behar da. Etxean era horretako elikagaiak hornitzea edo edukitzea **ohiturazko edo sarritan** gertatzen den gauza da familian.
- Medikuaren balorazioaren arabera, haurrak edo nerabeak obesitatea du, nagusiki **gehiegizko elikagaiak eta elikagai desegokiak** ematen dizkiotelako, eta egoera horrek beste osasun-arazo larri batzuk eragin dizkio haurrari edo nerabeari, eta **ospitaleratu** behar izan dute arazo horiengatik.
- **Haurtxo** bati edoskaldiak emateari utzi zaio edo diluitutako esnea ematen zaio ohituraz, eta, **desnutrizioko edo deshidratazioko sintomak** ditu —baita errehabilitazioko dieta bakarrik behar badu eta ospitaleratua izatea behar ez badu ere—.

2. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak **desnutrizioko, deshidratazioko edo intoxikazioko sintoma kliniko** batzuk ditu, edo **gehiegizko pisua dauka**, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek emandako elikadura desegokiaren ondorioz. **Mediku-arreta eta/edo errehabilitazioko dieta** behar du, baina ez du horregatik ospitaleratzerik behar. Medikuaren balorazioaren arabera, inguruabar horiek **osasunerako arrisku larria** dakarte —baina ez bizitzarako arriskua—, betiere zuzentzen ez badira.
- **Haurtxoari** bularra ematen zaio edo beste elikadura-mota bat du, eta, medikuaren **balorazioaren arabera**, **esne edo osagarri elikagarriak** behar ditu, baina ez zaizkio ematen.

3. Larritasun ertaina

- Haurraren edo nerabearen **elikadura ez da nahikoa kantitatearen aldetik, edo desegokia da elikagarriei dagokienez**, baina **ez** dauka horren ondoriozko **gaixotasunik**, **ezta kalte handirik bere osasunean eta garapen pondoestaturalean eta fisikoan ere**. Ohiturazko kontua ez bada ere, sarritan, behar beste elikatzeko moduko otordu bat ere ez zaio ematen egunean. **Dieta zuzentzeko beharra** oso argia da, eta **medikuak gomendio esplizitu** bat eman du horri dagokionez. Adibideak: otordu batzuk ematen ez zaizkion haurra (ez haurtxoa) edo nerabea; etxean janari gutxi dago, eta haurrak edo nerabeak agian janaria lapurtu edo eskatu du kanpoan; agian, haren adinerako egokiak ez diren elikagaiak ematen zaizkio; elikagarriei dagokienez egokiak ez diren produktu gehiegi du haren elikadurak.

[28] Nahita, jakintzarik ezagatik, haurraren edo nerabearen egoeraren balorazio desegokiagatik eta/edo motibaziorik ezagatik.

4. Arrisku arina

- **Otordu irregularrak eta askotan prestatu gabeak**, baina normalean **behar adina elikatzen duen otordu bat ematen zaio egunean**. Noizean behin, otordu batzuk egin gabe uzten dira.
- Elikadura **nahikoa**, baina pixka bat **desorekatua nutrizioaren ikuspegitik**.
- Sarritan, haurrak edo nerabeak janaria bere kabuz hartzen du, baina **batzuetan elikaduraren aldetik desegokia den janaria baino ez dago edo ez dago janari-kopuru egokia**.

Inguruabar horietako bat edo gehiago gertatzen diren arren, **ez dute** haurraren edo nerabearen **osasun-egoeran eta -adierazleetan ondorio negatibo handirik eragin, medikuak esandakoaren arabera**. **Dieta edo elikatzeko ohiturak aldatzea gomendatzen da**.

5. Egokia

- Haurrak edo nerabeak kantitate egokiko elikadura erregularra eta adinerako egokia jasotzen du, eta normalean oinarrizko elikadura-beharrak betetzen ditu.

- *OSASUN FISIKOAREN ZAINTZA (osasuna eta atsedena)* -

⇒ **Larritasun-maila jakin bat kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen osasun-, higiene-, eta atseden-beharren arretan ikusitako gabezien larritasuna (haurdunaldiko zaintzak barne), <u>eta</u> (2) gabezia horiek osasunean eta errendimenduan eta inguruko pertsonen osasunean duten edo izan dezaketen inpaktua.**

1. Oso larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak lesio, zauri, gaixotasun —sortzetikoa edo ez— edo ezintasun bat du, eta ez dute tratamendu medikoan jarri, edo beranduegi jarri dute, edo, tratamenduan jarri den arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-arloko edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), agindutako tratamendu medikoa ez da onartzen edo ez da behar bezala egiten. **Behar bezala tratatu gabe uzten bada, arazoa arrisku bihur daiteke haurraren edo nerabearen bizitzarako, larritasun handiko kalte iraunkor bat eragingo dio, edo inguruan dauden pertsonen osasunerako mehatxu larri bat izan daiteke.**
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dituzte oinarrizko higiene- eta osasun-arauak errespetatzen** (adibidez: biberoia, platerak, mahai-tresnak, edalontziak, eta abar desinfektatzea toxikoak izan daitezkeen gaiekin erabiliak izan ondoren, kutsatutako elementuak baztertzea, hala nola xiringak), eta hori **mehatxu larria** da haurraren edo nerabearen **bizitzarako edo osasunerako**.
- Familia-etxebizitzan bizi den pertsona batek gaixotasun kutsakor larria dauka, edo, larria ez izanda ere, haurrarengan edo nerabearengan ondorio larriak izan ditzake, hain zuzen ere haurrak edo nerabeak zaurgarritasun-baldintza bereziak dituelako. Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **neurri zorrotzak hartu beharko lituzkete ez kutsatzeko, baina ez dituzte hartzen**. Egoera hori **mehatxu larria** da haurraren edo nerabearen **bizitzarako edo osasunerako**.
- Oro har, haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza betetzen duten pertsonek ez dituzte haren eguneroko bizitza eta etxebizitzaren baldintza fisikoak antolatzen, haurrak edo nerabeak bere adinari eta beharrei dagozkion atseden- eta lo-beharrak ase ahal izateko moduan. Egoera horrek **bizitza mehatxatzen duten osasun-arazo larriak, loaren nahaste larriak edo narriadura iraunkor larria** **eragin dizkio, eta berehalako tratamendu espezializatua eman behar zaio eta/edo ospitaleratu egin behar da arazo horiei aurre egiteko.**

2. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak gaixotasun edo ezintasun bat dauka —sortzetikoa edo ez—, eta gaixotasun horrek larriki oztopatzen du haren funtzionamendu normala. Ez da medikuaren zaintzarik ez azterketarik eskatu, edo eskatu dira, baina beranduegi, edo, eskatu diren arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-arloko edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), agindutako tratamendua ez da behar bezala egiten. Tratamenduarekin, arazoa zuzendu ahal izango litzateke edo kontrolatu behintzat. Hala ere, **tratamendu egokirik gabe gaixotasunak edo ezintasunak okerrera egingo du (baina ez du** haurraren edo nerabearen **bizitza mehatxatzen)**.
- Honako egoera hauek hartzen dira barnean: haur edo nerabe batek denboraldi batean **sintoma fisiko larri batzuk** izan ditu **(adibidez: min handia edo gaixotasun kutsakor larri baten aztarnak, bizitza mehatxatu gabe)**, baina ez dute medikuarengana eraman, beranduegi eraman dute edo, eraman duten arren, medikuaren jarraibideak ez dira bete.
- Ohituraz edo sarritan, haurraren edo nerabearen aitak, amak edo tutoretza betetzen duten pertsonek ez dituzte haren eguneroko bizitza eta etxebizitzaren baldintza fisikoak antolatzen, haurrak edo nerabeak bere adinari eta beharrei dagozkion atseden- eta lo-beharrak ase ahal izateko moduan. Egoera horrek **osasun-arazo garrantzitsuak edo loaren nahasteak** eragin dizkio, eta horiek konpondu egin behar dira, baina horretarako ez da berehalako tratamendu espezializatua izateko eta/edo ospitaleratzeko beharrik, eta/edo haurra edo nerabea **gaixotasun larri bat pairatzeko arriskuan jartzen da.**

3. Larritasun ertaina

- Haurra edo nerabea ez da mediku-zaintzarik jasotzen ari normalean tratamendua behar duen lesio, zauri edo gaixotasun batengatik, beranduegi eraman dute medikura edo, medikura eraman duten arren (bai gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekimenez, bai osasun-arloko edo ikastetxeko profesionalen jarraibideei jarraituta), tratamendua ez da behar bezala egiten. **Haurraren edo nerabearen egoera, ziur asko, bere kabuz hobetuko da, baita mediku-zaintzarik gabe ere. Hala ere, tratamenduak zailtasunak izateko arriskua murriztuko luke, mina arinduko luke, sendatzea azkartuko luke, edo kutsatzeko arriskua murriztuko luke.**
- Familiaren etxebizitzan gaixotasun kutsakorren bat duen pertsona bat bizi denean, ohikoa da gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez hartzea kutsatzeko probabilitatea murrizteko edo saihesteko beharrezkoak diren higiene- eta osasun-neurriak**. Haurra edo nerabea **gaixo** egon da **zenbaitetan** arrazoi horregatik, eta atsedena edo tratamendu medikoa behar izan du, baina ez ospitaleratzea. Egoera hori **ez da mehatxu larria** izan haurraren edo nerabearen **bizitzarako edo osasunerako**.
- Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonek ezarritako ohitura edo ordutegiek ez dute ahalbidetzen haur edo nerabeak bere adina eta beharren arabera behar duen **atsedena hartzea** edo behar adina **lo egitea**. Horren ondorioz, haur edo nerabea **nabarmen nekatuta** dago, eta **portaera-nahasmenduak** ditu (adibidez, suminkortasuna, pasibotasuna eta kontzentratzeko zailtasunak). Haur edo nerabea eskola-adinean badago, **bere errendimendu akademikoan eragina** duela ikusten da.

4. Arrisku arina

- Haurrak edo nerabeak ez dauka ase gabeko tratamendu-premia medikorik. Hala ere, **hobetu egin beharko lirateke prebentzioko osasun-zaintzak** (adibidez: hortzen zaintza, parasitoen prebentzioa edo tratamendua). Haurra edo nerabea tratamendu medikoan dagoenean, jarraibideak behar bezala betetzen dira.
- **Haurtxo osasuntsua**, arazo fisikoen adierazlerik gabea, ohiko kontrol medikoetara eramaten ez dutena, eta **jarraipen pediatrikorik gabea**.
- Justifikatu gabeko zenbait alditan, haurraren edo nerabearen aitak, amak edo tutoretza betetzen duten pertsonek ez dituzte haren eguneroko bizitza eta etxebizitzaren baldintza fisikoak antolatzen, haurrak edo nerabeak bere adinari eta beharrei dagozkion atseden- eta lo-beharrak ase ahal izateko moduan. Horrek ez du inolako ondorio negatiborik izan haurraren edo nerabearen osasunean, baina, aldi horietan, ikusi da **nekatuta zegoela, lo falta, eta arreta jartzeko eta kontzentratzeko arazoak zituela.**

5. Egokia

- Haurrak edo nerabeak ez dauka tratamendu medikoa behar dezakeen zauri, gaixotasun edo ezintasunik. Gaixotasun baten sintomak agertzen direnean, berehala eramaten dute medikuarengana, eta medikuaren jarraibideak behar bezala betetzen dira. Bere adinerako egokiak diren prebentzioko osasun-zaintzak jasotzen ditu.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek beharrezkoak diren prebentzio-neurriak hartzen dituzte familia-etxebizitzan bizi den pertsonen batek gaixotasun kutsakor bat duenean, kutsatzeko arriskua ahalik gehien murrizteko.

Oharra: Jarraipen pediatrikoa eta txertatzea ez dira nahitaezkoak; gomendioak baino ez dira

- *JANTZIAK* -

⇒ **Larritasun-maila jakin bateko kalifikazioa izateko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak behar adina jantzi —egoera onean, eta eguraldirako egokiak— izatearen inguruko beharrekiko arretan ikusitako gabezien larritasuna, eta (2) gabezia horiek osasunean eta eguneroko jardueretako parte-hartzean duten edo izan dezaketen eragina.**

⇒ **Tipologia horretan ez dago larritasun oso handiko edo handiko kalifikaziorik.**

1. Larritasun ertaina

- Haurrari edo nerabeari **oinarrizko eta funtsezko jantzi asko falta zaizkio**. Hain arropa gutxi dago, edo hain arropa egoki gutxi dago, non **batzuetan ezin dituen egin jarduera normalak eta beharrezkoak** (adibidez: kalera atera, eskolara joan). Kasu batzuetan, **arropa ez da nahikoa edo desegokia da fenomeno atmosferikoetatik babesteko**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez diote arropa egokia ematen haurrari edo nerabeari, ezta horretarako baliabideak dituztenean ere.

2. Arrisku arina

- Haurrari edo nerabeari **funtsezko jantzi bat edo bi falta zaizkio**, edo jantzi horietako batzuk hain **egoera txarrean** daude, non ez lituzkeen jarri behar. Eskura dituen jantziak egokituta moldatzen da (adibidez: berokia jarri ordez, beste jertse bat gehiago jarrita).
- Gerta liteke haurra edo nerabea **modu desegokian jantzita** joatea jarduera normal eta beharrezko batzuetara (adibidez: eskolara), **baina modu egokian parte hartu ahal izatea jarduerotan**.

Edozein kasutan, **arropak haurra edo nerabea babesten du fenomeno atmosferikoetatik.**

3. Egokia

- Haurrak edo nerabeak funtsezko arropa dauka, baina baliteke aldatzeko arropa gutxi edukitzea edo urtarorako jantzi egoki batzuk ez izatea. Gerta liteke jantziak oso higatuta egotea eta askotan pasaratuak egotea, baina urratuta, hautsita eta zikin egon gabe. Baliteke jantzi batzuk ez egokitzea ondo gorputzera (adibidez: mauken luzera gaizki edukitzea, botoiak itxi ezin izatea).
- Haurrak edo nerabeak funtsezko jantzi guztiak ditu. Arropa egokia da ordurako, tokirako eta eguraldi atmosferikorako. Urtarorako arropa egokia dauka (gabardina, eskularruak, jantzi arinak). Arropa behar adina alda daiteke txukun eta garbi joateko. Agian, arropa ez da berria, baina egoera onean dago eta ongi dauka.

- *HIGIENE PERTSONALA* -

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) higiene pertsonalari dagokionez, haurraren edo nerabearen premien gaineko arretan ikusitako gabezien larritasuna, (2) egoera horrek osasunean duen edo izan dezakeen eragin-maila, eta (3) berdinekin eta beste pertsona batzuekin dituen harremanetan horrek duen edo izan dezakeen eragin-maila.**

⇒ **Tipologia honetan ez dago larritasun oso handiko kalifikaziorik.**

1. Larritasun handia

- **Higiene falta oso nabarmena** dago (adibidez, haurra edo nerabea ez da dutxatu edo bainatu zenbait astetan; ahoaren edota hortzen osasunari ez zaio arreta eman, oso modu larrian; hartxoari ez zaizkio pixoihalak aldatzen, ohituraz edo sarritan). Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **tratamendu medikoa behar duen gaixotasun edo nahaste fisiko bat dauka**, **edo beste pertsona batzuen kexak** egon dira (adibidez, eskolan) haren higieneari buruz. Ikaskideek ez dute berekin jolasten eta ez dute gertu egon nahi, eta, horren ondorioz, **gaitzespen sozial handia** jasaten du, eta **berdinekiko harremanetan gabezia edo murrizketa larriak** ditu.

2. Larritasun ertaina

- **Higiene falta oso nabarmena dago** (adibidez, haurra edo nerabea ez da bainatu edo dutxatu zenbait astetan gutxienez, gorputzeko edo ahoko usain txarra dauka, hortzak lertzoz estaliak, horixkak edo orbanez beteak ditu, arropa zikinak eta ziur asko kendu ezin diren orbanez beteak ditu, ilean janari- edo kaka-arrastoak ditu), baina haurrak edo nerabeak **ez dauka** horren ondoriozko **gaixotasun edo nahaste fisikorik**. **Beste pertsona batzuen kexak** egon dira (adibidez, eskolan) haurraren edo nerabearen higieneari buruz. Egoera horren ondorioz **haurrak edo nerabeak berdinekiko harremanetan gabezia edo murrizketa larririk izan ez duen arren**, **ondorio negatibo batzuk** izan ditu (murrizketaren bat) arlo horretan.

3. Arrisku arina

- **Ohituraz**, haurra edo nerabea ez da erregularki garbitzen, bainatzen edo dutxatzen, ezta behar duenean ere, eta ilea zikina dauka, gorputzeko usaina izan dezake edo agian hats gaiztoa dauka, arropa nahiko zikina du eta ez du zenbait egunetan aldatzen. Horren ondorioz **ez du gaixotasun edo nahaste fisikorik izan, eta ez du bazterkeriarik edo gabeziarik edo murrizketarik izan berdinekiko harremanetan**.
- **Lantzean behin**, haurra edo nerabea ez da garbitzen, bainatzen edo dutxatzen, ezta behar duenean ere, eta ilea zikina eta nahasia dauka, gorputzeko usaina izan dezake edo agian hats gaiztoa dauka, arropa nahiko zikina dago eta ez du aldatzen. Horren ondorioz **ez du gaixotasun edo nahaste fisikorik izan, eta ez du bazterkeriarik nahiz gabeziarik edo murrizketarik izan berdinekiko harremanetan**.

4. Egokia

- Haurra edo nerabea egunero edo bi edo hiru egunean behin garbitzen da. Ilea orraztuta eta garbi dauka. Arropa erregularki aldatzen du, nahiz eta itxuraz zikina ez egon. Barruko arropa garbia janzten du egunero.

- *ETXEBIZITZAREN HIGIENE-BALDINTZAK* —

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) etxebizitzaren higiene-baldintzetan ikusitako gabezien larritasuna, eta (2) haurraren edo nerabearen osasunean duten edo izan dezaketen inpaktua. Era berean, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek egoera zuzentzeko duten prestasuna ere kontuan hartzen da.**

1. Oso larritasun handia

- Etxe zikin-zikina; **higiene falta larriko zenbait baldintza**[29] biltzen dira, eta **arrisku larria** dakarte haurraren edo nerabearen **osasunerako**. Baliteke haur edo nerabe bat gaixo jarri izana arrazoi horrengatik (adibidez: heste-nahastea, intoxikazioa), eta tratamendu medikoa behar izatea.

2. Larritasun handia

- **Higiene falta larriko baldintza batzuk** daude, baina **ez dakarte arrisku larririk** haurraren edo nerabearen **osasunerako**. Haur eta neraberik ez da gaixo jarri eta ez du tratamendu medikorik behar izan horregatik.
- **"Larritasun ertainekotzat" jotako inguruabarrak** daude eta gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete erantzun udal-mailako gizarte-zerbitzuek egoera zuzentzeko emandako jarraibideei**.

3. Larritasun ertaina

- **Zikinkeria handia** dago etxebizitzan, **baina ez, oro har, deskonposizio-egoeran dagoena hondakin organikorik**. Adibideak: alfonbra, moketa eta baldosak zikinak daude, alfonbrak usaina dauka; hautsa eta zikinkeria dago alde guztietan eta izkinetan metatuta; etxeak hezetasun- eta ustel-usaina dauka; bainugelak zikin-usain handia dauka; izkina edo gela batzuk zaborrak edo trasteak pilatzeko erabiltzen dira; platerak denak zikinak daudenean soilik garbitzen dira; **janari galkorra** dago **hozkailutik kanpo eta batzuetan ustelduta dago**; egunean zehar intsektuak ageri dira zoruan, baliteke saguak egotea (ez arratoiak); paretek, ateek eta bainugelako instalazioek kolorea galdu dute eta zikin- eta koipe-orbanak dituzte; arropa zuria zikina egonda ere erabiltzen da (baina pixa, kaka edo hondakin organikorik gabe). Baliteke **zabor** pixka bat **pilatuta** egotea, behar den maiztasunarekin ateratzen ez delako, baina **poltsetan** sartuta dago. Hori **ohiko egoera** da, baina **haur eta neraberik ez da gaixo jarri edo ez du tratamendu medikorik behar izan horregatik**.

4. Arrisku arina

- Etxea **ez dago txukun, eta hautsez beteta dago**; baliteke gauzak etxe osoan zehar sakabanatuta egotea, eta ikusteko moduko zikinkeria-arrastoak egotea ateetan, leihoetan, zoruan eta abarrean, baina **zabor-pilarik ez dago** eta **produktu galkorrak hozkailuan gordetzen dira**. Egoera hori **noizean behinekoa edo ohikoa** izan daiteke, baina **haurrak edo nerabeak ez dira gaixo jarri edo ez dute tratamendu medikorik behar izan arrazoi horrengatik, eta egoera horrek ez du arriskurik eragin haien osasunerako**.

5. Egokia

- Etxea normalean garbi eta ordenatuta dago; alfonbrari, moketei eta zoruari erratza maiz pasatzen zaie, eta beharrezkoa denean garbitzen dira (hala ere, ileak, hariak eta paper-puskak izan ditzakete); hautsa erregularki kentzen da (altzarien gainean hauts-geruza mehe bat baino ez dago); usain atseginak edo neutroak; etxea ordenatuta dago (baina egunero erabiltzen diren objektu desordenatuak egon daitezke, edo eseki gabeko berokiak); zaborra ontzi egoki batean biltzen da; platerak garbitu edo, gutxienez, harraskan uzten dira otordu bakoitzaren ondoren; elikagaiak modu egokian gordetzen dira; arropa zuria garbi dago, hondakin organikorik nahiz zomorrorik gabe.

[29] ***Higiene falta larria***: Higiene falta larriak, **funtsean, barnean hartzen du etxebizitzan deskonposizio-egoeran dauden hondakin organikoak metatzea**; oro har, intsektuen, parasitoen eta/edo karraskarien presentzia dakarte. Era berean, higiene faltaren ondorioz haurrengan eta nerabeengan lesio larriak eragin ditzaketen edo gaixotasunak transmiti ditzaketen intsektuen, parasitoen edo bestelako animalien kontrolik gabeko izurriteak agertzen diren egoerak ere barnean hartzen dira. ***Higiene falta larriko baldintzen adibide batzuk:*** Moketa, alfonbrak, paretak, ateak, zoruak, bainugelak eta etxeko hornidura (platerak, oheko arropa eta abar) janari-hondakin, zabor edo hondakin txertatu askorekin; zikinkeria edo koipe geruza lodia nonahi eta izkinetan pilatua; parasitoak, intsektuak edo arratoiak; altzariak edo koltxoiak pixez busti-bustiak; kaka zoruan; botatzen ez den janari usteldua; zaborra gainezka edo pilatua etxeko hainbat tokitan; usain jasanezinak (pixa, kaka, hondakinak); gizakien edo animalien hondakinak.

- *ETXEBIZITZAREN EGONKORTASUN- ETA BIZIGARRITASUN-BALDINTZAK* -

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak egonkortasuneko, segurtasuneko, espazioko eta bizigarritasuneko gutxieneko baldintzak dituen etxebizitza bat izatea, eta (2) gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak zer mailatan jabetzen diren horren garrantziaz eta zer neurritan adierazten duten jokabide arduratsua alderdi horretan.**

1. Oso larritasun handia

- Familia bizi den etxebizitza **hondamen-egoeran** dago edo **erortzeko arriskua** dakarten baldintzetan. Baldintza horiek **arrisku argia** dakarte haurraren edo nerabearen **segurtasunerako**, baina **familiak ez du etxea utzi nahi, arrisku hori dagoela jakinarazi zaion arren**.

2. Larritasun handia

- **Familiak ez du etxebizitzarik, galdu egin du edo galtzeko zorian dago** kaleratzeagatik edo errenta ez ordaintzeagatik, eta ez dauka nora joanik edo joan daitekeen lekuak ez ditu gutxieneko bizigarritasun-baldintzak betetzen. **Udal-mailako gizarte-zerbitzuek egin beharreko gestioak egin dituzte familiak baldintza egokietan dagoen alojamendu bat izan dezan, baina ezinezkoa izan da hori lortzea**[30].
- *Familia kanpin-denda, furgoneta, auto, karabana, eraikin ezegonkor edo antzeko leku batean bizi da, gutxieneko ekipamendu eta zerbitzurik gabe urari, berokuntzari, argindarrari, sukaldeko ekipamenduari, espazioei eta/edo higiene pertsonalerako (WC) elementuei dagokienez. Baliteke etxebizitza okupatua izatea edo beste familia edo pertsona batzuekin partekatua, eta pertsona horiek ezezagunak izan daitezke. Baliteke familiak intimitate-momentuetarako eta interakzio lasaiak izateko espaziorik ez izatea. Haurrak edo nerabeak ez dauka espazio propiorik gutxieneko intimitatea izateko ez eta eskolako lanak egiteko ere.* **Familia era horretako baldintzetan bizi ohi da, eta gizarte-zerbitzuek eman dizkieten laguntza ekonomikoei edo etxebizitzei uko egin diete edo gaizki erabili dituzte. Baliteke kokalekua edo etxebizitza maiz aldatzea, baina beti antzeko baldintzetan.**

3. Larritasun ertaina

- *LARRITASUN HANDIKO BIGARREN EPIGRAFEAREN GAUZA BERA: Familia kanpin-denda, furgoneta, auto, karabana, eraikin ezegonkor edo antzeko leku batean bizi da, gutxieneko ekipamendu eta zerbitzurik gabe urari, berokuntzari, argindarrari, sukaldeko ekipamenduari, espazioari eta/edo higiene pertsonalerako elementuei (WC) dagokienez. Baliteke etxebizitza okupatua izatea edo beste familia edo pertsona batzuekin partekatua, eta pertsona horiek ezezagunak izan daitezke. Baliteke familiak intimitate-momentuetarako eta interakzio lasaiak izateko espaziorik ez izatea. Haurrak edo nerabeak ez dauka espazio propiorik gutxieneko intimitatea izateko ez eta eskolako lanak egiteko ere.* **Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek udal-mailako gizarte-zerbitzuen laguntza onartu dute, baldintza hobetan dagoen alojamendu bat izateko.**

4. Arrisku arina

- Etxebizitzak **oinarrizko ekipamendua** dauka —gabezia arinak egon daitezke—, baina **ez ditu baldintza egokiak haurrak edo nerabeak behar duenean intimitatea izateko, edo espaziorik/ekipamendurik eskolako lanak egiteko**.

5. Egokia

- Familiak etxebizitza egonkorra dauka —alokatua edo jabetzan—, bere premientzako behar adina oinarrizko ekipamendu eta espazioekin, eta funtzionamendu-baldintza onetan. Haurrak edo nerabeak behar adinako intimitatea dauka, eta baita eskolako lanak egiteko espazioa/ekipamendua ere.

B. SEGURTASUN-BEHARREKIKO ZABARKERIA

[30] Haurren eta nerabeen arreta eta zaintzari dagokionez zailtasun materialak soilik dituzten familien kasuan, eta, zehazki, etxebizitzarik ez duten, berehala galduko duten edo bizigarritasuneko gutxieneko baldintzetan dagoen etxebizitzarik ez duten familien kasuan, udal-mailako gizarte-zerbitzuek dagokion jardunak egingo dituzte familia horiek aldi baterako alojamendua eskura dezaten sustatzeko —dela laguntza-sare propioaren bitartez edo administrazio publikoen baliabideen bitartez—, familia-unitateari eusteko aukera emanez, eta behar diren laguntzak kudeatuko dituzte familiak etxebizitza egonkor bat eskuratu ahal izateko, haurren eta nerabeen ongizatea bermatuko duten baldintzetan. Alojamendu hori lortzea ezinezkoa denean soilik justifikatu ahal izango da babesgabetasun handiko egoeraren balorazioa ematea eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek dagokion esku-hartzea egitea. Kasu horretan, zerbitzu horiek baloratuko dute haurraren edo nerabearen zaintza beren gain hartzea dagokien ala ez, kalte larri bat izatea saihestera bideratutako ***aldi baterako*** neurritzat hartuta. Neurri honen iraupena mugatua izango da, eta familiaren arazo materialak eta etxebizitzakoak konpontzeko behar den denborara murriztuko da (***oharra***: *kasu horretan ez da beharrezkoa izango lurraldeko gizarte-zerbitzuek gutxienez hamabi hilabetez esku-hartzea familiarekin*). Horretarako, lurralde-mailako eta udal-mailako gizarte-zerbitzuek modu koordinatuan lan egingo dute beren baliabide propioekin eta familiaren laguntza-sare naturaletik lor daitezkeen baliabideekin, eta baita arlo horretan eskumena duten administrazio publikoen beste sektoreen mendeko baliabideekin ere.

- *ETXEBIZITZAREN SEGURTASUN FISIKOA ETA ARRISKUEN PREBENTZIOA* -

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) segurtasuneko gabeziak egotea etxebizitzan, (2) gurasoen edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonen jokabide zuhurtziagabeen maila edo maiztasuna; (3) gabezia horiek haurraren edo nerabearen osotasun fisikoarentzat suposatzen duten mehatxu-maila, eta (4) ama, aita edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak horren garrantziaz zer neurritan jabetzen diren eta jokabide arduratsua erakusten duten horri dagokionez.**

1. Oso larritasun handia

- **Zalantzarik gabe arriskutsuak diren baldintza bat edo batzuk** daude etxean duela denbora asko. **Arrisku nabarmen** bat dago **haurraren edo nerabearen bizitzarako** eta etxean bizi diren pertsona helduek **ez dute adierazten horretaz jabetzen direla, ez dituzte hori konpontzeko neurriak hartu, eta ez dute arazoa behar adina begiratzen**. Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana horregatik.
- Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek **jokabide ausartegiak** egin dituzte **haur edo nerabearekin** (adibidez, ausarkeriaz gidatzea, hordituta edo drogen eraginpean haurtxo bat eramatea) **eta haien bizitza arriskuan jarri dute** jokabide horien ondorioz. **Ez dira egoera horretaz jabetzen, eta**, beraz, **uste da egoera hori berriz gertatzeko probabilitatea oso altua dela**. Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana horregatik.

2. Larritasun handia

- **Baldintza arriskutsu bat edo batzuk** daude aspalditik etxean. Haurrak edo nerabeak **kalte handia** jasateko **arriskuan** dira; eta **bizitza arriskuan jartzeko probabilitatea txikia bada ere, istripu larri bat gerta liteke**. Etxean bizi diren pertsona helduek **ez dute adierazten haurrak edo nerabeak duen arriskuaz jabetzen direla, ez dituzte hori konpontzeko neurriak hartu, eta ez dute behar adinako arretaz jokatzen**. Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana horregatik.
- Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabeak **kalte handia** pairatzeko moduko **arriskua** eragin duten **jokabide ausartegiak** izan dituzte **sarritan haur edo nerabearekin**. **Egoera hori berriz ere gertatzeko probabilitatea oso altua dela** uste da, eta **haurraren edo nerabearen bizitza arriskuan jartzeko probabilitatea txikia bada ere, istripu larri bat gerta liteke**. Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek **ez dute erakusten egoera horretaz jabetzen direnik**. Baliteke familiako haur edo nerabe batek kalte edo lesio fisikoren bat jasan izana eta medikuaren arreta behar izana horregatik.

3. Larritasun ertaina

- **Baldintza arriskutsu bat edo batzuk** daude aspalditik etxean. Zenbait **momentutan**, pertsona helduek **ez dute behar bezala begiratzen** haurra edo nerabea, eta horren ondorioz haurrak edo nerabeak **kalte larria pairatzeko arriskua dauka,** eta **bizitza arriskuan jartzeko probabilitatea txikia bada ere, istripu larri bat gerta liteke**. Familiako haurrek nahiz nerabeek ez dute kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.
- Behin baino gehiagotan aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabearentzat **kalte handia** pairatzeko **arriskua** eragin duten **jokabide ausartegiak izan dituzte haur edo nerabearekin**. **Egoera hori berriz ere gertatzeko probabilitatea oso altua dela** balioesten da, eta **haurraren edo nerabearen bizitza arriskuan jartzeko probabilitatea txikia bada ere, istripu larri bat gerta liteke**. Familiako haurrek nahiz nerabeek ez dute kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.

4. Arina

- Etxean **baldintza arriskutsu bat edo bi** daude. Etxebizitzan bizi diren pertsona helduek modu **egokian begiratzen** dute, baina haurrarengan edo nerabearengan **kalte larria eragin dezakeen etxeko istripu bat izateko arriskua** dago. Familiako haurrek eta nerabeek ez dute kalte edo lesio fisikorik pairatu horren ondorioz.

5. Egokia

- Ez dago baldintza arriskutsu nabarmenik etxean.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dute inoiz zuhurtziagabeko jokabiderik izan haurrarekin edo nerabearekin.

Baldintza arriskutsuen adibide batzuk: Gas-ihesa izan da berogailuetan edo sukaldean; sutea gertatu da duela gutxi gela batean edo eraikinean; erradiadoreetatik ur beroa edo lurruna ateratzen da; gai arriskutsuak (adibidez: produktu kimikoak, sendagaiak) edo objektu arriskutsuak (armak, aiztoak, guraizeak) daude apalategi baxuetan edo giltzaz itxi gabeko armairuetan, harraskaren azpian edo begien bistan gordeta; ez dago babesik leihoetan eta irekita daude; leihoek hautsita dute beira edo ez dute beirarik; eskailerek ez dute babesik.

- ARTATZEA -

KOADRO ORIENTAGARRIA

Haur edo nerabe baten artatze-beharren balorazioa egiteko irizpideak

Haurraren edo nerabearen babes, segurtasun eta ongizatearen gaineko erantzukizun nagusia aitarena eta amarena edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonena da, pertsonalki begiratzeko bertan dauden ala ez kontuan hartu gabe.
Adina ez da haurraren edo nerabearen artatze-beharren balorazioa egiteko kontuan hartu beharreko faktore bakarra. Kontuan hartu beharreko beste faktore batzuk dira heldutasun-maila edo arazo emozionalak edo muga fisiko edo intelektualak dauden ala ez. Hurrengo koadroan jasotzen diren irizpide orientagarriak, beraz, autonomian eragina duten mugen presentziaren eta larritasunaren arabera egokitu beharko dira, eta baita haurraren edo nerabearen garapen-mailaren arabera ere.

Haurraren edo nerabearen adina	***Bakarrik egoten da bi orduz edo gutxiagoz***	***Bakarrik egoten da 2-4 orduz***	***Bakarrik egoten da etxean gauez***	***Etxetik kanpo egoten da pertsona heldurik gabe***	***Bakarrik egoten da autoan denbora mugatu batez***	***Beste haur edo nerabe batzuk zaindu ditzake***
0-4 urte	EZ	EZ	EZ	EZ	BAI, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; pertsona heldu baten bistan dela eta bere aulkian lotuta; autoak giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita dituela	EZ
5-6 urte	EZ	EZ	EZ	BAI, jolas-eremuan edo lorategian pertsona heldu bat gertu duela (artatze bisualarekin edo haurrarekin hitz egiteko edo hari entzuteko aukera ematen duen distantzian)	BAI, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; pertsona heldu baten bistan dela eta bere aulkian lotuta; autoak giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita dituela	EZ
7-8 urte	EZ	EZ	EZ	BAI, pertsona heldu bat gertu duela	BAI, hotz edo bero handia egiten duenean izan ezik; autoak giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita dituela	EZ
9 urte	BAI, egunez	EZ	EZ	BAI	Bai, autoak giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita dituela	EZ
10-11 urte	BAI, pertsona heldu batekin harremanetan azkar jartzeko aukerarekin (telefonoa)	BAI, pertsona heldu batekin harremanetan azkar jartzeko aukerarekin (telefonoa)	EZ	BAI	Bai, autoak giltzak kenduta eta esku-balazta jarrita dituela	EZ
12-14 urte	BAI	BAI	EZ	BAI	BAI	BAI, jarraibide argiekin
15-17 urte	BAI	BAI	BAI	BAI	BAI	BAI

46

"BAI" adierazten den kasu guztietan, gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek egoera zehatza balioetsi behar dute, eta jazo daitekeen edozein gertakari edo ustekabe prebenitzeko neurriak hartu behar dituzte. Kontuz ibili behar da 15-17 urteko nerabeak pertsona heldu arduratsu bat gabe gauez bakarrik uzteko orduan.

⇒ **"Abandonuaren" eta "artatze-zabarkeriaren" arteko aldea honako honetan oinarritzen da: aitak, amak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabeaz arduratzera itzultzeko asmorik baduten edo ez (esplizitua edo ikus daitekeena). "Abandonua" gertatzen den kasuetan, itzultzeko asmorik ez dago, epe laburrera behintzat.**

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da). Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haur edo nerabearen artatze-defiziten presentzia eta maiztasuna, familia-etxebizitzaren barruan nahiz kanpoan, eta (2) defizit horiek zer mailatako mehatxua dakarten haurraren edo nerabearen osotasun fisikorako. Garrantzitsua da haurraren edo nerabearen ezaugarri partikularrak kontuan hartzea (adina, adimen-gaitasuna eta abar) artatze-beharrak ezartzerakoan.**

1. Oso larritasun handia

- **Ohituraz,** gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dute artatze jarraitua egiten —edo ez dute bermatzen beste pertsona egoki batek egingo duela— *sei urtetik beherako haurraren*** gainean. Gutxi begiratzen dute haurra etxe barruan eta/edo etxetik kanpo. Artatze egokirik gabe egon daiteke oso eremu arriskutsuan (adibidez: auto batek harrapatzeko, leiho batetik erortzeko edo erretzeko probabilitate handiko arriskuan) edo elementu arriskutsuak dauden segurtasunik gabeko eremu batean (adibidez: puskatutako kristalak, produktu kimikoak edo aparatu elektrikoak gertu dauden eremuak).
- Ohituraz edo noizean behin, **begiratu** gabe utzi da ***sei urtetik beherako haur bat*** **denbora-tarte luzeegian** (ikus aurreko orrialdeko taula) **edo arduratsua ez den pertsona baten zaintzapean** (adibidez: hamabi urtetik beherako beste haur bat, argi eta garbi arduratsua ez den nerabe bat, horretarako gaitasuna ez duen pertsona heldu bat), eta, egoera hori izanik ere, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez daude edo baliteke ez egotea haurrari oinarrizko premiak sortzen zaizkion unean (adibidez: elikagaiak edo ura hartzeko beharra, istripu bat eragozteko beharra, larrialdi batean laguntza eskatzeko beharra, komunera joateko beharra).
- **Ekintza arriskutsu edo suntsikor larriak egin dituen haur edo nerabe bat** (adibidez: ideia suizidak, suteak eragitea) behar bezala artatu gabe utzi da.
- **Aldez aurretik beste haur edo nerabe batzuekiko indarkeria edo sexu-abusuak egin dituen pertsona baten** ardurapean utzi da haur edo nerabe bat, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **inguruabar horren berri** izanda.
- **Behin baino gehiagotan** haurra edo nerabea **bere bizitza arriskuan jartzen duen egoera** batean utzi da, edo benetan arrisku larrietatik aldentzeko prebentzio-neurri egokiak ez dira ezarri (adibidez: hamabi urtetik beherako haurra su-armak edo elementu benetan arriskutsuak eskura dituela; hiru urtetik beherako haurra begiratu gabeko igerileku batetik gertu; haurtxoa bainuontzian zaintzarik gabe).
- ***Hamabi urteko edo hortik beherako haur*** batek etxetik **ihes egin** du. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dakite non dagoen edo ez dakite ziur, **eta ez dute ezer egin eta ez dute ezer egitea pentsatu ondo dagoela ziurtatzeko**.

Baliteke haurrak edo nerabeak kalte fisikoren bat pairatu izana edo beste pertsona batek eraso izana, egoera horietako baten ondorioz. Hori gertatzeko arrisku nabarmena dago, edo estres handiko egoera baten eraginpean egotekoa.

2. Larritasun handia

- Ohituraz, **begiratu** gabe uzten da ***sei urtetik hamabi urtera bitarteko haur bat*** **denbora-tarte luzeegian** (ikus aurreko orrialdeko taula) **edo arduratsua ez den pertsona baten zaintzapean** (adibidez: beste neska-mutil txiki bat, argi eta garbi arduratsua ez den nerabe bat, horretarako gaitasuna ez duen pertsona heldu bat). Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek gutxi zaintzen dute etxean eta/edo etxetik kanpo. Artatze egokirik gabe egon daiteke oso eremu arriskutsuan (adibidez: auto batek harrapatzeko, leiho batetik erortzeko edo erretzeko probabilitate handiko arriskuan) edo elementu arriskutsuak dauden segurtasunik gabeko eremu batean (adibidez: puskatutako kristalak, produktu kimikoak edo aparatu elektrikoak gertu dauden eremuak). Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dakite non dagoen edo zer egiten duen egunean zehar, baina gauez etxean dagoela ziurtatzen dute edo badakite non dagoen. Beren gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak gauez non dauden edo noiz itzuliko diren ez dakiten haur koskortuak edo nerabeak daude, baina larrialdi batean laguntza eskatzeko gai dira. Baliteke haurra edo nerabea leku ezezagunetan ibiltzea. Oro har, **neurri handiegian uzten da bere segurtasunaren ardura haurraren edo nerabearen gainean.** **Baliteke haurrak kalte fisikoren bat pairatu izana edo beste pertsona batek eraso izana, egoera horien ondorioz. Hori gertatzeko edo estres-egoera nabarmen baten eraginpean egoteko arrisku argia dago.**
- ***Nerabeak (13 urte edo gehiago):*** Askotan nerabeak etxetik kanpo igarotzen du gau osoa, **bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek non dagoen edo noiz itzuliko den jakin gabe. Normalean ez dakite zer egiten duen, eta ez dute ezer egiten hori jakiteko.** Hala etxean nola etxetik kanpo egiten duenaren gaineko interes gutxi adierazten dute, edo batere ez, betiere arazorik sortzen ez badiete. Esan dezakete ezin dutela kontrolatu, edo nerabearen independentzia defendatu ("bere kabuz ikasi behar du mundua nolakoa den"). Gurasoek

edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez diote beren buruari galdetzen nerabeak etxetik kanpo eskuratzen dituen objektuei edo diruari buruz, edo pertsona heldu ezezagun edo desegokiekin edo egokitzapen-arazo larriak dituzten beste nerabeekin maiz egoteari buruz. **EDO**
Nerabeak etxetik **ihes** egin du. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dakite non dagoen edo ez dakite ziur, **eta ez dute ezer egin eta ez dute ezer egitea pentsatu ondo dagoela ziurtatzeko**.

3. Larritasun ertaina

- ***Sei urtetik beherako haurrak:*** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **zailtasunak dituzte haurrari erreparatzeko etxean eta/edo etxetik kanpo**. **Nahiko ohikoa da haurraz behar adina ez arduratzea eta zer egiten ari den ez jakitea**, ikus-eremutik galduta, baina non dagoen jakin badakite. Baliteke haurra egin behar ez dituen gauzak egiten egotea. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisiko larririk pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran irits daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**.
- ***Sei urtetik hamabi urtera bitarteko haurrak:*** Haurra kalean jolasten da etxe ondoan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **non dagoen jakin dezakete, baina ez dute behar den maiztasunarekin egiaztatzen**. Neurri handi batean, beste pertsona batzuen esku dago haurra behatua egotea edo ez. Gerta liteke haurra jolasten ari den lekura azkar iritsi ezin izatea, horren beharra sortuz gero. **Batzuetan, gaitasuna ez duen pertsona baten zaintzapean utzi da haurra** (adibidez: beste haur txiki bat, zaintzeko gaitasuna ez duen pertsona heldu bat). Hala ere, haurrak ez du inoiz lesiorik pairatu horren ondorioz.
- ***Nerabeak (13 urte edo gehiago):*** Nerabeak jarduera desegokietan parte hartzen du, sarritan, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek jakin gabe; **sarritan, ez dakite non dagoen**. **Batzuetan ez dute behar adinako ahalegina egiten nerabea noraino irits daitekeen jakiteko, edo ez dituzte beharrezko zigorrak jartzen arauak hausten direnean**. **Egoerari buruzko kezka adierazten dute**. Zailtasunak dituzte nerabearen errespetua lortzeko, baina ez dute guztiz galdu. Sarritan gerta daiteke gauean bakarrik uztea etxean.

4. Arrisku arina

- ***Sei urtetik beherako haurrak:*** **Ohikoa ez den arren**, kasu batzuetan gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **zailtasunak dituzte haurrari behatzeko etxean eta/edo etxetik kanpo**. Momentu batzuetan ez daude haurrari begira eta ez dakite zer egiten ari den, ikus-eremutik kanpo izanik, baina non dagoen badakite. Baliteke haurra egin behar ez dituen gauzak egiten egotea. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisiko larririk pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran irits daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**.
- ***Sei urtetik hamabi urtera bitarteko haurrak:*** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **zailtasunak dituzte haurrari behatzeko etxean daudenean**. Normalean ez dira haurraren gainean egoten, eta ez dakite beti zer egiten ari den, baina beti dakite non dagoen. Sarritan, egin behar ez dituen gauzak egiten egoten da haurra. Batzuetan jolas bortitzetan parte hartzen du. Hala ere, ez du lesio edo kalte fisikorik pairatu horren ondorioz, eta gurasoak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonak **zentzuzko denboran irits daitezke harengana larrialdi bat gertatzen bada**. **Etxetik kanpo haurraren jarduerak begiratzeaz arduratzen dira**.
- ***Nerabeak (13 urte edo gehiago)***: Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **arauak jartzen** dizkiote nerabeari eta **normalean betearazten dituzte**. Baina nerabeak batzuetan konbentzitzen ditu **beren iritziaren kontrako jarduera jakin batzuk baimentzeko edo onartzeko** (adibidez: etxera beranduegi iristea, behar adina informazio gabeko lekuetara joatea, edo nerabeaz arduratuko den inor ez dagoen lekuetara joatea).

5. Egokia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek behar bezala eta dagokion unean begiratzen dituzte haurraren edo nerabearen jarduerak etxean eta etxetik kanpo. Badakite non dagoen eta zer egiten duen, norekin dagoen eta noiz itzuliko den. Muga zehatzak eta egokiak jartzen dira haren jardueretan. Ez daudenean, pertsona heldu arduratsu baten zaintzapean uzten dute haurra edo nerabea, edo pertsona heldu baten zaintza behar ez izateko behar adina heldua den nerabe bat da.

- BESTE PERTSONA BATZUEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO EGOEREN AURKAKO BABESA -

Haurra edo nerabearen aurka tratu txarrak, abusuak[31], erasoak edo mehatxuak egin dituen pertsona (adingabea edo adin nagusikoa) gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak izan ez direnean soilik aplikatzen da egoera hau. Ezkongai-harremanetako biktimizazioa ere sartzen da.

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da). Ebaluatzen den haurraren edo nerabearen egungo egoeratik gertuen dagoen larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurrari edo nerabeari gertatzen zitzaiona jakitea, (2) hori gertatzen ari zela adierazten zuten seinaleak hautemateko gaitasuna, eta (3) egoerari erantzuteko modua[32].**

⇒ **Hirugarren pertsona batek eragindako tratu txarrak, erasoak edo abusuak larriak izan ote diren zehazteko, tresnaren bitartez deskribatutako larritasun handiko edo oso handiko irizpideak hartuko dira kontuan.**

⇒ **"Tratu txarra, erasoa edo abusua" izendapenean tipologia guztiak sartzen dira (fisikoak, psikikoak, sexualak, bai eta egitez edo ez-egitez eragindakoak ere).**

⇒ **Tipologia honetan ez dago arrisku arineko kalifikaziorik.**

1. Oso larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak **hirugarren pertsona baten tratu txarrak edo eraso larriak edo abusua pairatu ditu**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **horren berri zuten** arren, **jokabide pasiboa** izan zuten, haur edo nerabea **babestu gabe** edo gertakarien berri ez zutelako itxurak egin zituzten. **Ez zuten neurririk ezarri hori bukatzeko edo gertakariak berriz ez gertatzeko**. Baliteke tratu txarra, erasoa edo abusua ukatzea eta haurrak edo nerabeak bizi zuen arriskua ez aitortzea. Baliteke errua haurrari edo nerabeari egoztea. Ez zuten salatu eta ez zuten berehalako laguntza bilatu.

2. Larritasun handia

- Haurrak edo nerabeak **hirugarren pertsona baten tratu txarrak edo eraso larriak edo abusua pairatu ditu**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez zuten sen ona izan egoera hori prebenitzeko** (adibidez: hirugarren pertsona horrek murrizketarik eta mugarik gabe zuen aukera haur edo nerabearengandik gertu egoteko); **ez zituzten hauteman** tratu txarra, erasoa edo abusua gertatzeko **arriskua adierazten zuten seinaleak —begi-bistakoak ziren seinale horiek, aburu profesionalaren ustez—**. Ez zuten gertatzen zenaren berri izan. Ebidentzien arabera, gertatutakoaren berri izatean, **geldiarazten saiatu ziren** baina ez zuten lortu. **Ez zituzten azkar ezarri behar adina neurri, eta ez zuten mugatu** tratu txarraren, erasoaren edo abusuaren erantzuleak haur edo nerabearekin **kontaktua izateko** aukera. Kezka erakutsi dute, baina **ez dute behar adinako jokabide aktiboa edo eraginkorra hartu tratu txarra, erasoa edo abusua berriz ez gertatzeko, begi bistan utzita hori egiteko gaitasun txikia duela**.

3. Larritasun ertaina

- Haurrak edo nerabeak **hirugarren pertsona baten tratu txarrak edo eraso larriak edo abusua pairatu ditu**. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez zuten sen ona izan egoera hori prebenitzeko** (adibidez: hirugarren pertsona horrek murrizketarik eta mugarik gabe zuen aukera haur edo nerabearengandik gertu egoteko); **ez zituzten hauteman** tratu txarra, erasoa edo abusua gertatzeko **arriskua adierazten zuten seinaleak —begi-bistakoak ziren seinale horiek, aburu profesionalaren ustez—**. Ez zuten gertatzen zenaren berri izan. **Azkar eta zentzuzko moduan** jardun zuten gertakariaren aurka (adibidez: arduraduna salatuta edo laguntza eskatuta), eta **gizarte-zerbitzuek eskainitako laguntza onartu dute**.

4. Arriskurik ez

- Haurrak edo nerabeak hirugarren pertsona baten tratu txarrak, erasoa edo abusu larria pairatu du, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek sen ona izan zuten arren. Ez zirudien tratu txar, eraso edo abusu bat gertatu zela adierazten zuen aldez aurreko adierazlerik zegoenik, eta/edo zentzuzko neurriak hartu zituzten haurra edo nerabea edozein tratu txarretik babesteko. Gertatutakoaren berri izan ondoren, tratu txarraren, erasoaren edo abusuaren erantzuleen eta haurraren edo nerabearen arteko kontaktua behar bezala murriztu eta kontrolatu dute. Beharrezkoa izan denean, haurrari edo nerabeari laguntza profesional egokia ematen saiatu dira.

---

[31] Kontuan izan ***bizikidetza-unitatea osatzen duten ahaideek edo gertukoek eragindako sexu-abusuak*** ez direla **eskala horretan** kalifikatu behar, ***sexu-abusuari*** dagokion eskalan baizik.

[32] Eskala horretan, hau soilik baloratuko da: ea aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen erantzuna egokia den haur edo nerabearen babeserako, erantzun horren eraginkortasuna dena delakoa izanda ere.

C. PRESTAKUNTZA-BEHARREKIKO ZABARKERIA

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arreta-maila eta artatze-maila haurraren edo nerabearen prestakuntza-beharrei dagokienez, eta (2) haurrak edo nerabeak arlo horretan izan ditzakeen arazoekiko eta ikastetxearen eskakizun eta orientabideekiko erantzuna.**

⇒ **Tipologia honetan ez dago larritasun oso handiko kalifikaziorik.**

1. Larritasun handia

- Haurra edo nerabea derrigorrezko eskolatze-adinean dago **(6-16 urte)** eta **ez dago inongo ikastetxe ofizialean izena emanda eta ez da horrelakorik egitea aurreikusten,** eta **aita, ama edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez diote bere hezkuntza-beharretarako hezkuntza-programa indibidualizatu bat ematen**[33]**.**
- Haur edo nerabeak **eskolatzea 16 urte bete aurretik utzi du**; matrikulatuta egon arren, **ez ditu faltak justifikatzen (justifikatu gabeko faltak % 100 dira), edo denboraldi batzuetan ez da eskolara joaten zenbait aste osotan, edo eskolara joan baino gehiagotan egiten du kale**. Egoera hori **justifikatzen duen kausarik gabe** gertatzen da, eta **gurasoek** edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **onartu, ezkutatu edo horretarako bidea ematen dute**. Haurrak edo nerabeak errekuperazio-lan luzea behar du eskolan egunean jartzeko. **Ikastetxeak kexa** asko helarazi dizkie gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonei, baina **inolako emaitzarik** lortu gabe.
- Haurrak edo nerabeak **zailtasun larriak ditu eskola-testuinguruan** (esaterako, % 50etik gorako absentismoa, arau-hausteengatiko arazo larriak, eskola-atzerapen larria, erasoak edo mehatxuak ikaskideei), eta amak, aitak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete erantzuten ikastetxearen eskaerei ETA erabateko arduragabetasuna** erakusten dute **haurraren edo nerabearen arazoekiko eta hark** eskola-ingurunean **duen eboluzioarekiko, edo funts gutxikoak dira erabat** (hor sartzen da, eskola-atzerapen larria duten haurren edo nerabeen kasuan, **etxerako eskola-lanetan** inolako laguntzarik ez ematea eta haiek ez begiratzea, baldin eta aurretik aipatutako inguruabarren batekin batera gertatzen bada). Baliteke zentroari egoztea haurraren edo nerabearen arazoak.

2. Larritasun ertaina

- Haurra edo nerabea **modu irregularrean joaten da eskolara**; hilean eskola-egunen % 20-50ean huts egin du, edo etengabe egin du kale eguneko ordu jakin batzuetan, edo irakasgai jakin batzuetan huts egin du, gutxienez astean bi aldiz. Egoera hau **justifikatzen duen kausarik gabe** gertatzen da, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **onartu, ezkutatu edo horretarako bidea ematen dute**. Horrek eragin negatiboa izan du haurraren edo nerabearen eskola-errendimenduan. **Ikastetxeak kexa** batzuk helarazi dizkie gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonei, baina **inolako emaitzarik** lortu gabe.
- Haurrak edo nerabeak **zailtasun nabarmenak ditu eskola-testuinguruan** (adibidez: eskolara irregularki joatea, arauak betetzeko arazoak, irakasleekiko eta ikaskideekiko errespetu falta, eskola-atzerapena, kontzentrazio- eta arreta-arazoak), eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez diete behar bezala erantzuten ikastetxeko eskaerei (barnean hartzen da **eskolako lanen** gaineko gertuko arreta eta laguntza). **Kezka adieraz dezakete, baina ez dituzte neurri egokiak eta sendoak hartzen**.
- **16 urtetik gorako** nerabeak, nahitaezko eskolatzea **aprobetxamendurik gabe edo gutxirekin** amaitu ondoren, lan baterako prestatuta ez daudenak edo ikasten jarraitu nahi ez dutenak, **prestakuntzako edo laneko jarduerarik egiten ez dutenak eta egin nahi ez dutenak**, eta, gainera, horien gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dute** horri buruzko **kezka adierazten**, eta **ez dira saiatzen prestakuntzako edo laneko jarduera batean parte har dezaten**. Larritasun-maila ertaineko kalifikazioa emateko, gazteak **beste desegokitze-adierazle batzuk** ere izan behar ditu.

3. Arrisku arina

- Haurra edo nerabea beste ikasle batzuk baino **sarriagotan ez da joaten eskolara**, baina **ez dirudi eskola-errendimenduan ondoriorik izan duenik**. **Ikastetxea noizbait kexatu zaie** gurasoei edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonei horri buruz, baina ez da bestelako neurririk kontuan hartu.
- Haurra edo nerabea **jokabideko, egokitzapeneko edo errendimenduko zailtasunen aztarnak erakusten hasi da ikastetxean, edo puntualtasun-arazoak izaten ditu**, eta, eskolako arduradunen balorazioaren arabera, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ikastetxearekin harreman estuagoa izanda jardun beharko lukete arazo horiei aurre egiteko. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete behar den garrantzia ematen zailtasun horiei**. Barnean hartzen da haurraren edo nerabearen **eskolako lanen** gaineko laguntza eta arreta emateko premiari behar den garrantzia ez ematea.

---

[33] (1) Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabeari hezkuntza-programa egokia eta indibidualizatua eskaintzen badiote, eta (2) bestelako babesgabetasun-adierazlerik ez badago, espedientea itxi egingo da. Inguruabar horiek izanez gero, egoera-mota horiek ez dira babesgabetasuntzat hartuko.

4. Egokia

- Baliteke haurra edo nerabea eskolara zenbait egunetan joan ez izana, baina ez ikasle gehienak baino egun gehiagotan, eta ez-joateak justifikatu ditu.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek komunikazio erregularra dute eskolako arduradunekin, interesa erakusten dute eta haurraren edo nerabearen eboluzioan laguntzen dute. Arazoak izan direnean (agian larriak izan dira), ikastetxearekin lankidetza estuan aritu dira arazoei aurre egiteko, eta beren erantzuna egokia eta sendoa izan da.

D. BEHAR PSIKIKOEKIKO ZABARKERIA

Barnean hartzen ditu honako hauek: haurraren edo nerabearen interakzio- eta afektu-beharrak, estimulazio- eta gida-beharrak, eta orientazio-beharrak ez asetzea, eta haurraren edo nerabearen arazo emozional larrientzako arreta psikologiko edo psikiatrikoa emateari uko egitea edo hori ematen atzeratzea.

⇒ **Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Hau da <u>kalte psikiko larria</u>: "*Haur edo nerabeak honako inguruabar hauetako bat edo batzuk egiaztatuta izatea: (a) nahaste psikopatologikoa, (b) antsietateko, depresioko, uzkurtasuneko sintoma klinikoak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosuntsigarriak, edo garapeneko atzerapenak, edo (c) garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten jokabide-arazoak edo ondoez emozionaleko sintoma larriak.* Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta baliotasun-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik badagoen (jo Balora tresnaren lehen zatira, deskribapen eta irizpide tekniko zehatzagoak ikusteko).**

Larritasun oso handia, handia eta ertaina dakarten egoerak

<u>Interakzioa eta afektua</u>

⇒ **Era horretako beharrekiko zabarkeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide zabarraren intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurrarengan edo nerabearengan sumatzen diren ondorioen larritasuna.**

⇒ **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide zabarraren larritasuna ertaina bada (ikusi kategoria horren lehen epigrafea), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak pairatzen duen kalte psikikoa larria bada, larritasuna handiko kalifikazioa emango zaio egoerari.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete jaramon egiten haurraren edo nerabearen interakzio-ahaleginei eta -beharrei** (haurrarekiko edo nerabearekiko afektu-, zaintza- eta maitasun-adierazpenik ez egitea), eta **ez dute adierazten inolako emoziorik edo emozio gutxi adierazten** dute haur edo nerabeekiko **interakzioetan**[34]. **Ez dago haurraren edo nerabearen behar emozionalen arreta edo harekiko interakzio egokirik, edo hori aldizka edo oso gutxitan egiten da**. Haurrak edo nerabeak gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arreta lortzeko egiten dituen ahaleginek liskarra eragin dezakete. **Inoiz edo oso gutxitan daude eskura** haurrari edo nerabeari laguntzeko, behar duenean edo gida edo orientabideak eskatzen dituenean. Haurrak edo nerabeak helduekin hitz egiteko edo haiek bere jardueretan sarrarazteko egiten dituen ahaleginen aurrean jaramonik ez egiteko edo interesik ez adierazteko joera dute. <u>**ETA**</u>
- Egoera hori **etengabe, intentsitate handiz eta argi ikusteko moduan** gertatzen da, guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanen ezaugarri nagusi bihurtuta**. <u>**ETA**</u>
- **Familia-ingurunean** ez dago bestelako figurarik, interakzio- eta afektu-premiei arreta egokia ematen dienik eta **defizit horiek konpentsatzen dituenik**. <u>**ETA**</u>
- ***Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak:*** Haurrak edo nerabeak **kalte psikiko <u>larria</u> du** eta zentzuzko datuak daude kalte hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten.
  Sei urtetik beherako haurrak: Larritasuna oso handiko kalifikazioa emango da, **haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak izan edo ez**.

2. Larritasun handia

- **"Larritasun oso handia" kategorian deskribatutako inguruabarrak** gertatzen dira ***sei urtetik gorako haur batengan edo nerabe batengan***, baina, haurrak edo nerabeak **kalte**

---

[34] Honako hauek hartzen ditu barnean:

- Haurra edo nerabea alde batera uztea edo harekin ez inplikatzea, ezin dutelako edo motibaziorik ez duelako.
- Interakzioa behar beharrezkoa denean soilik egitea.
- Haurrarekiko edo nerabearekiko inolako afektu, zaintza eta maitasuneko adierazpenik ez egitea.

psikikoaren sintomak dituen arren, **ez dira larriak** (ikusi definizioa). Hala ere, sintoma horiek **ez dute hobera egiten; aitzitik, larritasun handia hartzen doaz**, eta zentzuzko datuak daude pentsatzeko gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** direla. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten. **EDO**

- **“Larritasun ertaina” kategorian deskribatutako inguruabarrak** gertatzen dira, **gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean defizit horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari dagokionez** (ikusi lehenengo bi epigrafeak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria** du (ikusi definizioa), eta zentzuzko datuak daude pentsatzeko gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten.

3. Larritasun ertaina

- **Sarritan,** gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete jaramon egiten haurraren edo nerabearen interakzio-beharrei eta -ahaleginei** (haurrarekiko edo nerabearekiko afektu-, zaintza- eta maitasun-adierazpenik ez egitea), eta **ez dute adierazten emoziorik edo emozio gutxi adierazten dute** haur edo nerabeekiko interakzioetan. Era berean, **oso ohikoa** da **eskura ez egotea** haurrari edo nerabeari laguntzeko, behar duenean edo gida edo orientabideak eskatzen dituenean. Hala ere, egoera hau **interakzio egokiko aldi edo uneekin txandakatzen da**. **ETA**
- **Familia-ingurunean** ez dago bestelako figurarik interakzio- eta afektu-beharrei arreta egokia emateko eta **defizit horiek konpentsatzeko**. **ETA**
- Haurra edo **nerabea kalte psikiko larria pairatzeko arriskuan** dago (ikusi definizioa) eta zentzuzko datuak daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela pentsatzeko. Haurrak edo nerabeak jokabide gatazkatsu ez-larriak adieraz ditzake; jokabide horiek arreta lortzeko estrategiak izan daitezke.

Estimulazioa

⇒ **Era horretako beharrekiko zabarkeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide zabarraren intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurrarengan edo nerabearengan sumatzen diren ondorioen larritasuna.**

⇒ **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide zabarraren larritasuna ertaina bada (ikus kategoria horren lehen epigrafea), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatzen badu, larritasun handiko kalifikazioa emango zaio egoerari.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dizkiote ematen**, **eskolatik kanpo**, gaitasun kognitiboak garatzeko edo bere estimulazio- eta ikaskuntza-beharrei erantzuteko **esperientzia aberasgarriak edo hezitzaileak**. **Haurrak edo nerabeak eboluzio-lorpen normalak lortzeko egiten dituen ahaleginak oztopatzen dituzte edo interes oso txikia adierazten dute** (adibidez: haurra ia denbora guztian sehaskan edukitzea, hizkuntzaren edo gaitasun fisikoen edo intelektualen garapena ez sustatzea, adinerako egokiak diren jolas- edo ikasketa-tresnak ez ematea, ez aitortzea haurrak edo nerabeak jolasteko edo aisiarako beharra duela, haren galderei ez erantzutea, estimulu berriak ez eskaintzea). **Normalean, nahiago dute haur edo nerabea bakarrik entretenitzea**, jostailuekin, jokoekin, telebistarekin edo antzekoekin. **Komunikazioa monosilabikoa da, edo oso mugatua edo zuzentzailea** (akatsak nabarmentzea), eta ez da eraikitzailea (arrazoitzea eta bide egokia erakustea). **ETA**
- Egoera hori **etengabe, modu bizian eta argi ikusteko moduan** gertatzen da, guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanen ezaugarri nagusi bihurtuta**. **ETA**
- **Familia-ingurunean** ez dago bestelako figurarik estimulazio-behar horiei arreta egokia emateko eta **defizit horiek konpentsatzeko**. **ETA**
- ***Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak:*** Haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria** du eta zentzuzko datuak daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten.
  Sei urtetik beherako haurrak: Larritasun oso handiko kalifikazioa emango zaio egoera horri, **haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak izan edo ez.**

2. Larritasun handia

- **“Larritasun oso handia” kategorian deskribatutako inguruabarrak** gertatzen dira ***sei urtetik gorako haur batengan edo nerabe batengan***, baina haurrak edo nerabeak **kalte psikikoaren sintomak** dituen arren, **ez dira larriak** (ikusi definizioa). Hala ere, sintoma horiek **ez dute hobera egiten; aitzitik, larritasun handia hartzen doaz**, eta zentzuzko datuak daude pentsatzeko gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** direla. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten. **EDO**

53

- **“Larritasun ertaina” kategorian deskribatutako inguruabarrak gertatzen dira, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean defizit horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari dagokionez** (ikusi lehenengo bi epigrafeak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria** du (ikusi definizioa), eta zentzuzko datuak daude pentsatzeko gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten.

3. Larritasun ertaina

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dizkiote behar adina sendotasunez ematen**, **eskolatik kanpo,** gaitasun kognitiboak garatzeko edo bere estimulazio- eta ikaskuntza-beharrei erantzuteko **esperientzia aberasgarriak edo hezitzaileak. Ekimen gutxi adierazten dute haurrak edo nerabeak eboluzio-lorpen normalak izan ditzan**, baina **haren ekimen propioak onartzen dituzte**. Normalean bakarrik ikastea edo entretenitzea nahiago dute, jostailuekin, jokoekin edo telebistarekin. Telebistako edozein programa ikusten uzten diote, nahiz eta agian programa hori ikustea gaitzetsi ahoz. Garrantzi txikia ematen diete jolasari edo jarduera ludikoei; **oso gutxitan jolasten edo parte hartzen dute jarduera horietan haurrarekin edo nerabearekin, baina horiek egiten uzten diote**. Nolabaiteko murrizketa dago berezkotasunaren gainean. Haurra edo nerabea gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen dutenen gutxieneko gidarekin garatzen uzten dute. **Komunikazioa mugatua da** eta, oro har, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gogo-aldartearen mende dago. Ez dago arreta sendo eta nahikoa haurraren edo nerabearen estimulazio- eta ikaskuntza-beharrentzat. **ETA**
- Egoera hau **oso ohikoa da, baina interakzio egokiko uneekin txandakatzen da**. **ETA**
- **Familia-ingurunean** ez dago bestelako figurarik interakzio- eta afektu-beharrei arreta egokia emateko eta **defizit horiek konpentsatzeko**. **ETA**
- Haurra edo nerabea garapeneko **kalte psikiko larria eta garapeneko atzerapen larria pairatzeko arriskuan dago** (ikusi definizioa) eta zentzuzko datuak daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **jokabide zabarraren ondorio** dela pentsatzeko.

Arazo emozional larrietarako arreta espezifikoa

⇒ **Era horretako beharrekiko zabarkeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek edo gurasoek arretarik eza argia erakustea haurrak edo nerabeak arazo emozional larriak izateagatik tratamendu psikologiko edo psikiatrikoa jasotzeko duen beharrari dagokionez, eta (2) arazo horien larritasuna.**

⇒ **Tipologia honetan ez dago larritasun ertaineko kalifikaziorik.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek uko egiten diote haurraren edo nerabearen **bizitza arriskuan jartzen duten** eta **nahitaezko edo berehalako tratamendua** behar duten **arazo emozional oso larrientzako** (adibidez: depresio larria, buruaz beste egiteko ahalegina) tratamendu psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzeari, edo ezikusia egiten diote arazoari, edo atzerapen larriarekin ekiten diote. **EDO** ez dituzte betetzen haurrari edo nerabeari tratamendua ematen dioten profesionalen jarraibideak, edo nabarmenki arduragabe jokatzen dute. Haurraren edo nerabearen arazoen jatorria familian jasotako tratua izan daiteke edo ez.

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek uko egiten diote, ez dira sartzen edo atzerapen larriarekin ekiten diote **nahitaezko tratamendua** behar duten **arazo emozional larrientzako** (ikusi kalte psikiko larriaren definizioa) tratamendu psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzeari, haurraren edo **nerabearen bizitza arriskuan jartzen ez duten** arren. **EDO** ez dituzte betetzen haurrari edo nerabeari tratamendua ematen dioten profesionalen jarraibideak, edo nabarmenki arduragabe jokatzen dute. Haurraren edo nerabearen arazoen jatorria familian jasotako tratua izan daiteke edo ez.

Arauak, mugak eta balio moral positiboen transmisioa[35]

⇒ **Era horretako beharrekiko zabarkeriaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen arreta-ezaren maila haurraren edo nerabearen behar horiei dagokienez, eta (2) portaerako eta egokitzapen pertsonaleko, familiarreko eta/edo sozialeko arazoak haurrarengan edo nerabearengan, edo arazo horiek etorkizun hurbilean agertzeko arriskua.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez dira batere sartzen** mugak jartzeko eta/edo haurraren edo nerabearen jokabidea behar bezala orientatzeko zereginean. Mugen eta arauen gabezia **erabatekoa eta etengabea** da. **Ez dira transmititzen jokabide-arau eta balio moral positiboak**. **ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko eta egokitzapen** pertsonaleko, familiarreko eta/edo sozialeko **arazo larriak** ditu, eta egoera horren ondorio dira edo egoera horrek areagotzen ditu.

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **oso gutxitan** jartzen dituzte mugak eta arauak eta/edo oso gutxitan orientatzen dute behar bezala haurra edo nerabea, edo arauak eta mugak **nabarmenki desegokiak eta kaltegarriak** dira haurrarentzat edo nerabearentzat, **murriztailegiak edo malguegiak** direlako, eta hori, gainera, **batzuetan koherentziarik gabe** egiten delako. **Ez dira transmititzen jokabide-arau eta balio moral positiboak**. **ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko eta egokitzapen** pertsonaleko, familiarreko eta/edo sozialeko **arazo larriak** ditu, eta egoera horren ondorio dira edo egoera horrek areagotzen ditu.

3. Larritasun ertaina

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **oso gutxitan** jartzen dituzte mugak eta arauak eta/edo oso gutxitan orientatzen dute behar bezala haurra edo nerabea, edo arauak eta mugak **sarritan nabarmenki desegokiak** dira haurrarentzat edo nerabearentzat, **murriztailegiak edo malguegiak** direlako, eta hori, gainera, **batzuetan koherentziarik gabe** egiten delako. **ETA**
- Haurrak edo nerabeak **jokabideko edo egokitzapen** pertsonaleko, familiarreko eta/edo sozialeko arazoak ditu, eta, balorazioaren arabera, egoera horren ondorioz larriagotu daitezke, edo uste da **arazo horiek etorkizun hurbilean agertzeko probabilitate handia** dagoela.

Arrisku arineko edo babesgabetasun/arrisku gabeko egoerak (behar psikikoentzako deskribapen generikoa)

1. Arrisku arina

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez diete behar adina arreta ematen** haurraren edo nerabearen **behar psikiko batzuei** (afektiboak, komunikaziokoak, estimulaziokoak, gida eta orientabideak, jokabidearen gaineko mugak, jokabide-arauen eta balio moralen transmisioa). **Denbora dutenean izaten dituzte harremanak haurrarekin edo nerabearekin, baina oso sarritan ematen diete lehentasun handiagoa beren behar propioei**, haurraren edo nerabearen beharrei baino. **Gizartean onartutako jokabideak** hartzen ditu barnean (adibidez: egunerokoan haurrarekin edo nerabearekin interakziorik eta komunikaziorik ez izatea, edo halako harremanak oso mugatuak izatea; hirugarren pertsonen esku sarriegi uztea zaintza), eta haurrarengan edo nerabearengan kalte psikikoko edo garapen-atzerapeneko sintomak eragin ez dituzten arren, haren **garapen egokirako gabezia kaltegarriak** ekar ditzakete eta etorkizunean arazo emozional eta jokabideko arazo nabarmenak eragin ditzakete.
- Haurraren edo nerabearen intimitate-beharrarekiko errespetu falta dakarten jokabideak (adibidez: sexu-gaietan desinhibizio gehiegi, haur koskortuekin edo nerabeekin bainatzen diren edo ohea partekatzen duten pertsona helduak, modu independentean egiteko aukera izanik), baina **asmo sexualik gabe** eta haurrak edo nerabeak mehatxu gisa edo desegoki gisa ikusi gabe.

2. Arriskurik ez

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurrarekin edo nerabearekin duten harremanean noizean behin elementu negatiboak egon daitezkeen arren eta behar psikikoekiko zabarkeriatzat kalifika daitezkeen jokabide batzuk egon daitezkeen arren, intentsitate gutxikoak dira eta noizean behin soilik gertatzen dira. Behar psikikoen gaineko ezagutza izatea, haiek kontuan hartzea eta haiei arreta ematea dira guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko interakzioaren ezaugarriak.

35 "*Balio moral positiboen transmisioa*", besteen eskubideekiko errespetuzko jarrerak sustatzea da.

SEXU-ABUSUA

Sexu-kontaktu edo -interakzio oro pertsona helduen (aita, ama, tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak edo bizikidetza-unitatea osatzen duten ahaideak edo gertukoak) eta haur edo nerabearen artean, non pertsona helduak, haur edo nerabearengan botere- edo autoritate-posizioa duela baliatuz, adingabea erabiltzen duen norberaren, haur edo nerabearen, edo beste pertsona batzuen sexu-estimulaziorako[36]

⇒ **Tipologia horrek haurraren edo nerabearen gurasoek, tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek, edo bizikidetza-unitatea osatzen duten ahaide edo gertukoek egindako sexu-abusua hartzen du barnean. Aipatutakoez besteko pertsona batzuek egindako sexu-abusuen kasuan, kasuaren balorazioa egingo da eta, hala badagokio, "beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun-egoera larrien aurkako babesa" tipologian kalifikatuko da (ikusi *Segurtasun-beharrekiko zabarkeria*).**

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da)[37].**

⇒ **Tipologia horretan ez dago larritasun ertaineko edo arrisku arineko kalifikaziorik.**

1. **Oso larritasun handia**
   - **Abusu sadikoa, errituala edo indarkeriarekin egina.** Sexu-abusu sadikoa edo errituala eta/edo sexu-jardueran indarkeria fisikoa erabiltzea.
   - **Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin —penetrazioarekin—.** Sexu-abusua penetrazioarekin —anala edo baginala— edo aho-kontaktu fisikoa —zakilarekin, bulbarekin edo uzkiarekin—. Penetrazio-ahaleginak barnean hartzen dira.
   - **Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin —penetraziorik gabe—.** Sexu-abusua kontaktu fisikoarekin —adibidez: bularra edo genitalak ukitzea, haurra edo nerabea pertsona helduaren aurrean biluztera behartzea, haurra edo nerabea pertsona helduaren sexu-zonaldeak ukitu edo estimulatzera behartzea, pertsona heldua eta haurra edo nerabea aldi berean masturbatzea—, baina penetraziorik gabe. Sexu-abusu gisa kalifikatuak izateko, jokabide horien helburuak pertsona helduaren sexu-estimulazioa edo -gozamena izan behar du.
   - **Haurra edo nerabea prostituziorako erabiltzea.** Haurrari edo nerabeari beste pertsona batzuekin sexu-harremanak izaten uzten zaio, edo horretara bultzatzen zaio edo behartzen zaio.
   - **Haurra edo nerabea erabiltzea pornografia-jardueretarako.**
2. **Larritasun handia**
   - Pertsona helduaren **exhibizionismoa** —adibidez: genitalak erakustea, masturbatzea— sexu-gozamena lortzeko, edo haurra edo nerabea sexualki estimulatzen saiatzeko. Baliteke haurra edo nerabea parte hartzera behartu izana baina parte hartu ez izana.
   - **Sexu-estimulu edo sexu-jarduera esplizituen eraginpean jartzea, haurraren edo nerabearen zuzeneko parte-hartzerik gabe.** Haurrarekiko edo nerabearekiko iruzkin sexualki probokatzaileak egin dira, sexu-gaiei buruz hitz egiten zaio helburu hezitzailerik gabe, pornografia-materialak erakusten zaizkio edo sexu-jardueren eraginpean jartzetik ez zaio babesten. Ez da bestelako sexu-hurbilketarik izan.
   - **Haurrari edo nerabeari behartu, bultzatu edo proposatu zaio sexu-jardueretan parte hartzera, baina ez dira gertatu.**
   - **Beste sexu-jarduera batzuk** —adibidez, voyeurismoa—.
   - Gero eta maizago agertzea helburu sexualeko sexu-jokabide zalantzagarriak, zeinak mehatxutzat edo desegokitzat hartzen baitituzte haurrek edo nerabeek (adibidez: pertsonen helduen zuhurtziarik eza sexu-harremanak dituztenean, haur koskortuekin edo nerabeekin ohea partekatzen duten edo bainatzen diren pertsona helduak, modu independentean egiteko aukera eta lekua izanik).
3. **Arriskurik ez**
   - Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dute harengan sexu-abusurik egiten arestian adierazitako moduetan, eta ez dute inork egitea

[36] Pertsonen trafikoa barnean sartzen da.
[37] Sexu-abusuaren susmoen balorazioa egiteko, lurralde historiko bakoitzeko eskuliburu teknikoetan ezarritako adierazleak kontuan hartu eta haietan jasotako prozedurak baliatuko dira.

uzten.

TRATU TXAR PSIKIKOA

Haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatu du edo pairatzeko arriskua dauka, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen ekintzen ondorioz. Zenbait kasutan —ikusi "Bikote barruko edo bizikidetza-unitateko kideen arteko indarkeriazko egoerekiko esposizioa"— bizikidetza-unitatea osatzen duten beste pertsona batzuen ekintzak ere sartzen dira

⇒ **Hau da kalte psikiko larria: "*Haur edo nerabeak honako inguruabar hauetako bat edo batzuk egiaztatuta izatea: (a) nahaste psikopatologikoa, (b) antsietateko, depresioko, uzkurtasuneko sintoma klinikoak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosuntsigarriak, edo garapeneko atzerapenak, edo (c) garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten bestelako arazo larriak*". Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta baliotasun-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik ote dagoen (ikusi tresnaren lehen zatia, deskribapen eta irizpide zehatzago batzuen berri izateko).**

A. TRATU TXAR EMOZIONALA

⇒ **Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Normalean, tipologia hori dagoela zehazteko, ez da gertakari isolatu bakar bat oinarritzat hartzen —eduki traumatiko handiko gertakaria edo egoera ez bada—; haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen jokabide negatiboen edo interakzio suntsikorren joera errepikakorra edo etengabea behar da, horrek eragiten baitu haurrarengan edo nerabearengan kalte psikiko larria edo halako kaltea pairatzeko arriskua.**

<table>
<tr><td rowspan="2">JOKABIDE-MOTAK</td><td>Baztertzea
Hitzezko edo hitzik gabeko ekintzak, haurra edo nerabea baztertzen edo degradatzen dutenak. Honako hauek hartzen ditu barnean:
• Arbuiatzea, iraintzea, degradatzea, eta aurkako tratamenduko edo tratamendu baztertzaileko beste forma ez-fisiko batzuk.
• Haurra edo nerabea lotsaraztea eta/edo barregarri uztea emozio normalak adierazteagatik, hala nola afektua, mina edo tristura.
• Beti haur edo nerabe jakin bat hautatzea kritikatu eta zigortzeko, etxeko zeregin gehienak egiteko, edo sari gutxiago emateko.
• Irain publikoa.
• Haurrari edo nerabeari egoztea familiako kide baten suizidioaren, heriotzaren, arazo fisiko edo mental larrien, bikotearen arteko indarkeriaren edo antzekoen errua.</td></tr>
<tr><td>Ikaratzea
Haurra edo nerabea mehatxatzea muturreko zigor batekin edo zehaztugabeko zigor maltzur batekin edo abandonatzearekin, haurrarengan edo nerabearengan beldur handia eragiteko asmoz. Edo haurra edo nerabea edo maite dituen pertsonak edo objektuak egoera arriskutsuetan edo beldur handia ematen dioten egoeretan jartzea edo jartzearekin mehatxatzea. Honako hauek hartzen ditu barnean:
• Aurresanezinezko egoeretan, egoera kaotikoetan edo beldur handia eragiten dioten egoeretan jartzea edo jartzearekin mehatxatzea[38].
• Haurrarengan edo nerabearengan itxaropen zorrotzak edo ez-errealistak ezartzea, itxaropen horiek lortzen ez badira zerbait galtzeko, kaltetzeko edo arriskuan jartzeko mehatxuarekin.
• Haurrak edo nerabeak maite dituen pertsona edo objektuen aurkako indarkeria-mehatxuak edo -ekintzak egitea.</td></tr>
</table>

[38] Haurrari edo nerabeari eraso fisiko batekin mehatxatzen zaionean, "Eraso fisikoko mehatxuak" eskalan kalifikatuko da.

	Isolatzea Etxean edo etxetik kanpo berdinekin edo beste pertsona heldu batzuekin interakzio- eta komunikazio-beharrak asetzeko aukerak ukatzea haurrari edo nerabeari. Honako hauek hartzen ditu barnean: • Haurra edo nerabea konfinatzea edo muga zentzugabeak jartzea bere ingurunean mugitzeko askatasunaren gainean. • Muga edo murrizketa zentzugabeak jartzea komunitatean berdinekiko edo beste pertsona heldu batzuekiko harremanetan.
	Autonomia murriztea Haurra edo nerabea hertsatzea edo murriztea bere adinari dagokion autonomia- eta partaidetza-maila lortzea eragotziz, eboluzioaren aldetik desegokiak diren jokabideak ahalbidetuta edo sustatuta. Honako hauek hartzen ditu barnean: • Haurraren edo nerabearen gaineko gehiegizko inplikazioa, intrusibitatea eta/edo menderatzea, bere sentimenduak, iritziak edo desioak adierazteko aukera ez emanez edo harentzako “mikromundu” bat sortuz. Harreman sinbiotikoak edo fusionalak ere barnean hartzen ditu. • Haurra edo nerabea infantilizatzea edo parentalizatzea[39]. • Haurra edo nerabea erabiltzea pertsona helduen bete gabeko desioak gauzatzeko.
	Gehiegi eskatzea • Haurrarengan edo nerabearengan gehiegizko presioa egitea, lortu beharreko lorpenei (akademikoak, fisikoak, jokabidekoak, hartu beharreko erantzukizunak eta abar) edo bere gain hartu beharreko erantzukizunei dagokienez, hain zuzen ere lorpen horiek argi eta garbi haurraren edo nerabearen posibilitate eta gaitasunen gainetik daudenean —haren adina eta ezaugarriak kontuan hartuta— edo, lor daitezkeen arren, estres gehiegi eta/edo murrizketa larriak eragiten dizkiotelako dagokion eboluzio-fasearen berezko beste behar edo jarduera batzuei dagokienez. Zigorra ezar dakioke haurrari edo nerabeari, edo gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen afektua ken dakioke, horien itxaropenak ez betetzeagatik. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek etxeko zereginak egitea edo beste haur batzuk edo pertsona gaixoak edo ezinduak zaintzea agintzen diote, ohituraz. Horren ondorioz, ez da eskolara joaten eta/edo ia ez dauka denbora jarduera ludikoak egiteko eta atseden hartzeko. Baliteke zeregin horiek eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan esleitzea, eta, ondorioz, denbora librea eta berdinekin harremanak izateko denbora mugatzea edo erabat murriztea.
	Etorkizun hurbilari dagokionez aurreikusteko ezintasuna, ezegonkortasuna edota segurtasunik eza transmititzea Jokabidearen edo ahozko mezuen bitartez, segurtasun falta handia transmititzen zaio haurrari edo nerabeari haren etorkizun hurbileko alderdiei buruz (adibidez: haren erreferentziazko figura helduen egonkortasuna, familiaren batasuna; izatezko zaintzan dauden haurren edo nerabeen kasuan, berriz, zaintzaileengandik urrunduko dituztelako mehatxuak jasotzen dituzte aita eta/edo amaren aldetik). Segurtasun falta oinarriduna edo funtsik gabea izan daiteke. Meadow-en sindromeko kasuak barnean sartzen dira (haurrari edo nerabeari etengabe transmititzen zaio zuzenean edo zeharka bere osasuna arrisku larrian dagoela).

⇒ **Tratu txar emozionalaren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen tratu txarreko jokabidearen intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurrarengan edo nerabearengan ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.**

⇒ **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabidearen intentsitate-maila ertaina bada (ikusi kategoria horren lehen epigrafea), baina horren ondorioz haurrak edo nerabeak kalte psikiko larria pairatzen badu, larritasuna maila handikoa dela kalifikatuko da.**

[39] ***Parentalizatzea***: Haurrari edo nerabeari guraso-rola esleitzea. Rolak trukatzen dira, eta gurasoen eta seme-alaben arteko azpisistemen arteko muga argiak falta dira. Haurrak edo nerabeak pertsona heldu baten rola hartzen du bere gain, eta bere beharrak eta eboluzio-zereginak sakrifikatzen ditu, gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen behar emozionalak eta laguntzakoak asetzeko.

LARRITASUNA	**1. Oso larritasun handia** • Aitak, amak edo haur edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonek haurraren edo nerabearen aurrean **eduki traumatiko handiko tratu txar emozionaleko muturreko ekintza** bat egin dute (adibidez, suizidio-saioa, haur edo nerabeak maite duen animalia bat torturatzea edo akabatzea, haur edo nerabea zigortzeko). Haur edo nerabeak **beldur edo antsietate sakona** pairatu ditu eta **trauma-ondoko estresaren sintomak** izan ditzake. • Tratu txar emozionaleko jokabideak **etengabe, intentsitate handiz eta argi ikusteko moduan** gertatzen dira, gutxienez guraso-figuretako baten eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanen ezaugarria** da. **Ez dago** haurraren edo nerabearen behar emozionalekiko arretako edo interakzio egokiko unerik edo une horiek **oso noizbehinkakoak** dira. **ETA** Familia-ingurunean ez dago **bestelako figurarik** interakzio- eta afektu-beharrei arreta egokia emateko eta **defizit horiek konpentsatzeko. ETA** ***Sei urtetik gorako haurrak eta nerabeak:*** Haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria** pairatzen du (ikusi definizioa) eta zentzuzko datuak daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ekintzen ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten. ***Sei urtetik beherako haurrak:*** Larritasun oso handiko kategorian kalifikatuko da, **haurrak kalte psikikoaren sintomak edo garapeneko atzerapen larriko sintomak izan edo ez**.
	2. Larritasun handia • **Bigarren idatz-zatian "larritasun oso handia" kategorian deskribatutako inguruabarrak** gertatzen dira ***sei urtetik gorako haur batengan edo nerabe batengan***, baina haurrak edo nerabeak **kalte psikikoaren sintomak** dituen arren, **ez dira larriak** (ikusi definizioa). Hala ere, sintoma horiek **ez dute hobera egiten, aitzitik, larritasun handiago baterantz bilakatzen dira** eta zentzuzko datuak daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ekintzen ondorio** direla pentsatzeko. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten. **EDO** • **"Larritasun ertaina" kategorian deskribatutako inguruabarrak** gertatzen dira, **gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabideari dagokionez, eta familia-ingurunean defizit horiek konpentsatzen dituzten bestelako figurak ez egoteari** dagokionez (ikus lehenengo bi paragrafoak). Egoera muturrekoa ez den arren, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larria** pairatzen du (ikusi definizioa), eta zentzuzko datuak daude gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ekintzen ondorio** dela pentsatzeko. Larritasunaren baloraziorako ez da kontuan hartzen gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabearentzako arreta psikologikoa edo psikiatrikoa bilatzen duten edo arreta hori jasotzea onartzen duten.
	3. Larritasun ertaina • Tratu txar emozionaleko jokabideak **behin eta berriz** gertatzen dira, baina **interakzio egokiko aldi edo uneekin** txandakatzen dira. **ETA** Familia-ingurunean ez dago interakzio- eta afektu-beharrei arreta egokia ematen dien eta **defizit horiek konpentsatzen** dituen **bestelako figurarik**. **ETA** Haurra edo nerabea **kalte psikiko larria pairatzeko arriskuan** dago (ikusi definizioa), eta zentzuzko datuak daude arrisku hori gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen **ekintzen ondorio** dela pentsatzeko. Haurrak edo nerabeak jokabide gatazkatsuak izan ditzake, baina ez dira larriak. Egoera zuzentzen ez bada, larritasun handiago har dezakete jokabide horiek.
	4. Arrisku arina • Haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen edo gurasoen tratu txar emozionaleko jokabideak **behin eta berriz** gertatzen dira, baina **interakzio egokiko aldi edo uneekin** txandakatzen dira. Hala ere, **familia-ingurunean badaude haurraren edo nerabearen behar emozionalei arreta egokia ematen dieten eta gabezia horiek konpentsatzen dituzten beste figura batzuk**. Haurrak edo nerabeak **ez ditu kalte psikikoaren sintomak adierazten**.
	5. Arriskurik ez • Haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonekiko edo gurasoekiko harremanean noizean behin elementu afektibo negatiboak egon daitezkeen arren eta tratu txar emozional gisa kalifika daitezkeen jokabide batzuk egon daitezkeen arren, intentsitate gutxikoak dira eta noizbehinkakoak. Behar afektiboen gaineko ezagutza izatea, haiek kontuan hartzea eta haiei arreta ematea dira guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko interakzioaren ezaugarriak.

B. HAUR EDO NERABEA ERABILTZEA GURASO-FIGUREN ARTEKO GATAZKETAN ZEIN GURASO-FIGUREN ETA HAUR EDO NERABEARENTZAT ESANGURATSUAK DIREN ETA BIZIKIDETZA-NUKLEOKO PARTE DIREN BESTE SENIDE BATZUEN ARTEKO GATAZKETAN

⇒ **Definizioa**:

⇒ **Bi guraso-figurek aktiboki erabiltzen dute haurra edo nerabea, batak besteari kalte egiteko eta/edo haurra edo nerabea beste guraso-figurarengandik behin betiko urruntzeko. Barnean dira haurra edo nerabea guraso-figura batek soilik erabiltzen dueneko kasuak ere; beste gurasoak, berriz, bere interesak defendatu nahi ditu, eta abian jarritako mekanismo edo bitarteko judizialek ez dute arazoa konpontzen, edo, areago oraindik, arazoak okerrera egiten du. Egoera horrek haurraren edo nerabearen gaitasun eta jarrerak nahasten ditu, guraso-figura batekin edo biekin harreman egokia eta positiboa ezartzeari edo mantentzeari dagokionez.**

⇒ **Guraso-figuretako batek aurreko paragrafoan deskribatutako portaera du, ez beste guraso-figura batekiko, baizik eta haurrarentzat edo nerabearentzat esanguratsua den eta bizikidetza-nukleoko kide den beste senide batekiko[40].**

⇒ **Ebaluatzen den haurraren edo nerabearen egungo egoerarekin ondoen egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Honako bi faktore hauek hartzen dira kontuan tipologia horren larritasuna zehazteko: (1) guraso-figuren portaeraren intentsitatea, eta (2) zer-nolako eragina duen portaera horrek haurrarengan edo nerabearengan eta guraso-figurekiko harremanaren kalitatean.**

1. Oso larritasun handia

- Gutxienez guraso-figuretako batek **etengabe edo biziki erabiltzen du** haurra edo nerabea, beste guraso-figurari edo haur edo nerabearentzat esanguratsu den eta bizikidetza-nukleoko parte den beste senide bati kalterik eragiteko edo harengandik zerbait lortzeko. Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **kalte psikiko larrien** sintomak ditu (ikusi definizioa), edo **guraso-figura batenganako edo bizikidetza-unitateko senitarteko esanguratsu batenganako erabateko eta bidegabeko muturreko ezinikusia** erakusten du, eta badaude arazo horiek egoera horren ondorio direla pentsatzeko moduko zentzuzko datuak.

2. Larritasun handia

- **"Oso larritasun handia" kategoriako egoera berdina**, baina kasu honetan haurraren edo nerabearen **kalte psikikoen sintomak ez dira larriak**, baina, **hobetu beharrean, okerrera egiten ari dira**, eta badaude arazo horiek egoera horren ondorio direla pentsatzeko moduko zentzuzko datuak. Egoera hori dela medio, **zailtasun handiak daude atxikimendu-lotura positiboak ezartzeko edo mantentzeko** haurraren edo nerabearen eta guraso-figuretako baten edo bizikidetza-nukleoko kide den senide esanguratsuren baten artean.

3. Larritasun ertaina

- "Oso larritasun handia" kategoriako egoera berdina, baina kasu honetan, haurrak **ez du kalte psikikoaren sintomarik, ez eta asaldurarik ere** guraso-figurekiko edo bizikidetza-nukleoko kide den senide esanguratsu batekiko **atxikimendu-loturan**. Nolanahi ere, egoera zuzendu ezean, **sintoma horiek etorkizun hurbilean agertzeko probabilitatea handia dela uste da**.

4. Arrisku arina

- Batzuetan, aitak, amak edo tutoretza edo zaintzaren ardura dutenek haurra edo nerabea erabiltzen dute batak besteari kalte egiteko edo bestearengandik edo bizikidetza-nukleoko senide esanguratsuren batengandik zerbait lortzeko, baina jarrera hori ez da harremanaren ezaugarri nagusia. Oro har, harreman egokia dute haurrarekin edo nerabearekin. Haurra edo nerabea leialtasun-gatazka baten erdian egon daiteke batzuetan, baina ez du kalte psikikoen sintomarik.

5. Arriskurik ez

- Gatazka egon litekeen arren, aitak, amak edo tutoretzaren edo zaintzaren ardura dutenek ez dute haurra edo nerabea erabiltzen batak besteari kalterik eragiteko edo bestearengandik edo bizikidetza-nukleoko senide esanguratsuren batengandik zerbait lortzeko.

[40] Eskala hori, batik bat, bizikidetza-nukleoan bizi diren senide esanguratsuei aplikatzen zaie, baina haurrarekin edo nerabearekin bizi ez diren senideei ere aplikatu dakieke, haur edo nerabearekin afektu-lotura estua duten figura esanguratsuak badira.

C. BIKOTE BARRUKO EDO BIZIKIDETZA-UNITATEKO KIDEEN ARTEKO INDARKERIAZKO EGOEREN ERAGINPEAN EGOTEA

⇒ **Kasu honetan soilik joko da tipologia mota hori dagoela: guraso-figuretako inor neurriak hartzeko gai ez denean, ez egoera hori desagerrarazi edo kontrolatzeko, ez haurra edo nerabea indarkeriazko egoera horretatik urrunduz babesteko.**

⇒ **Ebaluatzen den haurraren edo nerabearen egungo egoerarekin ondoen egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Tipologia horren larritasun-maila zehazteko honako hauek hartuko dira kontuan: (1) guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean gertatzen den indarkeria fisikoaren edo hitzezko indarkeriaren intentsitatea eta maiztasuna eta (2) haur edo nerabearengan egoera horiek sorrarazi duten edo sorrarazi dezaketen kalte fisiko eta psikikoaren larritasun-maila.**

⇒ **Genero-indarkeria eta etxeko indarkeria sartzen dira kalifikazio horretan.**

1. Oso larritasun handia

- Haur edo nerabea gutxienez guraso-figuren edo bizikidetza-unitatearen kideen arteko **eraso fisiko oso larri baten lekukoa izan da** (erasoan, norbait ospitaleratzea eragin duen lesioak izan dira, hilgarriak diren armekin mehatxuak gertatu dira, eta abar).
- Guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean indarkeria fisiko oso larriko gertaerak izan dira (erasoan, norbait ospitaleratzea eragin duen lesioak izan dira, hilgarriak diren armekin mehatxuak gertatu dira, eta abar) eta nahiz eta haur edo nerabea ez den egoera horien **lekuko izan eta ez dituen argi eta garbi sumatu**, balioetsi da arrisku handia dagoela egoera horiek berriro gertatzeko eta **haur edo nerabearen bizia edo osotasun fisikoa arrisku handian jartzeko**.
- Azken sei hilabeteetan guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean **indarkeria fisikoko egoerak eta hitzezko indarkeriazko egoerak (esplizituak eta intentsitate handikoak)** gertatu dira. **Haur edo nerabea egoera horietan inplikatu da edo inplikatu dute eta**, horren ondorioz, **kalte fisiko oso larria**[41] pairatu du.

2. Larritasun handia

- Azken sei hilabeteetan guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean **indarkeria fisikoko egoerak eta hitzezko indarkeriazko egoerak (esplizituak eta intentsitate handikoak)** gertatu dira **behin eta berriz**. Haur edo nerabea **gertakari horien lekukoa izan da edo sumatu egin ditu ETA**:
  - **Kalte fisiko larria**[42] pairatu du egoera horren ondorioz, **eta/edo**
  - **Kalte psikiko larriaren** sintomak ditu (ikus definizioa), eta kalte horiek egoera horren ondorio direla pentsatzeko moduko arrazoizko datuak daude.

3. Larritasun ertaina

- **"Larritasun handia"** kategoriako egoeraren berdina baina haur edo nerabeak:
  - Egoera horren ondorioz ez du **kalte fisiko** larri edo oso larririk pairatu, eta
  - egoera horrekin lotutako **kalte psikikoaren** sintomak izan ditzake, eta sintoma horiek **larriak ez diren** arren, egoera txarra bideratu ezean etorkizun hurbilean **sintoma larriak izateko probabilitate handia** dagoela balioesten da.
- Azken sei hilabeteetan guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean **maiz gertatu dira hitzezko indarkeriazko gertakariak** baina **indarkeria fisikorik ez** da izan. Haur edo nerabeak gertakari horietako batzuen lekuko izan da edo argi eta garbi sumatu ditu. Egoera horri loturiko **kalte psikikoaren sintomak** ditu, eta, nahiz eta **larriak ez diren**, egoera txarra zuzentzen ez bada, **larritasun handiagoko sintomak ager daitezke**. Hala eta guztiz ere, guraso-figurek eta bizikidetza-unitateko kideek **interakzio egokiko aldiak edo uneak** izaten dituzte haur edo nerabearekin.

4. Arrisku arina

- Azken sei hilabeteetan guraso-figuren edo bizikidetza-unitateko kideen artean **hitzezko indarkeriazko gertakari batzuk izan dira**, baina **indarkeria fisikorik ez** da izan. Haur edo nerabea gertakari horien lekuko izan da, baina gertakarian inplikaturiko pertsonak **ahalegindu dira egoera horiek haur edo nerabearen aurrean gerta ez daitezen**. Guraso-figurek eta bizikidetza-unitatearen kideek **orokorrean interakzio egokia** izaten dute haur edo nerabearekin. Haur edo nerabeak **ez dauka egoera horrekin lotutako kalte psikikoaren sintomarik**, baina hitzezko indarkeriazko gertakarien aurrean ondoezaren sintomak ager ditzake.

5. Arriskurik ez

- Guraso-figurek edo bizikidetza-unitateko kideek hitzezko indarkeria zein indarkeria fisikoa erabili gabe konpontzen dituzte beren gatazkak. Hitzezko indarkeriako gertakari bakanak izan litezkeen arren, haurra edo nerabea ez da horien lekuko.

[41] Kalte fisiko oso larria "Tratu txar fisikoak" eskalan jasotako irizpideen arabera kalifikatuko da.
[42] Kalte fisiko larria "Tratu txar fisikoak" eskalan jasotako irizpideen arabera kalifikatuko da.

D. ERASO FISIKOAREN MEHATXUAK

⇒ **Ebaluatzen den haurraren edo nerabearen egungo egoerarekin ondoen egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Tipologia horren larritasuna honako hauen arabera zehazten da: (1) haurraren edo nerabearen aurkako mehatxuaren kaltearen larritasuna, (2) mehatxuek haurrarengan edo nerabearengan sortzen duten beldurra, eta (3) mehatxuak gauzatzeko arriskua.**

1. Oso larritasun handia

- **Kalte fisiko oso larria egiteko mehatxu zuzena, baina benetan kalterik egin gabe:** Haurra edo nerabea, **gutxienez behin**, **egoera oso arriskutsuan** jarri da (adibidez: leiho baten ertzean, irakiten dagoen uraren gainean), **kalte benetan larria egitearekin mehatxatuz**. Edo hiltzearekin mehatxatu zaio, horretarako agian armak erabiliz (labanak, eskopetak eta abar). Aldez aurretik pentsatuta egin dira mehatxuak, edo gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek kontrola erabat galdu duten egoera batean. Ez da kalte nahiz lesio fisikorik eragin, baina egoera horrek **beldur handia** sortu du haurrarengan edo nerabearengan. **Mehatxu horiek errepika daitezkeela edo gauzatu daitezkeela**.

2. Larritasun handia

- **Kalte fisiko larria egiteko hitzezko mehatxu zuzena, baina benetan kalterik egin gabe: Zenbait alditan** tratu txarren edo kalteen **hitzezko mehatxu zuzenak eta espezifikoak egin zaizkio** haurrari edo nerabeari. Mehatxuek barnean hartzen dituzte, gauzatuko balira, **kalte fisiko handia** eragingo luketen ekintzak (adibidez: tratu txar fisiko larriekin mehatxatzea, ura edo janaria denbora-tarte luzeegian kentzearekin mehatxatzea). Aldez aurretik pentsatuta egin dira mehatxuak, edo gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek kontrola erabat galdu duten egoera batean. Ez da kalte nahiz lesio fisikorik eragin, baina egoera horrek **beldur handia** sortu du haurrarengan edo nerabearengan. Mehatxuak aurrera eramateko ahaleginik egin ez den arren, **gauzatu daitezkeela** balioetsi da.

3. Larritasun ertaina

- **Hitzezko mehatxu inplizitua: Ez zaizkio** tratu txarreko **mehatxu zuzenak eta espezifikoak** egin haurrari edo nerabeari, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek adierazten dute **gainezka egiten ari direla sentitzen dutela, haurra edo nerabearen ondorioz, hari kalte egiteko edo istripuren bat eragiteko beldurra dutela** eta abar (esaterako, estres handiaren eraginpean dauden pertsona helduak edo oso haur txikien hazte-lanengatik gainezka egiten ari direnak). Zeharkako mehatxu horiek pentsarazten dute **haurra edo nerabea kalte fisiko handia pairatzeko** edo zabarkeria pairatzeko **arriskuan** dagoela. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek laguntza eska dezakete (edo ez) beren mehatxuak gauzatzea saihesteko.

4. Arrisku arina

- **Hitzezko mehatxu inplizitua, gauzatzeko arriskua dagoenik balioetsi gabe:** Ez zaizkio tratu txarraren edo kalte egitearen **mehatxu zuzenak eta espezifikoak egin** haurrari edo nerabeari, edo **noizbait** egin zaizkio, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **gainditurak sentitzen dira, eta haurra edo nerabea kaltetzeko, istripu bat eragiteko eta bestelako beldurrak dituzte**. Mehatxu horiek gurasoen frustrazioaren adierazpenak direla balioetsi da, eta **ez dago ageriko arrazoirik gauzatuko direla pentsatzeko**.

5. Arriskurik ez

- Ez zaizkio tratu txarreko edo kaltetzeko hitzezko mehatxuak edo mehatxu fisikoak egin haurrari edo nerabeari. Gorputz-zigor arinen mehatxuak (ikusi definizioa tratu txar fisikoen tipologian) ez dira “kalte fisikoko mehatxu” gisa hartu behar.

ABANDONUA

⇒ **Honako egoera hauek barnean hartzen ditu:**

- **Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek bakarrik uzten dute nahita, itzultzeko asmorik gabe.**
- **Hirugarren pertsonekin adostu dute haurraren edo nerabearen zaintza beren gain har dezaten, eta adostutako denbora igaro ondoren, ez dira itzultzen haren zaintzaz arduratzeko, eta hirugarren pertsona horiek jada ezin dute denbora gehiagoz haren zaintza beren gain izan.**
- **Sarritan, beste pertsona batzuen ardurapean uzten dute haurra edo nerabea (harentzat ezezagunak direnak edo gutxi ezagutzen dituenak), haren arreta bermatzeko plan egonkor bat edo erantzukizuna beste batengan uzteko aldi baterako aurreikuspena adostu edo eduki gabe[43].**
- **Haurraren edo nerabearen arreta beren gain hartzeari uko egiten diote egoitza-zentro batetik irten ondoren.**

⇒ **"Abandonuaren" eta "artatze-zabarkeriaren" arteko aldea honako honetan oinarritzen da: aitak, amak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza duten pertsonek haur edo nerabeaz arduratzera itzultzeko asmorik baduten edo ez (esplizitua edo ikus daitekeena). "Abandonua" gertatzen den kasuetan, itzultzeko asmorik ez dago, epe laburrera behintzat.**

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Tipologia horren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek zenbat denboraz eta zenbateko maiztasunez uzten duten haurraren edo nerabearen zaintzaren ardura hirugarren pertsonen eskuetan, (2) hori zer egoeratan egiten den (noren esku uzten den, eta haurra edo nerabea horretarako prestatzen den), eta (3) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek asmorik ote duten haurraren edo nerabearen zaintza berriz ere beren gain hartzeko.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea **kalean edo ospitalean abandonatu dute, eta desagertu egin dira**.
- Egiaztatu da gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea **bakarrik utzi dutela**, **eta ez dutela itzultzeko asmorik, ezta haurra edo nerabea etxera itzultzen uzteko asmoa ere**.
- Haurra edo nerabea etxe batetik bestera bizi da. Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **orain dela urtebete edo luzaroago ez dira bizi haurrarekin edo nerabearekin batera,**; ez dirudi egoera aldi baterakoa denik. **Ez dute harremana** haurrarekin edo nerabearekin, edo **ia ez dago harremanik**. Haurraren edo nerabearen zaintza hirugarren pertsonen **esku uzten dute erabat**. Haren etorkizunari buruzko plan argirik ez dago.
- Haurra edo nerabea **egoitza-zentro** batean utzi dute. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **haren zaintza berriz ere beren gain hartzeari uko egin diote**.

2. Larritasun handia

Ustekabeko aldaketa asko egoten dira haurraren edo nerabearen zaintza beren gain hartzen duten pertsona helduen inguruan, haurrarengan edo nerabearengan inpaktu emozional negatibo larria izanik:

- **Hirutan baino gehiagotan aldatu dira azken urtebetean** haurraren edo nerabearen zaintzaz arduratu diren pertsona helduak. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **bat-batean** bestelako **pertsona desegokien** zaintzapean edo, arreta egokia eman dioten arren, **ezagutzen ez dituen edo oso gutxi ezagutzen dituen** pertsonen zaintzapean utzi dute **denbora-tarte luzeetan**.
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **bat-batean** utzi dute, horretarako prestatu gabe. **Azken urtean**, haurra edo nerabea gutxienez **hiru familia-nukleotan** bizi izan da, **familiakoak nahiz hurbilekoak ez diren pertsonen** zaintzapean. Hala ere, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **beti itzuli dira haren zaintza beren gain hartzeko**. Haurra edo nerabea ez dute behin betiko abandonatu.

Egoera horrek estres handiko egoera bat edo aztoramen emozional handia eragin du haurrarengan edo nerabearengan.

3. Larritasun ertaina

Ustekabeko aldaketa asko haurraren edo nerabearen zaintza beren gain hartzen duten pertsona helduen inguruan, haurrarengan edo nerabearengan inpaktu emozional negatibo larririk izan gabe:

- **Aurreko atalean deskribatutako egoerak** gertatu dira, baina haurrak edo nerabeak garapen egokia dauka, eta **ez ditu erakusten** horren ondoriozko **estresa edo nahaste emozionala**

[43] Haurraren edo nerabearen eguneroko zaintza pertsona desegokien edo behar adina arduratsu ez diren pertsonen esku uztea *"Segurtasun-beharrekiko zabarkeria" - artzea* tipologian jaso eta kalifikatzen da.

izateko sintomak.

4. Arrisku arina

Zortzi urtetik beherako haurren kasuan, ustekabeko aldaketa batzuk haren zaintza beren gain hartzen duten pertsona helduengan:

- Azken urtean, zortzi urtetik beherako haur bat **egunerokoan zaintzen ez duen eta familiakoa nahiz gertukoa ez den pertsona batek** zaindu behar izan du **bi aldiz gutxienez eta hilabetetik gorako denboraldi batean**, baina gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez dute bat-batean abandonatu**. Bertan ez daudenean, **harremanetan** daude haurrarekin. **Beti itzuli dira** zaintza berriz ere beren gain hartzeko, **edo epe laburrean egingo dutela espero da**.

5. Arriskurik ez

- Aurreko atalean deskribatutako zirkunstantziak gertatzen dira, baina zortzi urtetik gorako haurra edo nerabea da.
- Egiaztatu da guraso-figurek zaintza egonkorra eman diotela haurrari edo nerabeari.
- Guraso-figuretako bat ez da familia-etxebizitzan egon modu egonkorrean, edo kanpoan dago denboraldi luze batean (lan-arrazoiengatik, zentroren batean barneratua egoteagatik eta abar). Baliteke guraso-figurak legez bananduta egotea, eta, beraz, zaintza ez duen gurasoak bisitak soilik egiten dizkio haurrari edo nerabeari. Egoera horrek egokitzapenak eragin ditu familiako kideen bizitzan.

GURASOEN GAITASUNIK EZA HAURRAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO

⇒ **Oro har, tipologia horrek nerabeak edo adin horren inguruko haurrak hartzen ditu barnean.**

⇒ **Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Tipologia horren larritasuna honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen egokitzapen pertsonaleko, familiarreko, sozialeko edo eskola-egokitzapeneko arloan kanporatutako arazoen presentzia eta larritasuna, eta (2) gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gaitasuna arazo horiek kontrolatu eta konpontzeko.**

⇒ **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen gaitasuna portaera gatazkatsuk dituzten haur edo nerabeen jokabidea kontrolatzeko, norberaren borondatearen edo guraso-gaitasunen mende egoteaz gain, haurraren edo nerabearen arazoen ezaugarrien eta intentsitatearen mende ere badago. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur eta nerabeen jokabidea kontrolatu nahi duten arren eta guraso-gaitasun egokiak dituzten arren, haur edo nerabeek kanporatutako arazo larriak badituzte eta haien jokabidea kontrolatzea ezinezkoa bada (ikus deskribapena larritasun oso handiko eta larritasun handiko kategorietan), larritasun handiko edo oso handiko kategorian kalifikatuko dira egoera horiek. Zerbitzu soziosanitarioen inplikazioa ezinbestekoa da kasu horietan, batik bat haurrak edo nerabeak nahaste psikopatologikoak edo mendekotasun larriak baditu (dela diagnostikatuta, dela horren susmoa egonda)**.

1. Oso larritasun handia • ***Arazoak familian:* Gatazka larria** *dago guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak dira,* ***eraso fisikoen mehatxuak*** *izan dira familiako kideen artean, eta agian gertatu ere gertatu dira,* ***intentsitate handiko hitzezko eraso gogorrak daude etengabe*** *guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean,* ***haurraren edo nerabearen jokabidea oso gatazkatsua da*** *etxebizitzan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek* ***ezin dute egoera kontrolatu****; gain egin dutela sentitzen dute.* Baliteke haurra edo nerabea baztertzea eta arazo guztien errua hari egoztea. Baliteke haurrak edo nerabeak edozein motatako esku-hartzeri uko egitea eta etxetik irten nahi izatea. **Bizikidetza bideraezina edo jasanezina da. Gutxienez une honetan, ez dago aukerarik laguntzako esku-hartze bat garatzeko eta haurra edo nerabea etxean mantentzeko, hark edo/eta haren aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek uko egin diotelako edo lankidetzarako prest ez daudelako.** • ***Arazoak familiatik kanpo:*** *Haurraren edo nerabearen jokabidea* ***oso gatazkatsu eta desegokitua*** *da maila pertsonalean, sozialean eta eskola-mailan. Honako hauek egon daitezke: delituzko jokabideak, beste haur, nerabe edo pertsona helduen aurkako erasoak, drogen edo alkoholaren kontsumoa, arriskuko portaerak teknologia berrien erabileran (sare sozialak, gailu elektronikoak eta abar) eta/edo jokabide sexual arriskutsuak.* Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **ez dira arduratzen beren erantzukizunez** haurraren edo nerabearen gaineko kontrolari dagokionez, edo horretarako **erabateko ezgaitasuna** adierazten dute; baliteke haurraren edo nerabearen arazoen garrantzia gutxitzea, edo kanpoko arrazoiei egoztea. **Ez gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek, ez haurrak edo nerabeak, ez dute kanpoko laguntza bilatzen edo onartzen, edo, laguntza hori baliatu badute, ez da inolako emaitzarik lortu.** • Agian, etxetik **ihes eginda egon dira luzaroan**, egoera horiekin lotuta.
2. Larritasun handia • ***Arazoak familian:*** *LARRITASUN HANDIKO LEHEN EPIGRAFEAREN GAUZA BERA: Gatazka larria dago guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak dira;* ***eraso fisikoen mehatxuak*** *izan dira familiako kideen artean, eta agian erasoa gertatu ere gertatu da;* ***intentsitate handiko hitzezko eraso gogorrak daude etengabe****, eta* ***haurraren edo nerabearen jokabidea oso gatazkatsua da*** *etxebizitzan. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek* ***ezin dute egoera kontrolatu****; gain egin dutela sentitzen dute.* Bizikidetza oso zaila da. Hala ere, bai gurasoek, bai haurrak edo nerabeak, **laguntza profesionala onartu dute beren zailtasunak konpontzeko eta haurra edo nerabea familia-etxebizitzatik irtetea saihesteko.** • ***Arazoak familiatik kanpo:*** *LARRITASUN OSO HANDIKO LEHEN EPIGRAFEAREN GAUZA BERA: Haurraren edo nerabearen jokabidea* ***oso gatazkatsu eta desegokitua*** *da maila pertsonalean, sozialean eta eskola-mailan. Honako hauek egon daitezke: delituzko jokabideak, beste haur, nerabe edo pertsona helduen aurkako erasoak, drogen edo alkoholaren kontsumoa, teknologia berrien erabileren gaineko arriskuko portaerak (sare sozialak, gailu elektronikoak eta abar) eta/edo jokabide sexual arriskutsuak.* Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ezin dute egoera kontrolatu; gain egin dutela sentitzen dute. Hala ere, bai gurasoek, bai haurrak edo nerabeak, **laguntza profesionala onartu dute beren zailtasunak konpontzeko eta haurra edo nerabea familia-etxebizitzatik irtetea saihesteko.** • Agian, etxetik **ihes eginda egon dira luzaroan**, egoera horiekin lotuta.

3. Larritasun ertaina

- ***Arazoak familian:*** **Gatazka larria** dago guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean. Familia-harremanak oso gatazkatsuak dira, **eztabaidak eta hitzezko erasoak sarritan gertatzen dira, baina ez da eraso fisiko larririk izan**. Baliteke familiako kideen artean **eraso-mehatxuren** bat gertatu izana. **Haurraren edo nerabearen jokabidea oso gatazkatsua da** etxean. Baliteke arazoak konpontzeko ahalegin batzuk egin izana. **Bizikidetza zaila da**, baina guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen arteko **harremanean alderdi positibo** batzuk badaude. **Gatazka larriagotzeko arriskua** dago.
- ***Arazoak familiatik kanpo:*** Haurrak edo nerabeak **egokitzapen** pertsonaleko, sozialeko eta/edo eskola-**egokitzapeneko arazo nabarmenak** ditu. Honako hauek gerta daitezke: jokabideko zailtasunak eta ikastetxeko bertaratze-faltak, arauak betetzeari uko egite orokorra, delituzko jokabide txikiak, drogen eta/edo alkoholaren kontsumoan hastea, harremanak ingurune marjinaletako edo delitu-ingurunetako pertsonekin; arrisku-jokabideak izaten hastea teknologia berriak erabiltzean (sare sozialak, gailu elektronikoak eta abar). Hala ere, **zenbait arlotan, funtzionamendu egokia du. Lotura afektibo positiboa** dago gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurraren edo nerabearen artean. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ezin dituzte kontrolatu** haurraren edo nerabearen arazoak. Haurraren edo nerabearen **arazoak larriagotzeko arriskua** dago.
- Agian, etxetik **ihesaldiren** bat gertatu da, egoera horiekin lotuta.

4. Arrisku arina

- ***Arazoak familian:*** **Gatazka batzuk** daude guraso-figuren eta haurraren edo nerabearen artean, baina horien arteko **harremaneko alderdi garrantzitsu** batzuk **positiboak** dira. Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **arazo horiek kudeatzen saiatzen dira**, baina **askotan ez dituzte estrategia egokiak erabiltzen edo ez dakite nola egin behar den**. Arazoak konpontzeko ahalegin batzuk egin dira, baina agian ez dute arrakasta izan. Haurra edo nerabea familia-jarduera batzuetatik baztertu dezakete aldi baterako, edo pribilegio batzuk kendu. **Hitzezko indarkeriako gertakariak** gerta daitezke familiako kideen artean, baina **ez indarkeria fisikorik**. **Gatazka larriagotzeko arriskua** dago.
- ***Arazoak familiatik kanpo:*** Haurrak edo nerabeak **egokitzapen** pertsonaleko, sozialeko eta/edo eskola-egokitzapeneko **arazo batzuk** ditu, **nerabezaroan edo nerabezaro aurrean oso ohikoak edo tipikoak direnak**. Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak arazo horiei aurre egiten saiatzen dira, baina **sarritan, erabiltzen dituzten kontroleko edo diziplinako estrategiak ez dira egokiak**. **Hitzezko indarkeriako gertakariak** gerta daitezke familiako kideen artean, baina **ez indarkeria fisikorik**. Haurraren edo nerabearen **arazoak larriagotzeko arriskua** dago.

5. Arriskurik ez

- Haurrak edo nerabeak egokitzapeneko arazoak edo aurka egiteko jokabideak ditu etxe barruan eta kanpoan, bere eboluzio-fasean tipikoak edo ohikoak direnak. Horrek eztabaidak edo gatazkak eragin ditzake familian, baina egoera hori ez da familia-harremanen ezaugarri nagusia. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek, oro har, estrategia egokiak erabiltzen dituzte haurraren edo nerabearen jokabide desegokiak kontrolatu eta kudeatzeko. Oro har, zentzuzko akordioak egitea lortzen dute. Ez dago indarkeria fisikoa gatazketan; hitzezko indarkeria egon daiteke, baina noizbehinkakoa da, eta, gero, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak eta haurra edo nerabea gai dira horri buruz hitz egiteko eta gatazka konpontzeko. Harreman afektibo positiboa dago beren artean. Oro har, haurrak edo nerabeak bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ezarritako arauak errespetatzen ditu, nahiz eta hasieran aurkako iritzia eman dezakeen.

BESTE BATZUK

A. JAIO AURREKO TRATU TXARRA

⇒ **<u>Definizioa</u>: Amak edo aitak haurdunaldian nahita izandako portaera edo zabarkeriazko portaera da, jaioberriak gaixotasun edo anomalia fisiko, mental edo sentsorial larriak izatea eragiten duena.**

⇒ **"Jaio aurreko tratu txarra" kategoriak oso larritasun handiko kalifikazioa izango du beti.**

⇒ **"Jaio aurreko tratu txarra" egon den haurra jaio ondoren zehaztuko da, eta gurasoek haurdunaldian izandako portaera eta haurrak dituen gaixotasun edo anomalia fisiko, mental edo sentsorialak lotzen dituen balorazio medikoa izan beharko da.**

⇒ **"Jaio aurreko tratu txarra" eta "Jaio aurreko arriskua" bereizi behar dira. "Jaio aurreko tratu txarra" babesgabetasun-egoera bat da, eta haurra jaio ondoren zehaztu behar da horrelakorik ote den edo ez. "Jaio aurreko arriskua", berriz, haurdunaldiari dagokio. "Jaio aurreko arriskua" badago, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek prebentzio-jarduna egin behar dute, eta edozein kasutan, haurraren egoeraren ebaluazio osoa egingo dute, umea jaio ondoren. 1/1996 Lege Organikoaren 17.9 artikuluan (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan) arreta berezia ematen zaio «jaio aurreko arriskuari», eta, horregatik, sakonago garatzen da tresna honen III. zatian[44].**

1. Oso larritasun handia

- Jaiotzean, haurrak alkohol-sindrome fetala, abstinentzia-sindromea edo kalte neurologikoak izatea, edo droga-testak egitean emaitza positiboak izatea, amak haurdunaldian droga eta/edo alkohol gehiegi kontsumitzeagatik[45].
- Jaiotzean, haurrak gaixotasun edo anomalia fisiko, mental edo sentsorial larriak izatea. Gaixotasun edo anomalia horiek mehatxua dira haurraren biziarentzat; ezintasun edo narriadura iraunkor eta larria eragiten diote, edo ezintasun edo narriadura hori pairatzeko arriskuan jartzen dute. **Badago gaixotasun eta anomalia horiek aitak edo amak haurdunaldian izandako portaerarekin lotzen dituen balorazio medikoa.**

[44] "Jaio aurreko arrisku-egoeratzat hartuko da haurdun dagoen emakumea fisikoki ez zaintzea, edo mendekotasun-sortzaileak izan daitezkeen substantzia gehiegi kontsumitzea, bai eta emakumeak gauzatutako edo hirugarren batek gauzatu eta berak onartutako ekintzaren bat ere, baldin eta jaioberriaren ohiko garapenean kalte egiterik badu edo harengan gaixotasunak edo anomalia fisikoak, mentalak edo zentzumenezkoak eragin ahal baditu" (1/1996 Lege Organikoaren 17.9 artikulua —uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan—).

[45] Batzuetan, egun batzuek igaro behar dute sindromea edo kalteak agerikoak izateko.

B. TRATU DESEGOKIA[46]

- *JANARIA EDO URA APROPOS KENTZEA* -

Apropos edo nahita ez zaio janaria edo ura eman haurrari edo nerabeari egun batean gutxienez (denbora gutxiagoz haur txikien kasuan), edo janari-kantitate oso txikia eta/edo nutrizioaren aldetik janari desegokia eman zaio egun batzuez[47].

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) egoerak haurrarengan edo nerabearengan izan duen inpaktua, eta (2) gosea eta egarria sentitzea.**

1. Oso larritasun handia

- Janaria edo ura nahita kentzearen ondorioz, haurrak edo nerabeak **desnutrizio edo deshidratazio larria** dauka (adibidez: pisu asko galtzea, malnutrizioa, deshidratazioa, anemia), eta **arrazoi medikoengatik ospitaleratu egin behar izan dute**.

2. Larritasun handia

- Janaria edo ura nahita kendu izanaren ondorioz, haurrak edo nerabeak **desnutrizioko edo deshidratazioko sintoma fisiko batzuk** ditu. Haurraren edo nerabearen egoera dela eta, **arreta medikoa eta errehabilitazioko dieta bat** behar du. **Ez dago arrazoi medikoengatik ospitaleratu beharrik** (baina aldi baterako ospitaleratu daiteke haurra edo nerabea, bere segurtasunerako).
- **Ohituraz edo sarritan,** janaria edo ura kenduta zigortzen dute haurra edo nerabea. **Desnutrizioko edo deshidratazioko sintoma fisikoak ez dauden** arren, **gose edo egarri handia** izan dezake haurrak edo nerabeak.

3. Larritasun ertaina

- Haurra edo nerabea zigortzeko, janaria edo ura kendu diote nahita. **Gabetze horrek gainditu egiten ditu kulturalki onartutako mugak**. Hau **behin edo behin baino gehiagotan** gertatu da, baina **ez da ohikoa edo ez da sarritan gertatzen**. Haurrak edo nerabeak ez ditu inoiz izan desnutrizioko edo deshidratazioko sintoma klinikoak, baina gose edo egarri handia pairatu du agian.

4. Arrisku arina

- **Diziplina-estrategia** gisa erabiltzen da **janaria** nahita edo apropos kentzea. Erabilitako zigor-mota **kulturalki onartutako mugen barruan** dagoen arren (adibidez: haurra edo nerabea afaldu gabe ohera bidaltzea), **sarriegi edo ohitura handiegiz** erabiltzen da. **Ura ez da inoiz ukatzen**.

5. Arriskurik ez

- Noiz edo noiz janaria eman gabe utzi zaio nahita edo apropos, baina kulturalki onartutako mugen barruan (adibidez: haurra edo nerabea afaldu gabe ohera bidaltzea). Ura ez da inoiz ukatzen.
- Haurrari edo nerabeari ez zaio inoiz nahita edo apropos kentzen janaria eta ura, horiek daudenean. Hori ez da inoiz zigor gisa erabiltzen. Janari-mota jakin batzuen gaineko murrizketak egon daitezke (adibidez, gozokiak, postreak); murrizketa hori diziplina-neurri bat izan daiteke, edo osasuneko, ekonomiako edo beste arlo batzuetako arrazoiengatik izan daiteke.

[46] Era horretako egoerak balioesteko kontuan hartu beharreko alderdiak: (1) haurraren edo nerabearen adina, eta (2) egoeraren iraupena

[47] Barnean dira premia fisikoekin lotutako antzeko beste gabetze batzuk ere (esate baterako, atsedena).

- *KONFINAMENDUA EDO MURRIZKETA FISIKOA* -

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurraren edo nerabearen mugimenduen murrizketa fisikorako edo konfinamendurako erabilitako metodoak eta iraupena, eta (2) egoera horrek haurrarengan edo nerabearengan eragin duen edo eragin dezakeen kalte fisiko eta/edo emozionala.**

1. Oso larritasun handia

- Haurra edo nerabea gela batean konfinatu dute egun batzuetan edo gehiagotan; leku txiki edo ilun batean konfinatu dute (adibidez: komuna, armairua), iraupena dena delakoa izanda ere; ez zaio kalera irteten uzten astebetez edo gehiago; zentzumenezko murrizketa eragin zaio edo beldurra ematen dion egoera batean jarri dute; mugimenduak murriztu dizkiote, krokaduren, loturen, kateen eta abarren bitartez, egun batez edo gehiago. Hori **behin gutxienez** gertatu da. Haurrak edo nerabeak **kalte fisiko** bat pairatu du (adibidez: loturengatiko erredurak edo zauriak) egoera horren ondorioz, edo **tentsio edo ezinegon emozional** <u>**larria**</u> adierazten du, edo **era horretako kaltea pairatzeko probabilitatea dago**.
- Konfinamenduaren edo murrizketa fisikoaren **iraupena laburra** da, baina **zenbait alditan** gertatu da, eta pertsona helduak **ez daude beti haur edo nerabearengandik gertu begiratzeko edo, behar badu, laguntza emateko.**
- Konfinamenduaren edo murrizketa fisikoaren iraupena **laburra** da, baina **sei urtetik beherako haur bati edo, urte gehiago izanik, muga fisikoak, intelektualak edo osasun mentaleko nahasteak dituen haur bati ezarri zaio.**

2. Larritasun handia

- Konfinamendua eta/edo murrizketa **modu onartezinean erabiltzen da kultura-ohituren ikuspegitik**, eta **ohiturazko edo sarritan erabiltzen den** diziplina-neurri bat da. Adibidez: haurra edo nerabea bere logelan konfinatu dute egun osoan eta gau osoan, edo haren mugikortasuna fisikoki murriztu dute (loturekin, krokadurekin eta abar), baina ez ordu gutxi batzuk baino gehiago.

3. Larritasun ertaina

- Konfinamendua eta/edo murrizketa **modu onartezinean erabiltzen da kultura-ohituren ikuspegitik** (adibidez: haurra edo nerabea bere logelan konfinatu dute egun osoan eta gau osoan, edo haren mugikortasuna fisikoki murriztu dute loturekin, krokadurekin eta abarrekin, baina ez ordu gutxi batzuk baino gehiago). Estrategia horien erabilera **ez da ohikoa edo oso ohikoa, baina zenbait alditan gertatu da**.

4. Arrisku arina

- Etxean bertan konfinatzen da haurra edo nerabea, diziplina neurri modura. Beti **kulturalki onartutako parametroen barruan egiten den** arren (adibidez: bere logelatik irten gabe mantentzea zentzuzko denbora batez bere adinari edo ezaugarriei dagokienez, edo egun osoan lagunekin jolastera edo haiekin egotera irteten ez uztea, asteko arratsalde batzuetan edo asteburu osoan), eta **mugikortasuna lotuta edo helduta inoiz murrizten ez zaion arren**, **ohiturazko** neurri gisa edo **sarriegi** erabiltzen da. **Ez da aplikatzen gizarte-jokabide oso arriskutsua duten nerabeak barnean hartzen dituzten egoeretan.**

5. Arriskurik ez

- Kasu batzuetan etxean bertan konfinatzea erabiltzen da haurra edo nerabea diziplinatzeko, baina kulturalki onartutako parametroen barruan egiten da (adibidez: bere logelatik irten gabe mantentzea zentzuzko denbora batez bere adinari edo ezaugarriei dagokienez, edo egun osoan lagunekin jolastera edo egotera irteten ez uztea, asteko arratsalde guztietan edo asteburu osoan), betiere mugikortasuna lotuta edo helduta inoiz murriztu gabe. Ez da inoiz arrisku fisiko edo emozionaleko egoeran jartzen.
- Aurreko egoerako neurria ohituraz edo sarritan aplikatzen zaio arrisku handiko gizarte-jokabidea duen nerabe bati.
- Haurra edo nerabea ez da inoiz nahita itxita, lotuta edo konfinatuta uzten zigor-modu gisa.

- *ETXETIK BIDALTZEA EDO ETXEAN SARTZEN EZ UZTEA —*

⇒ **Ebaluatzen den haurraren edo nerabearen egungo egoerarekin ondoen egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak zer adin eta gaitasun duten, (2) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek zein neurritan ziurtatu duten haurrak edo nerabeak joateko leku seguru bat izatea, eta (3) nolako arriskua eragin duen egoera horrek haurraren edo nerabearen egoera fisiko eta/edo emozionalean.**

1. Oso larritasun handia

- ***Hamabi urtetik beherako haur bati —edo helduagoa, baina muga fisiko edo intelektual nabarmenak dituena—*** **behin gutxienez** ukatu zaio etxean sartzea, edo etxetik bidali dute **nora joan izan gabe**; haurrak ezezagun bati laguntza eskatu behar izan dio; agian, eguraldi txarrarekin egon behar izan du kalean zenbait orduz. Etxean sartzea ukatu izanaren edo etxetik bidali izanaren ondorioz, haurrak edo nerabeak istripu edo gaixotasun bat pairatu du agian, edo ezbehar larri bat (adibidez: eraso fisiko edo sexuala jasan du, edo lapurreta egin diote), edo hori gertatzeko arriskuan egon da argi eta garbi. Egoera horrek **tentsio edo ezinegon emozional larria** eragin dio.

2. Larritasun handia

- **Zenbait alditan** etxean sartzea ukatu zaio hamabi urtetik gorako ***nerabe*** bati (13 urte edo hortik gora), edo etxetik bidali dute, **nora joan izan gabe**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek berriz ere onartzeari uko egitea. Egoera horren ondorioz, haurrak edo nerabeak, agian, arreta medikoa behar izan duen istripu edo gaixotasun bat pairatu du; eraso fisiko edo sexual baten biktima izan da, edo delituzko ekintzetan nahasi da. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez zuten jakin** nerabea **zer arrisku-egoeratan** jartzen zuten **ongi balioesten**.

3. Larritasun ertaina

- **Behin,** etxean sartzea ukatu zaio ***nerabe*** bati (13 urte edo hortik gora), edo etxetik bidali dute, **nora joan izan gabe**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek berriz ere onartzeari uko egitea. Baliteke poliziara edo gizarte-zerbitzuetara jo izana laguntza eskatzeko. Egoera horren ondorioz, haurrak edo nerabeak, agian, arreta medikoa behar izan duen istripu edo gaixotasun bat pairatu du; eraso fisiko edo sexual baten biktima izan da, edo delituzko ekintzetan nahasi da. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **ez zuten jakin ongi balioesten** nerabea **zer arrisku-egoeratan** jartzen zuten.

4. Arrisku arina

- **Gutxienez behin,** etxean sartzea ukatu zaio ***nerabe*** bati (13 urte edo hortik gora), edo etxetik bidali dute, **nora joan izan gabe**. Baliteke etxetik alde egin izana, eta gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek berriz ere onartzeari uko egitea. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **bazekiten joateko lekuren bat zuela** (ahaide, lagun, bizilagun baten etxea) eta nerabea bertara joateko gai zela. Gaua etxetik kanpo igaro badu, **leku seguru batean egon da**.

5. Arriskurik ez

- Haurrari edo nerabeari ez zaio inoiz ukatu etxean sartzea, eta ez dute inoiz etxetik bidali. Hori ez da inoiz erabiltzen diziplina-estrategia edo zigor-estrategia gisa.

C. GALBIDERATZEA

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) zer-nolako larritasuna duen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen jokabide antisozialak, (2) zein neurritan onartzen edo sustatzen duten haurra edo nerabea jokabide horien mende jartzea edo horietan parte hartzea, eta (3) zer inpaktu izan duen edo izan dezakeen egoera horrek haurraren edo nerabearen gizarte-egokitzapenean.**

1. Oso larritasun handia

- **Delinkuentziara induzitzea:** Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **jokabide antisozialeko eta desbideratuko ereduak sustatu, indartu edo onartzen dituzte** (bereziki agresibitatearen, delituzko jokabideen, sexualitatearen eta drogen arloan), haurraren edo nerabearen garapen sozial eta gizarteratze normala eragozten dutenak. **Horren ondorioz**, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazo larriak** ditu edo era horretako **arazoak garatzeko arrisku larriko** egoera argian dago. Era berean, barnean hartzen dira haurra edo nerabea **delituzko ekintzak gauzatzeko erabiltzen den** egoerak (adibidez: drogak garraiatzea, ebasketak egitea), daukan adina eta portaeran ikus daitezkeen ondorioak dena delakoak izanda ere.
- **Guraso-eredu asozial larriak:**
  - o Haurra edo nerabea bizi den etxean **bizitza-eredu desegokia** dago bere garapen normalerako, **delituzko jokabide larriekin** (bereziki beste pertsona batzuengan kalteak eragiten dituztenak), droga-trafikoarekin, eta oso droga suntsitzaileen kontsumoarekin lotutako eredu antisozialak izateagatik. ***Era horretako egoera bat dagoela zehaztu ahal izateko:***
    - a) gutxienez arestian adierazitako egoeretako batek behin eta berriz eta/edo etengabe agertu behar du, haurraren edo nerabearen zaintzan erantzukizunak beren gain hartzen dituzten pertsona heldu guztiak eraginpean hartuta,
    - b) horren presentzia argi eta garbi ikusi behar da,
    - c) eredu desegokiak haurrak edo nerabeak eguneroko elkarreraginean argi eta garbi ikusteko modukoa izan behar du, eta
    - d) haurrak edo nerabeak ereduarekiko zaurgarritasuneko behar adina baldintza bildu behar ditu: behar adinako gaitasun kognitiboa, eta arrazoimen morala garatzen.
  - o Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek onartu, aktiboki sustatu eta erraztu egiten dute haurrak edo nerabeak bere adinarentzako gehiegizko alkohol-kantitateak behin eta berriz kontsumitzea edo drogak edo bestelako gai toxikoak kontsumitzea, familia-etxebizitzan zein kanpoan. Onespen edo tolerantzia hori dagoela joko da jokabide horiek arintzeko behar diren ahaleginak egin ez badira; esaterako, aholkularitza eskatzea, edo tratamenduan behar adinako lankidetza ez erakustea, jokabideen berri izan denean.

  Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazo larriak** ditu, edo era horretako **arazoak garatzeko arrisku larriko** egoera argian dago.
- **Indarkeriara induzitzen duten edo beste pertsona batzuekiko mendekotasuna dakarten beste egoera batzuk:** Beren portaera eta/edo jarreren bitartez, aitak, amak edo tutoretza eta zaintza betetzen duten pertsonek honako hauek sustatzen dituzte haur edo nerabearengan: beste pertsona batzuekiko gorroto- eta mespretxu-sentimenduak, indarkeriazko jarrera eta jokabideak, eta beste pertsona batzuenganako mendekotasuna, beren sexua, erlijioa, jatorria, sexu-orientazioa, ezaugarri fisikoak edo antzeko arrazoiak direla eta. ***Era horretako egoera bat dagoela zehaztu ahal izateko:***
  - a) egoera horrek behin eta berriz gertatu behar du,
  - b) haurrak edo nerabeak argi eta garbi ikusteko modukoa izan behar du, eta
  - c) haurrak edo nerabeak ereduarekiko zaurgarritasuneko behar adina baldintza bildu behar ditu: behar adinako gaitasun kognitiboa, eta arrazoimen morala garatzen.

  Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **oso portaera gatazkatsuk eta desegokituak** ditu: **indarkeria, gorrotoa edo mendekotasuna** beste pertsona batzuekiko, familiaren etxean edo etxetik kanpo. Ez dago aukerarik familian zuzentzeko esku-hartze bat garatzeko, haur edo nerabearen eta/edo haren aitaren, amaren edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak aurka daudelako edo lankidetzarako prest ez daudelako.

2. Larritasun handia

- **Guraso-eredu asozialak:** Haurra edo nerabea bizi den etxean **bizitza-eredu desegokia** dago bere garapen normalerako, **delitu arinen inguruko jokabideekin** (adibidez: indarkeriarik gabeko ebasketak) lotutako jokabide antisozialak edukitzeagatik. ***Era horretako egoera bat dagoela zehaztu ahal izateko:***
  - a) gutxienez arestian adierazitako egoeretako batek behin eta berriz eta/edo etengabe agertu behar du, haurraren edo nerabearen zaintzan erantzukizunak beren gain hartzen dituzten pertsona heldu guztiak eraginpean hartuta,
  - b) horren presentzia argi eta garbi ikusi behar da,
  - c) eredu desegoki horrek haurrak edo nerabeak eguneroko interakzioan argi eta garbi ikusteko modukoa izan behar du, eta
  - d) haurrak edo nerabeak ereduarekiko zaurgarritasuneko behar adina baldintza bildu behar ditu: behar adinako gaitasun kognitiboa, eta arrazoimen morala garatzen.

  Horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **gizarte-egokitzapeneko arazoak** ditu edo era horretako arazoak garatzeko **arrisku larriko egoera argian** dago.
- **Indarkeriara induzitzen duten edo beste pertsona batzuekiko mendekotasuna dakarten beste egoera batzuk:** OSO LARRITASUN HANDIARI BURUZKO EPIGRAFEAREN BERDINA, baina haur edo nerabeak eta haren aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek beren arazoak konpontzeko laguntza profesionala onartzen dute.

3. Larritasun ertaina

- **Guraso-eredu desegokiak:**
  - Haurrarekin edo nerabearekin bizi diren eta haren zaintza-erantzukizunak dituzten **pertsona helduetako bat edo batzuk** eredu desegokia dira haur edo nerabearentzat, **gizartearen aurkako jokabideak edo jokabide desbideratuak (larritasun-maila handiagokoak edo txikiagokoak)** dituztelako, edo haur edo nerabearengan sustatzen dituztelako gorroto- eta mespretxu-sentimenduak, indarkeriazko jarrera eta jokabideak, eta beste pertsona batzuenganako mendekotasuna, beren sexua, erlijioa, jatorria, sexu-orientazioa, ezaugarri fisikoak edo antzeko arrazoiak direla eta. Hala ere, **haurrak edo nerabeak ez du egoera hori modu argian sumatzen** eguneroko interakzioan, **eta/edo** orain arte baditu **eredu positiboak** diren erreferentziazko figura helduak familia-ingurunean, eta badirudi haiek eredu heldu desegokien efektu negatibo potentziala **indargabetzen** dutela. Haurra edo nerabea **gizarte-egokitzapeneko arazoak izaten hasi da, edo horrelako arazorik ez badu ere,** etorkizunean gara ditzake.
  - Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **jarrera permisiboa** dute edo erakusten dute haurraren edo nerabearen aurrean **alkoholaren kontsumo erregularrari edo noizbehinkako gehiegizko kontsumoari** dagokionez, edo **gizartean gaitasun suntsitzaile "oso txikiko" droga gisa hartutako drogen** kontsumoari dagokionez, baina **ez diote** haurrari edo nerabeari gai horiek eskuratzeko **aukera errazten**.

4. Arrisku arina

- Haurrarekin edo nerabearekin bizi ohi diren eta haren gaineko zaintza-erantzukizunak dituzten **pertsona helduetako baten batek delitu txikiko jokabideak** izan ditu (adibidez: indarkeriarik gabeko ebasketak), **noizbehinkako alkohol- eta/edo droga-kontsumo gehiegizkoak** egin ditu, edo **beste pertsona batzuen aurkako gorroto-, mespretxu-, indarkeria- edo menderatze-adierazpenak egin ditu, haien sexua, erlijioa, jatorria, sexu-orientazioa, ezaugarri fisikoak edo antzeko arrazoiak direla eta**, eta, haurrak edo nerabeak horien berri izan badezake ere, baditu **eredu positibo** gisa jarduten duten erreferentziazko figura helduak familia-ingurunean.

5. Arriskurik ez

- Haurrarekin edo nerabearekin bizi diren eta haren zaintzako erantzukizunak dituzten pertsona helduek ez dituzte delituzko jokabideak edo jokabide desbideratuak adierazten, eta behar bezala kontrolatzen dituzte haurrak edo nerabeak izan ditzakeen era horretako jokabide hasiberriak. Gizarte-egokitzapeneko eta gizarte-jokabideko eredu egokiak dira.

D. ESKEKOTASUNA

***Leku publikoetan dirua edo baliabide materialak eskuratzea*[48]**

⇒ **Haurraren edo nerabearen egungo egoerara gehien egokitzen den larritasun-maila kalifikatuko da.**

⇒ **Larritasun-mailaren kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) haurrak edo nerabeak eskekotasuna zer baldintzetan eta zenbateko maiztasunez gauzatzen duen, (2) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek mehatxuak edo hertsapenak egin dituzten ala ez haurra edo nerabea eskean aritu dadin, eta (3) egoera horrek osasun fisikoan eta ikastetxerako asistentzian duen edo izan dezakeen eragina.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea **behartzen** dute eskean aritzera. Baliteke eraso izana, edo agian erasoekin mehatxatzen dute, diru-kopuru jakin bat etxera ekartzea lortzen ez badu. Haurra edo nerabea **eskean ibiltzeko uzten dute, bakarrik edo taldean,** beste haur edo nerabe batzuekin. Baliteke lapurtzera iristea, bere gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek eskatzen dioten diru-kopurua lortzeko. Ez da eskolara joaten edo huts egin ohi du askotan, eskean aritzeko, edo eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan aritzen da eskean.

2. Larritasun handia

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **sarritan aritzen dira eskean haurrarekin edo nerabearekin,** diru gehiago lortzeko edo hura zaintzeko inor dutelako. Eskean aritzen diren tokiko baldintza klimatikoak edo osasunekoak txarrak dira batzuetan, eta haurra edo nerabea gaixotasun bat pairatzeko arriskuan jartzen da. Egoera hori haurra edo nerabea gaixo egonik ere gertatu da agian. Haurra edo nerabea ez da eskolara joaten edo huts egin ohi du arrazoi horregatik, edo baliteke eskean aritzea eskolatik kanpoko ordutegian edo jaiegunetan soilik. Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **gizarte-zerbitzuen laguntza ekonomikoak edo bestelako laguntza materialak jasotzen dituzte, baina eskean aritzeari ez diote utzi;** era horretako jokabideari eusten diote, eta **gizarte-zerbitzuek horren berri izan ez dezaten saiatzen dira** (adibidez: beste udalerri batera joanda).

3. Larritasun ertaina

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **sarritan aritzen dira eskean haurrarekin edo nerabearekin,** etekin ekonomiko handiagoa lortzeko edo zainduko duen inor ez dutelako. Eskean aritzen diren tokiko baldintza klimatikoak edo osasunekoak batzuetan txarrak dira, eta haurra edo nerabea gaixotasun bat pairatzeko arriskuan jartzen da. Baliteke haurra edo nerabea eskolara ez joatea edo huts egin ohi izatea arrazoi horregatik, edo baliteke haurrarekin edo nerabearekin eskean aritzea eskolatik kanpoko ordutegian edo jaiegunetan soilik. **Eskekotasunarekin lortutako etekin ekonomikoak funtsezko diru-sarrera dira familia mantentzeko**.

4. Arrisku arina

- Noiz edo noiz, gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak eskean aritu dira eta haurra edo nerabea eraman dute beraiekin, hura zaintzeko inor ez zutelako, baina inoiz ez haurra edo nerabea gaixo egonik edo osasun-baldintza txarretan egonik. Edo noizbait eskean aritu dira harekin, familia-zailtasun larriko uneetan, baina ez da ohiko jokabidea.

5. Arriskurik ez

- Gurasoak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak ez dira inoiz eskean aritu haurrarekin edo nerabearekin.

[48] Kalean, establezimendu publikoetan edo etxebizitza pribatuetan dirua eskatuz egin daiteke eskekotasuna. Baina barnean hartzen ditu, halaber, "ezkutuko eskekotasuneko" egoerak, non gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea bidaltzen duten elikagaiak edo objektuak erostera edo zerbitzu jakin batzuk eskuratzera, horretarako nahikoa ez dela badakiten diru-kopurua emanez, edo balio gutxiko objektuak emanez (adibidez: paperezko mukizapiak, zuhaitz-adarrak, postalak), erosten dituen pertsonaren borondatea eskatuta sal ditzaten.

E. LAN-ESPLOTAZIOA

Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek etengabe agintzen dizkiete honako ezaugarri hauek dituzten lanak (etxeko antolamenduarekin lotutako zereginak ez dira barnean hartzen): (a) ohiko lanen mugak gainditzen dituztenak, (b) pertsona helduek egin behar lituzketenak, (c) argi eta garbi haurraren edo nerabearen gizarte- eta/edo eskola-arloko jarduerak eta beharrak oztopatzen dituztenak, eta (d) funtsean, gurasoentzako edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonentzako edo familia-egiturarentzako etekin ekonomikoa edo antzeko etekina lortzeko helburuarekin esleitzen zaizkionak.

⇒ **Larritasun-maila jakin batean kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Larritasun-maila baten kalifikazioa, funtsean, honako hauen arabera ezartzen da: (1) gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek mehatxuak edo hertsapenak egin dituzten ala ez, haurrak edo nerabeak etekin ekonomikoak edo gauzazko etekinak ekarriko dizkien jarduera bat egin dezan, (2) haurrak edo nerabeak zein maiztasunekin egin behar duen lana eta lanaren iraupena, eta (3) egoera horrek zer inpaktu duen haurraren edo nerabearen prestakuntza-jardueretan, jarduera ludikoetan eta jarduera sozialetan edo haren atseden-beharretan.**

1. Oso larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **lan gogorregiak** egitera **eta/edo bere adinarentzat eta/edo egoerarentzat luzeegiak diren lanaldietan jardutera behartzen dute, —pertsona helduek egin beharko lituzkete lan horiek—**. Baliteke haurra edo nerabea behartu izana gaixo egonik lan egitera, eta zigortzea, espero den errendimendua ez badu. **Ez da eskolara joaten** arrazoi horregatik, eta ia ez dauka **denborarik jarduera ludikoetarako eta atseden hartzeko**.

2. Larritasun handia

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek, **ezkutuko ekonomiako lanak egiteko agindu ohi diote**. **Ez da eskolara joaten** arrazoi horregatik, eta ia ez dauka **denbora jarduera ludikoetarako eta atseden hartzeko**. Baliteke zeregin horiek eskola-ordutegitik kanpo edo jaiegunetan eginaraztea, **denbora librea eta berdinkideekin harremanak izateko denbora mugatzea edo erabat murriztea** eraginez.
- ***16-18 urteko nerabe baten*** gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **prestakuntza akademikoa uztera behartzen** dute lanean hasteko, nerabeak **errendimendu ona duen arren eta ikasten jarraitu nahi duen arren**. Lanaren bitartez lortzen duen diru guztiaren edo zati baten jabe egiten dira, **familiaren sostengurako ezinbestekoa ez den arren** edo **pertsona helduen lanarekin ordezkatu** daitekeen arren.

3. Larritasun ertaina

- Behin eta berriz, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek berekin eramaten dute eskolatutako haurra edo nerabea **denboraldi jakin batzuetan** (adibidez: produktu naturalen bilketa-aldian), **lan-jardueraren batean lagun diezaien**. Hori eskola-aldietan gertatzen da, eta, horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **eskolara joateari uzten dio**, eta **zailtasun nabarmenak ditu eskola-egokitzapenean eta/edo -errendimenduan**.
- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek, **ezkutuko ekonomiako lanak esleitu ohi dizkiote eskola-ordutegitik kanpo** edo jai-aldietan. Lan horiek **gehiegi mugatzen dute —baina ez erabat— haren denbora librea eta berdinekin harremanak izateko denbora**.

4. Arrisku arina

- Urtean behin, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek beraiekin eramaten dute eskolatutako haurra edo nerabea **denboraldi jakin batean** (adibidez: produktu naturalen bilketa-aldian), **lan-jarduera batean lagun diezaien.** Aldi hori **ez da inoiz izaten hiru aste baino luzeagoa**. Eskola-aldian gertatzen da hori, eta, horren ondorioz, haurrak edo nerabeak **ikastetxera joateari uzten dio**. Agian laguntza bereziak behar izan ditu atzerapen akademikoa errekuperatzeko.

5. Arriskurik ez

- Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurrak edo nerabeak jarduera akademikoa edo prestakuntzakoa osatzea sustatu eta errazten dute. Etxeko zereginak esleitzen dizkiote edo bere eboluzio-mailari dagokion moduan familian laguntzeko eskatzen diote, betiere zeregin horiek eskolako jarduerak oztopatzen ez dituztela eta denbora librea eta berdinekin harremanak izateko aukerak dituztela bermatuta.

ARRISKU LARRIA EDO DESANPAROA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK

⇒ **Jarraian deskribatzen ditugun egoeretan, gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ezaugarri edo muga jakin batzuk dituzte, haurraren edo nerabearen oinarrizko osotasuna eta bizitza arrisku larrian egon daitezkeela pentsarazten dutenak, eta, familia-ingurunean, ez dago gabezia horiek konpentsatu eta haurraren edo nerabearen oinarrizko beharrekiko gutxieneko arreta egokia bermatzeko kontrol-elementurik.**

⇒ **Egoera horien existentzia kalifikatzeko nahikoa izango da epigrafeetako batean deskribatutako inguruabarrak gertatzea (epigrafe bakoitza puntu batekin adierazten da).**

⇒ **Inguruabar horien existentzia kasu guztietan aztertu beharko da, babesgabetasuneko beste tipologia bat identifikatuta ere, eta horren larritasun-maila dena delakoa izanda ere.**

⇒ **Arestian adierazitako babesgabetasun-tipologietako bat bera ere gertatzen ez bada ere, atal honetan adierazitako inguruabarretako bat badago, kasua larritasun handiko kategorian kalifikatuko da automatikoki.**

A. AITAK, AMAK EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO AURREKARIAK	• Gurasoak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak beste haur edo nerabeekiko **sexu-erasoen** protagonista izan dira, **tratamendu arrakastatsurik izan gabe**. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haur edo nerabe horrekiko edo beste haur edo nerabe batzuekiko **tratu txar, sexu-abusu edo zabarkeria larriak egin zituzten iraganean**, eta **egoera hori eragin zuten inguruabarrak edo orduko testuingurua dira aldatu** (adibidez: ez dute tratamendurik jaso, alkoholismoko, droga-abusuko edo nahaste mentaleko arazo larriak dituzte oraindik, edo oso nortasun disfuntzionalak dituzte). • Gurasoak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak **bikote-indarkeriako edo familiako beste pertsona helduekiko indarkeriako egoeretan** egon dira iraganean, eta egoera horiek **kalte larria eragin dute haurrarengan edo nerabearengan**, eta pertsona horrek **era horretako harremana ezarri du berriz ere**, iraganean eragin zuten **arazoak konpondu gabe** (adibidez: etxeko indarkeriako arazoak dituen eta zailtasunak konpondu gabe berriz ere elkartzen den bikotea, alkoholismoko arazo larrien iraunkortasuna).
B. GURASOEN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEN ZAILTASUN PERTSONAL LARRIAK	• Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **nahaste psikopatologiko bat dute, eta, ondorioz, errealitatearekiko kontaktua galdua dute, judizioko eta erabakiak hartzeko gaitasunak nabarmen murriztuta dauzkate eta ez dira gai bizitza autonomoa garatzeko**. Nahastea kronikoa edo hasiberria izan daiteke; etengabe edo denboraldi jakin batzuetan ager daiteke. Baliteke pertsona horrek medikazioa hartzea, baina medikazioak edo hartzeko baldintzek ez dute bermatzen **kontrol-galera larriak** izango ez direnik. Honako hauek gerta litezke: suizidioko ahaleginak edo adierazpenak, eldarnioak, haurrarekiko edo nerabearekiko muturreko gaitzespenak, edo kontrola galtzeko eta larriki kaltetzeko beldurra izatearen adierazpenak. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek adimen-urritasuna dute (**adimen-atzerapen ertaina edo sakona**), eta **bizitza autonomo bat garatzeko ezgaitzen ditu**. Horietako inork ez dauka autonomoa izateko behar adina adimen-gaitasun. • Gurasoek edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten **pertsonek alkoholaren eta/edo drogen kontsumoko arazo larria eta kronikoa edo iraupen luzekoa dute**. Denbora gehiena drogen eta/edo alkoholaren eraginpean daude. **Ez dute tratamendurik jasotzen**. Baliteke tratamenduan egotea, baina tratamenduaz arduratzen diren profesionalek ez dute bermatzen **epe laburrean berriz eroriko** ez denik edo kontsumorik ez dagoenik. Baliteke arestian tratamenduak gauzatu izana, baina ez dute arrakastarik izan. • Gurasoak **adingabeak dira**, **eta** ez dute **laguntzarik** beren ingurunean, **eta heldugabetasun edo ezegonkortasun** handia dute, **eta** ez dute gaitasuna seme-alabaren beharrei behar adina **lehentasuna emateko** beren beharren gainetik, **eta** ez dute epe ertainerako edo epe luzerako **etorkizuna planifikatzeko** gaitasunik.

75

C. GURASOEN EDO TUTORETZA EDO ZAINTZA BETETZEN DUTEN PERTSONEN ALDI BATERAKO EDO BEHIN BETIKO EZINTASUNA BABES-BETEBEHARRAK BETETZEKO	• Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna adingabeen zaintzarako ezarritako babes-betebeharrak betetzeko, behar den laguntza morala edo materiala galtzerainoko modukoa, honako arrazoi hauengatik: heriotza, espetxea, gaixotasun fisikoa, mentala edo toxikomania ezgaitzaileak, bitarteko materialen muturreko gabezia (edo antzeko kausa), eta haurra edo nerabea zaintzeaz ardura daitekeen ahaiderik ez izatea (barnean hartzen dira inoren kargura ez dauden adingabe atzerritarrak).
D. INOREN KARGURA EZ DAUDEN ADINGABE ATZERRITARRAK	• **Inoren kargura ez dagoen adingabe atzerritarra (IKEDAA)**: hemezortzi urtetik beherako adingabea, Europar Batasuneko araubidea aplikatzen ez zaion estatu batekoa, zeina legez edo ohituraz bere gaineko ardura duen pertsona heldurik gabe iristen baita Espainiako lurraldera, eta, ondorioz, adingabea babesgabetasun arriskua izanik; bai eta behin Espainiara iritsita, egoera horretan dagoen adingabe oro ere, apirilaren 20ko 557/2011 Errege Dekretuaren bidez onartutako atzerritarrei buruzko erregelamenduaren 189. artikuluarekin bat.

III. ZATIA

Beste inguruabar batzuk balioesteko irizpide teknikoak

Jaio aurreko aldian, jaio aurreko arriskurik eta babesgabetasunarekiko zaurgarritasunik detektatu den

1/1996 Lege Organikoaren 17.9 artikuluan (uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan), hau xedatzen da: *"Arrisku-egoeran esku hartzeko administrazio publiko eskudunak, dagozkion osasun-zerbitzuekin lankidetzan arituta, jaio aurretik egon daitezkeen arrisku-egoerak prebenitzeko, horietan esku hartzeko eta horien jarraipena egiteko neurri egokiak hartuko ditu, gero jaioberriaren arrisku- edo desanparo-egoerarik ez egoteko. Horretarako, jaio aurreko arrisku-egoeratzat hartuko da haurdun dagoen emakumea fisikoki ez zaintzea edo mendekotasun-sortzaileak izan daitezkeen substantzia gehiegi kontsumitzea, bai, halaber, emakumeak berak gauzatuta edo hirugarren batek gauzatu eta berak onartuta, ekintzaren bat egitea zeinak jaioberriaren ohiko garapenean kalte egin baitezake edo harengan gaixotasunak edo anomalia fisikoak, mentalak edo zentzumenezkoak eragin baititzake. Osasun-zerbitzuek eta osasun-langileek egoera horren berri eman beharko diote administrazio publiko eskudunari, bai eta Fiskaltzari ere. Umea jaio ondoren, adingabearekin eta haren familia-unitatearekin esku hartzen jarraituko da, beharrezkoa izanez gero adingabearen arrisku- edo desanparo-egoera adierazteko eta behar bezala babesteko".*

Jaio aurreko arriskuko egoeretako esku-hartzea oso garrantzitsua da, ez soilik haren ondoko jaio aurreko tratu txarra eragozteko, baita beste babesgabetasun-egoera batzuk eragozteko ere, adin txikiko haurrak oso zaurgarriak baitira egoera horiekiko, erabateko mendekotasuna dutelako, hizkuntzaren bidez komunikatzeko edo beren burua babesteko neurriak hartzeko gai ez direlako, gizartean "ikusezinak" direlako eta familia-nukleotik kanpoko pertsonekin harreman gutxiago dituztelako. Inguruabar horiek, haurtzaro goiztiarreko hauskortasun fisiko, afektibo eta zerebralarekin batera, areagotu egiten dituzte babesgabetasun-egoerek haurraren garapen fisikoan eta psikikoan izan ditzaketen ondorio negatiboak.

Jaio aurreko arriskuan bikoteen edo emakume haurdunen egoera hauek sartuko lirateke:

- Behin eta berriz eta modu nabarmenean, ez dituzte betetzen medikuek haurdunaldia egokia izateko agindutako higiene- eta osasun-neurriak (esaterako, substantzien kontsumoa, kontrol medikoak, atsedena, elikadura, medikazioa), hori egitea justifikatuko lukeen ezinbesteko kanpo-arrazoirik egon gabe.
- Drogak, alkohola edo mendekotasuna sortzen duten beste droga batzuk gehiegi kontsumitzen dituzte.
- Haurdunaldirako arriskutsuak diren ekintzak egin dituzte ohartuki.
- Dituzten bikote-harremanetan indarkeria fisikoa pairatzen dute.
- Emakumeak gauzatutako edo hirugarren batek gauzatu eta berak onartutako ekintzak, baldin eta jaioberriaren ohiko garapenean kalte egiterik badute edo harengan gaixotasunak edo anomalia fisikoak, mentalak edo zentzumenezkoak eragin ahal badituzte.

Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku-hartzea beharrezkoa da, halaber, aurreko kasuen antzekoak izanik legearen definizioaren arabera "jaio aurreko arriskua" kategorian sartzen ez diren kasuetan, ***Jaio aurreko aldian detektatutako babesgabetasunarekiko zaurgarritasunaren*** kategorian sartzen direnak. Familia horietan, aitak edo amak dituzten ezaugarriak edo zailtasunak direla-eta, gurasoek neurri handian dute mugatuta haurra jaio ondoren behar bezala zaintzeko gaitasuna. Oro har, guraso-gaitasunak

murrizten dituzten ezaugarriak edo zailtasunak ez dira ezaugarri edo zailtasun bakar bat izaten, bat baino gehiago izaten dira aldi berean, eta ez dira jaio aurreko aldiko berariazkoak (hau da, babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna eragiten dute haurtzaroan eta nerabezaroan ere). Zerrenda oso-oso bat aurkeztea ezinezkoa den arren, zaurgarritasun-faktore hauek aipa daitezke:

- Haurdunaldiaren eta jaioko den haurraren kontrako gaitzespena edo sentimendu negatibo biziak.
- Aurretiko babesgabetasun-historia izatea beste seme-alaba batzuekiko.
- Babesgabetasun-historia norberaren haurtzaroan edo nerabezaroan.
- Ezaugarri hauek izatea: 20 urtetik beherako adina, muga kognitiboak edo heldutasunik eza, eta babes-iturri gutxi edo batere ez.
- Zailtasun ekonomiko edo material esanguratsuak.
- Gizarte-bazterkeria edo hura izateko arriskua.
- Nahaste psikopatologikoak, ondoez psikologikoko sintoma esanguratsuak (depresio-sintomak batez ere), edo agresibitatea kontrolatzeko arazo handiak.
- Ezegonkortasuna edo gatazka garrantzitsua bikote-harremanean.
- Guraso-rolarekin lotutako estres-maila handia (esate baterako, amatasuna/aitatasuna bakarrik bizitzea, seme-alaba asko izatea, eta gaixotasun edo ezgaitasun fisiko, mental edo sentsorialak dituzten beste seme-alaba batzuk izatea).

Kasu horietan, esku-hartze goiztiarra egin behar da, bigarren mailako prebentzio-programen bidez; aukeran, haurra jaio baino lehen, eta egokia litzateke lehen aldiz guraso izan behar direnekin egitea, etorkizunean arrisku- edo desanparo-egoerarik ez izateko. Oro har, kasu horietan, udal-mailako gizarte-zerbitzuei dagokie esku hartzea, eta horretan jarraitu beharko dute umea jaio ondoren ere, haurrak familian arreta egokia jasotzen duela bermatzeko.

Jaio ondoren umearen oinarrizko osasunerako eta segurtasunerako arrisku handiko egoerak daudela balioesten bada, haurdun dagoen emakumeak (1) Balora tresnan “Arrisku larriko edo desanparoko beste egoera espezifiko batzuk” atalean jasotako beste inguruabar batzuk baditu edo (2) haurdunaldian duen portaerak umea gaixotasun edo anomalia fisiko, psikiko eta sentsorial larriak pairatzeko arrisku nabarmenean jartzen badu, esku-hartzea lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek egin beharko dute. Nolanahi ere, lurralde historiko bakoitzak erabaki ahal izango du kasu horiek lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek kudeatuko dituzten, edo udal-mailako gizarte-zerbitzuek hartu behar duten beren gain kasuaren arreta eta jarraipena erditzeko unera arte, lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek hortik aurrera esku-hartzea beren gain hartzeko. Azken kasu horretan, garrantzitsua da udal-mailako gizarte-zerbitzuek lurralde-mailako gizarte-zerbitzuak jakinaren gainean jartzea umea jaio baino lehen, une horretatik aurrera egingo den esku-hartzea behar bezala planifikatzeko eta koordinatzeko.

Zer lankidetza-maila dagoen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuetako profesionalen artean

Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuetako profesionalekiko mesfidantza izatea, arazoaz ez jabetzea edo aldatzeko barne-motibaziorik ez izatea, eta erresistentzia edo lankidetzarik eza espero daitezkeen arazoak dira, eta sarritan izaten dira haurren babesgabetasun-arazoak dituzten familiekin esku hartzean. Erresistentzia eta lankidetzarik eza, neurri handi batean, familiaren ezaugarriekin eta inguruabarrekin lotuta dago, baina badaude beste faktore batzuk ere; esaterako, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko gizarte-zerbitzuen eta familiaren arteko aurreko harremanen historia, emandako laguntza-zerbitzuen eta -baliabideen egokitasuna eta profesionalen jarduna. Faktore horiek guztiek erabateko eragina dute arazo horiek gainditzeko, irauteko edo areagotzeko orduan. Horregatik, zailtasun horiek denboraren joanean irauten badute, haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuetako profesionalek zailtasun horien kausak aztertu beharko dituzte, eta estrategia berri batzuk aplikatu jarduteko moduan eta familiarekiko harreman-formetan, mesfidantza eta erresistentzia horiek lankidetza bihurtu ahal izateko.

Haur edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen artean lankidetza aktiborik ez dagoela jotzeko, honako hauek behar bezala frogatu eta dokumentatu beharko dira: zer jardun profesional egin diren lankidetza hori lortzeko (esaterako, zer baliabide eskaini diren, zer unetan eskaini diren, zer profesionalek esku hartu duten); haurraren edo nerabearen gurasoek edo tutoretza eta zaintza betetzen duten pertsonek esku-hartze horiek jaso dituztela edo haien berri izan dutela; haien lankidetza aktibo nahikoa jaso ez dela —<u>lankidetza falta zertan gauzatu den zehaztu beharko da—</u>; eta egoera horrek haurrak edo nerabeak pairatzen duen babesgabetasun-egoera zuzentzea eragozten duela. Adin Txikikoen Babes Juridikoari buruzko urtarrilaren 15eko 1/1996 Lege Organikoaren —aurrerantzean, 1/1996 Legea— 17.4 artikuluan xedatutakoarekin bat (Haurrak eta Nerabeak Babesteko Sistema aldatzeko uztailaren 28ko 26/2015 Legean emandako idazketan), hor sartzen da frogatzea haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuek ahalegin guztiak egin dituztela, garaiz eta forma egokian, familiarentzako gizarte- eta hezkuntza-arloko esku hartzeko proiektu bat martxan jartzeko edo arreta indibidualizatuko arreta-plan bat martxan jartzeko, familiaren arazoak konpontzeko, eta ahalegina egin dela gurasoek, tutoreek, zaintzaileek eta hartzaileek proiektu edo plan hori egiteko prozesuan parte hartzeko, bai eta haur edo nerabeak parte hartzeko ere (nahikoa heldutasun badu eta, beti, hamabi urtetik gora baditu). Eta ahalegin horiek guztiak eginda ere, gurasoek, tutoreek, zaintzaileek edo hartzaileek uko egin diotela plan hori izenpetzeari eta gerora ere ez direla lankidetzan aritu plana gauzatzean.

Haur edo nerabearen gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuetako profesionalen arteko lankidetza-mailaren balorazioa egiteko irizpideak[49]		
BAI	*Egokia*	• Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek aitortzen dituzte haur edo nerabearekiko harremanetan edo hura zaintzeko eginkizunetan dituzten zailtasunak, zailtasun horien kausak, eta egoera horrek haur edo nerabean eragiten dituen ondorio negatiboak. Arazoak konpontzeko gogoa adierazten dute. Gizarte-zerbitzuen laguntza eskatzen edo onartzen dute. Ados daude gizarte-zerbitzuetako profesionalarekin, aldatu behar diren familia-inguruabarren inguruan, horretarako eskaintzen zaizkien baliabideak onartzen dituzte, eta inplikatzeko eta lankidetza aktiboa izateko asmoa dutela adierazten dute. Ez dago haien konpromisoa fidagarria ez denik pentsarazteko moduko informaziorik.
	Nahikoa	• Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek aitortzen dituzte haur edo nerabearekiko harremanetan edo hura zaintzeko eginkizunetan dituzten zailtasun nagusietako batzuk, zailtasun horien kausak, eta egoera horrek haur edo nerabean eragiten dituen ondorio negatiboak. Zailtasunak dituzte beste arazo batzuk aitortzeko. Zailtasunen errua haur edo nerabeari, beste pertsona batzuei edo kanpo-inguruabarrei egozten badiete ere, aitortzen dute berei dagokiela erantzukizunaren zati handi bat. Arazoak konpontzeko gogoa adierazten dute. Gizarte-zerbitzuen laguntza eskatzen edo onartzen dute. Ados daude gizarte-zerbitzuetako profesionalarekin, aldatu behar diren familia-inguruabarren inguruan; horretarako eskaintzen zaizkien baliabideak onartzen dituzte, eta inplikatzeko eta lankidetza aktiboa izateko asmoa dutela adierazten dute, baina balorazioetako eta proposamenetako batzuk ulertzeko eta onartzeko nolabaiteko erresistentzia eta zailtasunak izan ditzakete. Ez dago esku-hartzearekiko duten konpromisoa fidagarria ez denik pentsarazteko moduko informaziorik. • Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek esku-hartzearen planifikazioarekiko erakusten duten inplikazio-maila nahikoa da, baina ez da maila egokira iristen. Esku-hartzearen helburu gehienak onartzen dituzte, baina baliteke emandako edo gomendatutako zerbitzuak egoki ez erabiltzea.
EZ	*Gutxiegi*	• Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek aitortzen dituzte haur edo nerabearekiko harremanetan edo hura zaintzeko eginkizunetan dituzten zailtasunetako batzuk eta egoera horrek haur edo nerabean eragiten dituen ondorio negatiboetako batzuk. Hala ere, zailtasunak dituzte haiei eta familiari eragiten dieten arazo nagusi batzuk aitortzeko. Zailtasunen errua haur edo nerabeari, beste pertsona batzuei edo kanpo-inguruabarrei egozteko joera dute. Baliteke arazoak konpontzeko gogoa adierazi eta gizarte-zerbitzuei laguntza eskatzea, baina ez daude ados gizarte-zerbitzuko profesionalak egindako diagnostikoarekin, aldatu behar diren familia-inguruabarrei dagokienez. Esku-hartzea onar dezakete, baldin eta inplikatu behar ez badute. Erresistentzia edo zailtasunak dituzte gizarte-zerbitzuen balorazioak eta proposamenak ulertzeko eta onartzeko. Badaude esku-hartzearekiko duten konpromisoa fidagarria ez dela pentsarazteko moduko aurrekariak edo informazioa. • Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek zerbitzuak onartzen dituzte ahoz, baina ez dute lankidetzan aritu nahi (erresistentzia aktiboa edo pasiboa). Zerbitzuekiko inplikazio-maila minimoa erakusten dute. Profesionalek etengabeko artatze eta kontrol zuzena egiten dutenean soilik eusten diote beren inplikazioari eta parte-hartzeari. Profesionalak manipulatzen eta haien kontrola eragozten saiatzen dira. Erabateko zurikeriaz edo etsaitasunez jarduten dute. Esku-hartzearekin agertzen duten inplikazioa hori lortzeko kanpo-presioaren emaitza baino ez da.
	Deuseza	• Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek ez dituzte onartzen haur edo nerabearekiko harremanetan edo hura zaintzeko eginkizunetan dituzten zailtasunak, ezta egoera horrek haur edo nerabearengan eragiten dituen ondorio negatiboak ere. Ez dituzte aitortzen haiek eta familiak babesgabetasun-egoera dela-eta dituzten arazoak. Zailtasunen errua haur edo nerabeari, beste pertsona batzuei edo kanpo-inguruabarrei egozteko joera dute. Ez dute beren arazoak konpontzeko gogorik adierazten, ezta gizarte-zerbitzuen laguntza jasotzeko gogorik adierazten ere. Erresistentzia handiz jokatzen dute dute gizarte-zerbitzuen balorazioak eta proposamenak ulertzeko eta onartzeko. • Gurasoak edo tutoretza eta zaintza betetzen duten pertsonek uko egiten diote argi eta garbi esku-hartzearen plangintzan edo garapenean lankidetzan aritzeari. Erresistentzia aktiboa edo pasiboa erakusten dute zerbitzuekin inolako kontakturik edo hartu-emanik izatearekiko. Esku hartzea boikotatzen dute. Iheskorrak dira, hitzezko etsaitasunez jarduten dute, edo profesionalei eraso fisikoak edo eraso fisikoen mehatxuak egiten dizkiete. Zailtasun handiak daude haiekin harremanetan jartzeko edo harremanari eusteko. Proposatutako tratamendua jarraitzearen aurka daude argi eta garbi.

[49] Murtziako Eskualdeko dokumentaziotik egokitua

IV. ZATIA

Dokumentazio osagarria

82

Glosarioa

ARRISKU-EGOERA (1/1996 Lege Organikoaren 17. artikulua —uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan—): *"Arrisku-egoeratzat joko da, familia-, gizarte- edo hezkuntza-eremuko inguruabar, gabetasun edo gatazkak tarteko, adingabea bere garapen pertsonalean, familiakoan, sozialean edo hezkuntzakoan, bere ongizatean edo eskubideetan kaltetuta ateratzen denean, baina desanparo-egoeraren deklarazioaren eta legearen arabera tutoretza hartzeko oinarri izango liratekeen garrantzia, intentsitatea eta iraunkortasuna eduki gabe, hain zuzen, beharrezko egingo lukeena administrazio publiko eskudunak esku hartzea, adingabea eragiten duten zailtasunak edo egokitu ezina ezabatzeko, murrizteko edo konpentsatzeko eta babesgabetasuna eta gizarte-bazterkeria saihesteko, familia-ingurunetik banatu behar izan gabe."*

DESANPARO-EGOERA (Kode Zibilaren 172.1 artikulua —uztailaren 28ko 26/2015 Legean, haurrak eta nerabeak babesteko sistema aldatzekoan, emandako idazketan— eta 3/2005 Legearen 56. artikulua): *"Desanparo-egoera dagoela joko da egitez hala gertatzen denean arrazoi hauetako bat tarteko: adingabeen zaintzari buruz legeek ezartzen dituzten babes-eginbeharrak ez betetzeagatik edo eginbehar horien egikaritza ezinezko nahiz desegoki izateagatik, adingabeei ez zaienean ematen nahitaezko duten laguntza moral edo materiala"*. Desanparo-egoeraren adierazpena egiten bada, administrazio publiko eskudunak haurraren edo nerabearen tutoretza legearen aginduz hartuko du bere gain, gurasoei edo tutoreei guraso-ahala edo tutoretza arrunta kenduko zaie, eta dagokion babes-neurriak aplikatuko dira.

LARRITASUN-MAILA ERTAINEKO, HANDIKO EDO OSO HANDIKO BABESGABETASUNA: Adingabe baten tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak edo gurasoak honako egoera hauetan daudenean gertatzen dena:

- babes-betebeharrak gauzatzeko gaitasuna edo ezintasuna dute, edo
- modu desegokian betetzen dituzte: haurrak edo nerabeak ase gabeko oinarrizko beharrak ditu, eta, horrek, ziur asko, kalte esanguratsua egin dio edo egingo dio haren osasunari eta garapenari,
- eta nahitaezko duten laguntza morala edo materiala galtzeraino irits daiteke.

Babesgabetasuneko egoerek arrisku- edo desanparo-egoerak izan daitezke, larritasunaren arabera.

HAUR ETA NERABEEN GARAPEN-ARLOAK:

1. <u>Garapen fisikoa</u>.
2. <u>Garapen psikikoa</u>. Honako arlo hauek biltzen ditu: *emozionala* (batik bat, nortasunaren eraikuntza; autoestimua; norberarengan eta inguruan segurtasuna eta konfiantza izatea; emozioak identifikatzea, kudeatzea, adieraztea eta kontrolatzea; sexu-nortasuna), *soziala* (beste pertsonekiko —berdinekiko nahiz helduekiko— komunikazio- eta harreman-jarraibideak), *kognitiboa* (oinarrizko prozesu kognitiboak —pertzepzioa, arreta, memoria, irudimena eta goi-mailako prozesu kognitiboak —hizkuntza eta pentsamendu-arrazoinamendua—) eta *sexuala* (sexu-identitatea eta -orientazioa eraikitzeko prozesua, sexualitatearen adierazpena eta sexu-portaera).

KALTE ESANGURATSUA GARAPENEAN: Haur edo nerabe batek pairatutako kaltea *kalte esanguratsutzat* hartuko da <u>honako zirkunstantzia hauetako bat edo batzuk</u> agertzen direnean:

- Haurrak edo nerabeak garapen-arlo batean edo batzuetan (fisikoa, emozionala, soziala, kognitiboa edo sexuala) pairatzen duen kaltea dela-eta:

  - bere adinerako eta egoerarako espero daitekeenaren mugetan jartzen du, edo funtzionamendu erabat mugatua edo nahasia du,
  - garapen-arlo bateko edo batzuetako zailtasunek iraun egiten dute eboluzio-etapetan, edo
  - kalteak gutxienez bi garapen-arlori eragiten die aldi berean (arlo fisikoa, emozionala, soziala, kognitiboa edo sexuala) (*eragindako arloaren arabera, osasunaren, hezkuntzaren, psikologiaren edo psikiatriaren arloko profesional baten balorazioa beharko da*).
- Babesgabetasunak heriotzako, ezintasun iraunkorreko, edo gaixotasun eta nahaste fisiko oso larriko arriskuan jarri du haurra edo nerabea.
- Haur edo nerabeak lesio fisikoak ditu gorputzaren zona jakin batzuetan (aurpegian, buruan, gorputzaren barruko lesioak, uzkian, genitaletan) edo ospitaleratzea edo tratamendu medikoa behar du tratu txar baten ondorioz.
- Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek haurra edo nerabea abandonatu dute, itzultzeko asmorik erakutsi gabe.
- Haurrak edo nerabeak familiaren barruko sexu-abusua pairatu du —kontaktu fisikoarekin edo gabe—.
- Haurra edo nerabea delitu-ekintza larriak egitera edo prostituzioan aritzera behartu dute, edo sexualki esplotatu dute.

KALTE PSIKIKO LARRIA: “*Haur edo nerabeak honako inguruabar hauetako bat edo batzuk izatea, egiaztatuta: (a) nahaste psikopatologikoa, (b) antsietateko, depresioko, uzkurtasuneko sintoma klinikoak edo jokabide ukatzailea, jokabide erasotzaileak edo autosuntsigarriak, edo garapeneko atzerapenak, edo (c) garapeneko eta egokitzapen pertsonal eta sozialeko prozesua larriki eragozten duten eta berehalako tratamendu espezializatua behar duten bestelako arazo larriak*”. Diagnosi-teknika objektiboak edota fidagarritasun- eta baliotasun-indize egokiak dituzten tresnak aplikatuz erabakiko da sintoma klinikorik ote dagoen.

LEHEN MAILAKO PREBENTZIO-PROGRAMAK: Biztanleria osoari zuzendutako jardunak, familien eta haurren eta nerabeen bizitza-kalitate globala hobetzeko eta babesgabetasuneko egoera berriak agertzea saihesteko helburuarekin.
Lehen mailako prebentzioko jardunen ezaugarriak:

- proaktiboak dira, ez erreaktiboak, prebenitu beharreko arazoa gertatu baino lehen egiten dira, eta ez pertsonengan eragina izan ondoren,
- arazoa biztanlerian eragiten edo zabaltzen duten ingurune-egoeretan edo gizarte-prozesuetan oinarritzen dute beren ekintza, arazo horiek agertzea edo zabaltzea eragozten saiatzeko, eta
- arazoaren eraginpean ez dauden pertsonei edo taldeei zuzentzen zaizkie.

BIGARREN MAILAKO PREBENTZIO-PROGRAMAK. Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek garatzen dituzte. Babesgabetasunarekiko zaurgarritasun-egoeran edo arrisku arineko egoeran dauden familientzako ekintzak antolatzen dituzte. Haien helburu nagusia arrisku ertaineko, arrisku larriko edo desanparoko egoerak sortzea eragoztea da.

- Horretarako, familia babesgabetasun-egoera bat sortzeko arriskuan jartzen duten faktoreak desagerrarazi, murriztu, kontrolatu edo indargabetzen saiatzen da, eta
- familiaren barruko heziketako edo zaintza, tratu edo harremaneko ohitura desegokiak zuzentzen dira.

Esku-hartzea zenbait testuingurutan gauza daiteke (familia-etxebizitzan, komunitate-ingurunean, bulegoan eta abar), kasu bakoitzaren beharren arabera, baina, beti, zerbitzu komunitarioekin lankidetza estuan arituta eta izaera normalizatuarekin.

FAMILIARI EUSTEKO PROGRAMAK: Udal- eta lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek garatzen dituzte. Esku-hartze sozioedukatibo eta psikosoziala egiten da arrisku ertaineko edo larriko egoeran dauden haurrak edo nerabeak dituzten familiekin, haurrak edo nerabeak familia-etxebizitzan bizitzen jarraitzen dutenean. Helburu nagusiak honako hauek dira:

- haurraren edo nerabearen oinarrizko beharren estaldura bermatzea bere familia- eta gizarte-ingurunean,
- babesgabetasuneko egoerarekin amaitzea eta berriz agertzea saihesteko beharrezko baldintzak ezartzea,
- familia-unitatea mantentzea,
- haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak edo gurasoak gaitzea edo haien osagarri izatea guraso-papera behar bezala gauzatzeko, eta
- babesgabetasunak haurrarengan edo nerabearengan izan dituen ondorioak konpontzea.

Esku-hartzea testuinguru batean baino gehiagotan egin daiteke (familia-etxebizitzan, komunitate-ingurunean, bulegoan eta abar), kasu bakoitzaren beharren arabera.

FAMILIA BERRELKARTZEKO PROGRAMAK: Lurralde-mailako gizarte-zerbitzuek garatzen dituzte. Esku-hartze sozioedukatibo eta psikosoziala egiten da legezko babes-neurri bat ezartzea behar izan duen arrisku larriko edo desanparoko egoeran dauden haurren edo nerabeen familiei. Helburu nagusiak honako hauek dira:

- haurra edo nerabea familiara itzultzea lortzea ahal den denbora laburrenean, horren oinarrizko beharren estaldura bermatuta,
- babesgabetasuna berriz agertzea eragozteko beharrezko baldintzak ezartzea,
- guraso-figurak gaitzea edo haien osagarri izatea babes-betebeharrak behar bezala gauzatzeko, eta

- babesgabetasunak haurrarengan edo nerabearengan izan dituen ondorioak konpontzea.

Esku-hartzea testuinguru batean baino gehiagotan egin daiteke (familia-etxebizitzan, komunitate-ingurunean, bulegoan eta abar), kasu bakoitzaren beharren arabera.

BALORAZIOA: Oro har, informazio-multzo baten inguruan iritzia emateko ekintza eta ondorioa.

EBALUAZIOA: Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku-hartzearen fase bat da. Hartan, familia baten aurretiko historiari eta gaur egungo egoerari buruzko informazioa biltzen da, familiaren zailtasunen eta babesgabetasun-egoeraren kausak identifikatzeko eta esku hartzeko plana diseinatzeko.

Tresnaren laburpen-orria

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNAREN BALORAZIOA: LABURPEN-ORRIA

HAURRAREN EDO NERABEAREN IZEN-ABIZENAK ETA ADINA:
PROFESIONALAREN IZEN-ABIZENAK:

DATA:
ZERBITZUA:

	Informaziorik gabe	Ez dago Ez dago	Susmoa (*)	Arrisku arina (*)	Larritasun ertaina	Larritasun handia	Larritasun oso handia
1.- TRATU TXAR FISIKOA							
• **Tratu txar fisikoa**							
2.- ZABARKERIA							
• **Behar fisikoekiko zabarkeria**							
○ Elikadura							
○ Osasun fisikoaren zaintza							
○ Jantziak							
○ Higiene pertsonala							
○ Etxebizitzaren higiene-baldintzak							
○ Etxebizitzaren egonkortasuna eta bizigarritasun-baldintzak							
• **Segurtasun-beharrekiko zabarkeria**							
○ Etxebizitzako segurtasuna eta arriskuen prebentzioa							
○ Artatzea							
○ Beste pertsona batzuek eragindako babesgabetasun larriko egoerekiko babesa							
• **Prestakuntza-beharrekiko zabarkeria**							
• **Behar psikikoekiko zabarkeria**							
○ Interakzioa eta afektua							
○ Estimulazioa							
○ Arazo emozional larriekiko arreta							
○ Arauak, mugak eta balio moral positiboen transmisioa							

	Informaziorik gabe	Ez dago Ez dago	Susmoa (*)	Arrisku arina (*)	Larritasun ertaina	Larritasun handia	Larritasun oso handia
3.- SEXU-ABUSUA							
• **Sexu-abusua**							
4.- TRATU TXAR PSIKIKOA							
• **Tratu txar emozionala**							
• **Gatazketan erabiltzea**							
• **Indarkeria-egoeren eraginpean jartzea**							
• **Eraso fisikoko mehatxuak**							
5.- ABANDONUA							
• **Abandonua**							
6.- GURASOEN EZGAITASUNA HAURRAREN EDO NERABEAREN PORTAERA KONTROLATZEKO							
• **Gurasoen ezgaitasuna haurraren edo nerabearen portaera kontrolatzeko**							
7.- BESTE BATZUK							
• **Jaio aurreko tratu txarrak**							
• **Tratu desegokia**							
○ Janaria eta ura nahita kentzea							
○ Konfinamendua edo murrizketa fisikoa							
○ Etxetik bidaltzea edo etxean sartzea ukatzea							
• **Galbideratzea**							
• **Eskekotasuna**							
• **Lan-esplotazioa**							

8.- ARRISKU LARRIA EDO DESANPAROA DAKARTEN BESTE EGOERA ESPEZIFIKO BATZUK	Informaziorik gabe	Ez	Susmoa	Bai
• **Gurasoek edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek eragindako babesgabetasun larriko aurrekariak**				
• **Zailtasun pertsonal larriak gurasoengan edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonengan**				
• **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna adingabeen zaintzan ezarritako babes-betebeharrak betetzeko.**				
• **Inoren kargura ez dauden adingabe atzerritarrak (IKEDAA)**				

KASUAREN LARRITASUN-MAILA KALIFIKATZEKO KONTUAN HARTU BEHARREKO BESTELAKO INFORMAZIO GARRANTZITSUA (lankidetza aktiboa, arazoaz jabetzea, aldaketarako motibazioa, beste batzuk)	

	INFORMAZIORIK GABE	EZ DAGO ARRISKURIK	SUSMOA	ARRISKU ARINA	ARRISKU ERTAINA	ARRISKU LARRIA	DESANPAROA
LARRITASUN-MAILAREN BALORAZIO GLOBALA							

EGIN BEHARREKO JARDUNA (Arrisku- edo desanparo-egoeraren administrazio-adierazpena sartu behar da, hala badagokio)	

87

LABURPEN-ORRIA BETETZEKO JARRAIBIDEAK:

- **Laburpen-orri bat bete behar da haur edo nerabe bakoitzeko.**
- **Atal guztiak bete behar dira. Atalen bati buruzko informaziorik ez badago, adierazi egin beharko da.**
- **Babesgabetasun-tipologien kalifikazioa:**
  - **"*Informaziorik gabe*": Ez dago informaziorik balorazioaren xede den egoera gertatzen den edo ez jakiteko, edo dagoen informazioa ez da nahikoa, argi eta garbi. Ez dago horrelako egoerarik dagoen pentsarazteko moduko adierazlerik, baina egon egon daiteke** (*Adibidez:* Osasun fisikoaren eta higiene pertsonalaren arloan zabarkeria larria eta prestakuntza-beharretan zabarkeria ertaina pairatzen duen bi urteko haurra deskribatzeko txosten bat. Ez da inongo informaziorik jakiteko nola artatzen duten gurasoek edo bere tutoretza edo zaintza duten pertsonek. "Artatze-zabarkeria" tipologia egon daitekeenez, "informaziorik gabe" kalifikazioa adieraziko da atal horretan)
  - **"*Ez dago edo Ez dago arrastorik*": Haur edo nerabeari buruz bildutako edo eskuragarri dagoen informazioaren arabera, ondorioztatzen da ez dagoela babesgabetasun-tipologia hori eta ez dagoela horrelako egoera gertatzen ari dela susmatzera daraman daturik ere.**
  - **"*Susmoa*": Bildutako informazioa erabakigarria ez bada ere, horrelako egoera gertatzen ari dela pentsarazteko moduko adierazleak daude.**

    Horrelako kasuetan, **laburpen-orrian honela zehaztuko dira**: **S**=Susmoa, larritasun-maila zehaztu gabe, **S-LA**=Larritasun arineko egoeraren susmoa, **S-E**=Larritasun ertaineko babesgabetasunaren susmoa, **S-H**=Larritasun handiko babesgabetasunaren susmoa, **S-OH**=Larritasun oso handiko babesgabetasunaren susmoa.

Haurtzaroko eta nerabezaroko oinarrizko beharren taxonomia eta horiek ebaluatzeko adierazleak

HAURTZAROKO ETA NERABEZAROKO OINARRIZKO BEHARREN TAXONOMIA[50]				
BEHAR FISIKOAK	**SEGURTASUNA**	**BEHAR EMOZIONALAK**	**BEHAR SOZIALAK**	**BEHAR KOGNITIBOAK**
✓ Elikadura ✓ Tenperatura ✓ Higienea ✓ Osasuna ✓ Loa ✓ Jarduera fisikoa: ariketa egitea eta jolastea	✓ Haurraren edo nerabearen osotasun fisikoa arriskuan jartzen duten inguruneko baldintzen aurkako babesa ✓ Kaltetzen duten edo kalte dezaketen pertsona helduen edo adingabeen aurkako babesa ✓ Haurrak edo nerabeak bere buruari egin diezaiokeen kaltearen aurkako babesa	✓ Segurtasun emozionala: o Harreman seguruak, egonkorrak eta afektiboak izatea pertsona heldu esanguratsuekin o Haurraren edo nerabearen beharrekiko sentsibilitatea eta erresponsibitatea o Kontaktu fisiko egokia o Afektu eta errefortzu positiboa jasotzea o Senideekiko eta beste pertsona heldu esanguratsuekiko harreman jarraituak ✓ Pixkanakako parte-hartzea eta autonomia ✓ Garapen psikosexualeko prozesua errespetatzea ✓ Irudizko arriskuen aurkako babesa ✓ Ondoez emozionaleko arazoak edo sintomak konpontzeko laguntza izatea	✓ Jokabide-mugak eta -orientabideak izatea ✓ Emozioak kontrolatzen ikastea, bai eta gizartean parte hartzeko eta beste pertsona batzuekin harreman egokiak ezartzeko jokabide egokiak ikastea ere ✓ Gizarte-harremanen sarea ✓ Interakzio ludikoa	✓ Estimulazio sentsoriala: Esplorazio- eta ikaskuntza-esperientziak izatea ✓ Ezagutzak eta abileziak lortzea antolatutako heziketa-prozesu baten bitartez (eskola edo homologatutako beste bat) ✓ Esplorazio fisikoa eta soziala ✓ Errealitate fisikoa eta soziala ulertzea

[50] Oinarria: López, F. (1995). *Necesidades de la infancia y protección infantil I. Fundamentación teórica, clasificación y criterios educativos de las necesidades infantiles.* Madril: Gizarte Gaien Ministerioa, eta *Guías de actuación en situaciones de desprotección infantil en la Comunidad de Cantabria y el Ayuntamiento de Madrid.*

OINARRIZKO BEHARRAK HAURTZAROAN ETA NERABEZAROAN: EBALUAZIO-ADIERAZLEAK

BEHAR FISIKOAK		
Beharrak	***Asebetetzearen adierazleak***	***Gabezien adierazleak***
Elikadura	○ Amaren elikadura egokia haurdunaldian eta edoskitzaroan. ○ Elikadura nahikoa, askotarikoa, denboran sekuentziatua, adinari egokitua.	○ Umekia kaltetzen duten gaiak hartzea. Desnutrizioa edo gehiegizko elikadura, osasunean arazo nabarmenak eraginez. ○ Adinerako egokia ez den elikadura.
Tenperatura	○ Etxebizitzako baldintza eta arropa egokiak.	○ Hotza etxebizitzan; hezetasuna; oinetakoak ez izatea, arropa ez izatea.
Higienea	○ Gorputz-higienea, etxebizitzakoa, elikadurakoa, arropakoa, ingurunekoa.	○ Zikinkeria; ingurunearen kutsadura; germen kutsakorrak; parasitoak eta karraskariak.
Osasuna	○ Adinari eta osasun-egoerari egokitutako osasun-azterketak; txertaketak.	○ Osasun-kontrolik eza; sintomak eragitea; txertorik ez jartzea.
Loa	○ Espazio babestua eta isila, nahikoa adinaren arabera, eta siestak egitea, haurra txikia bada.	○ Segurtasunik eza; zarata-kutsadura; etenaldiak sarritan; denbora gutxiegi; egunez atseden hartzeko lekurik eta denborarik gabe.
Jarduera fisikoa: ariketa egitea eta jolastea	○ Mugimendu-askatasuna espazioan; espazioa jostailuekin eta beste haur eta nerabe batzuekin; kontaktua elementu naturalekin (ura, lurra, landareak, animaliak eta abar); ibilaldiak, irteerak, txangoak eta abar.	○ Gorputza ez mugitzea; espaziorik ez; objekturik ez; jostailurik ez; jarduerarik ez; mugimendu gutxi.

SEGURTASUNA		
Beharrak	***Asebetetzearen adierazleak***	***Gabezien adierazleak***
○ **Haurraren edo nerabearen osotasun fisikoa arriskuan jartzen duten inguruneko baldintzen aurkako babesa.** ○ **Kaltetzen duten edo kalte dezaketen pertsona helduen edo haur edo nerabeen aurkako babesa.** ○ **Haurrak edo nerabeak bere buruari egin diezaiokeen kaltearen aurkako babesa.**	○ Etxea segurtasun-baldintzak izateko egoki antolatzea (entxufeak, garbigarriak, tresnak eta erremintak, eskailerak eta abar). ○ Artatzea: Haurraren edo nerabearen harremanen eta dagoen lekuaren gaineko ezagutza eta kontrola. ○ Orientabideak eta gida: Haurrari edo nerabeari oinarrizko segurtasun-arauak irakastea. ○ Eskura egotea: Laguntzako eta babeseko zuzeneko esku-hartzea, beste pertsona batzuek haurra edo nerabea kaltetzen dutenean edo kalte dezaketenean, edo bere burua kalte dezakeenean.	○ Etxeko istripuak. Haurrak istripuak edo erasoak pairatzen ditu arreta-faltaren ondorioz. ○ Haurra edo nerabea pertsona helduek minimizatzen dituzten edo arretarik eman gabe uzten dituzten arriskuko jokabide edo harremanetan inplikatzen da etengabe. ○ Haurrak edo nerabeak beste pertsona batzuen erasoak pairatzen ditu behin eta berriz. ○ Haurrak edo nerabeak jokabide autosuntsigarri larriak edo suizidio-ideiak erakusten dituenean, atzeratzea arreta espezializatua eskuratzerako orduan, edo arreta hori eskuratzeari uko egitea.

BEHAR EMOZIONALAK		
Beharrak	***Asebetetzearen adierazleak***	***Gabezien adierazleak***
Segurtasun emozionala: o **Harreman seguruak, egonkorrak eta afektiboak izatea pertsona heldu esanguratsuekin** o **Haurraren edo nerabearen beharrekiko sentsibilitatea eta erresponsibitatea** o **Kontaktu fisiko egokia** o **Afektu eta errefortzu positiboa jasotzea** o **Senideekiko eta beste pertsona heldu esanguratsuekiko harreman jarraituak**	○ Baldintzarik gabeko atxikimendua (onarpena, prestasuna, eskaerekiko erantzun egokia eta gaitasuna); kontaktu goxoa (ukimenekoa, ikusmenekoa, hitzezkoa eta abar); afektu-adierazpen fisikoak eta hitzezkoak; haurraren edo nerabearen lorpenen eta alderdi positiboen errefortzua eta balioespena; kontrolatzeko gaitasuna; gatazkak moral induktiboaren bidez konpontzea (azalpenak, adinari egokitutako eskakizunak, koherentzia eskakizunetan, ikuskatzeko aukera haurra edo nerabea erabakiaz kexatzen denean); interakzio ludikoa guraso-figurekin eta beste ahaide batzuekin.	○ Baztertzea; ez egotea; guraso-figurek denbora ez izatea; eskuragarri ez egotea; afektu-adierazpen fisikoak eta hitzezkoak ez izatea; haurra edo nerabea baliogabetzea, lorpenen gaineko errefortzurik ez egitea, hitzez erasotzea, mezu negatiboen nagusitzea; ez hautematea; ez interpretatzea; ez erantzutea; kontingentziarik gabe erantzutea; inkoherentzia erantzunean; haurra edo nerabea kontrolatzeko gaitasunik ez izatea; arriskuen aurrean babesteko gaitasunik ez izatea; autoritarismoz jokatzea; guraso-figuren bizitza-tonu tristea edo goibela izatea. ○ Hausturak haurraren edo nerabearen harreman esanguratsuetan; maitasuna hausteko edo kentzeko mehatxuak. ○ “Guraso-alienazioaren sindromea” egotea.
Pixkanakako parte-hartzea eta autonomia	○ Haurraren edo nerabearen parte-hartzea, bai bere buruari eragiten dizkioten gauzen kudeaketan, bai eta familian, eskolan eta gizartean bere buruaren alde eta gainerako pertsonen alde egin dezakeen gauzen kudeaketan ere.	○ Haurrari edo nerabeari ez entzutea; kontuan ez hartzea; mendekotasuna.
Garapen psikosexualeko prozesua errespetatzea	○ Galderak erantzutea; jolasak eta autoestimulazio sexuala onartzea; abusuetatik babestea.	○ Ez entzutea; ez erantzutea; iruzur egitea; sexu-adierazpenak zigortzea haurtzaroan edo nerabezaroan; sexu-abusua.
Irudizko arriskuen aurkako babesa	○ Haurraren edo nerabearen beldurrak entzutea, ulertzea eta erantzutea (abandonuari beldurra, anai-arreben arteko lehia, heriotzari beldurra); beldurra adierazteko aukera ematea; beldurrak sustatzen dituzten hitzak eta jokabideak saihestea (hitzezko indarkeria edo indarkeria fisikoa, eztabaida desegokiak, hitzezko mehatxuak, kontrola galtzea, inkoherentzia jokabidean).	○ Ez entzutea; ez erantzutea; ez lasaitzea; emozionalki inhibitzea; hitzezko indarkeria erabiltzea; indarkeria fisikoa izatea ingurunean; mehatxuak egitea; kontrola galtzea; inkoherentziaz jokatzea harremanean.
Ondoez emozionaleko arazoak edo sintomak konpontzeko laguntza izatea	○ Ondoez emozionaleko arazoak edo sintomak identifikatzea edo atzematea haurrarengan edo nerabearengan; sintomen garrantziaren balorazio egokia; arreta espezifikoa ematea horiek konpontzeko; arreta espezializatua eskuratzea familiako esku-hartzea nahikoa ez denean.	○ Haurraren edo nerabearen ondoez emozionaleko arazoak edo sintomak ez ikustea; horien garrantzia minimizatzea; arreta espezializatua lortzean atzeratuta ibiltzea edo hura lortzeari uko egitea haurrak edo nerabeak ondoez psikologikoko sintoma nabarmenak dituenean.

BEHAR SOZIALAK		
Beharrak	*Asebetetzearen adierazleak*	*Gabezien adierazleak*
Jokabide-mugak eta -orientabideak izatea	○ Mugak ezartzea haurraren edo nerabearen jokabide desegokien gainean; diziplina sendoz jokatzea, irakaskuntza gisa ulertuta, eta enpatiaz eta afektuz transmitituta; diziplina induktiboa erabiltzea; haurraren edo nerabearen jarduerak begiratzea.	○ Mugak ez ezartzea haurraren edo nerabearen jokabidearen gainean; inplikazio edo artatze eskasez jokatzea; botere-adierazpenean edo afektua kentzean oinarritutako diziplina-estrategiak erabiltzea; diziplina modu inkoherentean erabiltzea, suminkorra edo leherkaria izatea edo zurruna edo tinkoa.
Emozioak kontrolatzen ikastea, bai eta gizartean parte hartzeko eta beste pertsona batzuekin harreman egokiak ezartzeko jokabide egokiak ikastea ere	○ Balio moralak irakastea; bulkadak kontrolatzen irakastea; desberdintasun indibidualekiko errespetua irakastea; enpatia-gaitasuna garatzea.	○ Jokabide-eredu bortitzen eraginpean jartzea; gurasoen edo pertsona helduen eredu asozialen, abusuzko ereduen edo eredu oso desegokien eraginpean jartzea; jokabide asozialak indartzea edo onartzea; haurraren edo nerabearen bulkada eta jokabide bortitzak ez kontrolatzea edo indartzea.
Gizarte-harremanen sarea	○ Berdinekiko adiskidetasun- eta laguntasun-harremanak eratzea (berdinekiko kontaktuak eta interakzioa sustatzea familia-ingurunean eta eskolan; kontaktuetarako denbora hartzea eta abar); jarraipena ematea harremanei; seme-alabak dituzten beste familia batzuekin batera jarduerak egitea; beste haur edo nerabe batzuek parte hartzen duten taldeetan sartzea.	○ Gizartetik bakartzea; lagunengandik denbora luzez banatzea; lagunekin ezin kontaktuan egotea; lagunak debekatzea; arriskuko konpainiak izatea.
Interakzio ludikoa	○ Interakzio ludikoa berdinekin eta familiatik kanpoko pertsonekin.	○ Inguruan parekorik ez izatea; interakziorik ez izatea familiatik kanpoko pertsonekin; jostailuak edo objektu ludikoak ez izatea; jostailu desegokiak edukitzea.
BEHAR KOGNITIBOAK		
Beharrak	*Asebetetzearen adierazleak*	*Gabezien adierazleak*
Estimulazio sentsoriala: Esplorazio- eta ikaskuntza-esperientziak izatea	○ Zentzumenak estimulatzea; estimuluak dituen ingurunea (ikusmenekoak, ukimenekoak, entzumenekoak eta abar); estimuluen kantitatea, aniztasuna eta kontingentzia; interakzio ludikoa familian; hizkuntza-estimulazioa.	○ Zentzumenak lantzeko aukerak kentzea; zentzumen-aukera urriak izatea; estimuluen monotonia; erantzuna kontingentea ez izatea; hizkuntza-estimulaziorik ez egotea.
Ezagutzak eta abileziak lortzea antolatutako heziketa-prozesu baten bitartez (eskola edo homologatutako beste bat)	○ Heziketa egituratua ematea modu egonkorrean, eskolaren bitartez edo behar bezala homologatutako beste eredu baten bitartez.	○ Heziketa egituratu egonkorra ez ematea, dela eskolaren bitartez, dela behar bezala homologatutako beste eredu baten bitartez.
Esplorazio fisikoa eta soziala	○ Kontaktua objektu, jostailu, elementu natural eta pertsona asko dituen ingurune fisiko eta sozialarekin; ingurune fisiko eta sozialak esploratzea; "haur txikienei segurtasun-oinarria" ematea, esperientziak partekatzea haiekin.	○ Ingurune pobrea; laguntzarik ez ematea esplorazioan; esperientziak ez partekatzea pertsona helduekin eta berdinekin.
Errealitate fisikoa eta soziala ulertzea	○ Galderak entzutea eta haiei erantzun kontingenteak ematea; egia esatea; haurrak edo nerabeak bizitzaren, sufrimenduaren, gozamenaren eta heriotzaren ezagutzan parte har dezan egitea; bizitzaren, harremanen eta loturen ikuspegi positiboa transmititzea; gizartearen eta egokitzapenaren aldeko jarrerak, balioak eta arauak transmititzea; desadostasunekiko eta ezberdintasunekiko (sexua, arraza, minusbaliotasunak eta abar) tolerantzia.	○ Ez entzutea; ez erantzutea; une desegokian erantzutea; gezurra esatea; errealitatea ezkutatzea; bizitzaren, harremanen eta loturen gaineko ikuspegi pesimista izatea; gizartearen aurkako balioak transmititzea; dogmatismoz edo arrazakeriaz jokatzea.

OINARRIZKO BEHARRAK HAURTZAROAN ETA NERABEZAROAN: EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK ADIN-TALDEEN ARABERA[51]

0-2 urte
3-4 urte
5-9 urte
10-14 urte
15-18 urte

[51] Hemendik hartua: *Framework for the assessment of children in need and their families* (2000). Department of Health, UK Government.
Testuan, “guraso-figura” erabiltzen da gurasoak edo haurraren edo nerabearen tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonak adierazteko.

BEHARREN EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK - 0-2 URTE

Behar fisikoak	*Segurtasuna*	*Behar emozionalak*	*Behar sozialak*	*Behar kognitiboak*
✓ Osasun ona du oro har; ohiko gaixotasunak ✓ Pisua eta tamaina espero den neurrian ✓ Dieta egokia eta elikagarria ematen zaio haurrari ✓ Bainu erregularrak ✓ Eguraldiari egokitutako arropa darama ✓ Arropa normalean garbi (pixa-, kaka- edo janari-hondarrik gabe) ✓ Etxea garbi dago, baita haurraren ohea ere ✓ Ohiko pediatria-kontroletara joatea ✓ Txertoak jartzen zaizkio; hori ez bada egiten, azalpen egokia dago ✓ Lo-ordutegi erregularra ✓ Guraso-figurak arduratu egiten dira haurrak behar adina lo egin dezan eta isiltasuna egon dadin ✓ Ordutegi egonkorrak eta egokiak (otorduak, loa, bainua)	✓ Haurrak izan dituen lesioen gaineko arreta egokia ✓ Haurrak edo nerabeak dituen lesio edo marka fisikoek azalpen onargarria dute ✓ Guraso-figurek neurriak ezartzen dituzte istripuak prebenitzeko ✓ Beste pertsona batzuen erasoen edo abusuen aurka babesten dute haurra ✓ Jolasteko erabiltzen dituen jostailuak edo objektuak seguruak dira ✓ Guraso-figurek ziurtatzen dute haurra leku seguruetan jolasten dela, etxetik kanpo dagoenean ✓ Haurra beti pertsona arduratsu eta gaitu baten zaintzapean dago, etxetik kanpo dagoenean ✓ Guraso-figurek haurraren eta horren anai-arreben arteko harremana begiratzen dute ✓ Oro har, anai-arrebek ondo tratatzen dute haurra ✓ Haurra zaintzen duten pertsona helduak beti pertsona ezagunak dira eta haien kopurua mugatua da ✓ Beharrezkoa denean, haurra pertsona arduratsuen eta gaituen zaintzapean uzteaz arduratzen dira guraso-figurak ✓ Guraso-figurek pertsona ezagunen eta ezezagunen artean bereizten irakasten diote haurrari	✓ Haurrak harreman egonkorra dauka pertsona heldu batekin gutxienez ✓ Oro har pertsona heldu berberek zaintzen dute haurra ✓ Esna dagoenean, normalean guraso-figuretako baten zaintzapean dago haurra ✓ Guraso-figurek haurra kontsolatzen dute gaixo dagoenean, haserre dagoenean edo mina hartu duenean ✓ Komunikatzeko eta hitz egiteko egiten dituen ahaleginei erantzuten diete ✓ Ondo pasatzen dute haurrarekin komunikatzen ✓ Haurraren aurrerapenak eta lorpenak indartzen dituzte eta haiekiko onespena adierazten dute ✓ Errutina batzuk daude haurraren egunerokotasunean ✓ Guraso-figuren arteko desadostasunak indarkeriarik gabe konpontzen dira ✓ Kontaktu fisiko positiboa dago guraso-figuren eta haurraren artean. Pertsona helduek ondo pasatzen dute hori egiten. ✓ Guraso-figurek haurrarekin duten jokabidea eta ematen dituzten erantzunak aurreikusteko modukoak eta koherenteak dira ✓ Bat-bateko afektu-adierazpenak egiten dizkiote sarritan haurrari ✓ Haurra den bezala balioesten da ✓ Guraso-figurek haurrarekin harro daudela adierazten dute ✓ Familiako kide gisa onartzen dute haurra ✓ Familiako ospakizunetako partaide egiten zaio ✓ Guraso-figurek lotura positibo eta sendoa garatzeko behar adina denbora igarotzen dute haurrarekin ✓ Modu sentikorrean erantzuten diote haurrari ✓ Familian afektuzko harremanak ezartzea indartzen dute	✓ Haurrak aukera asko ditu beste pertsona batzuekin jolasteko eta komunikatzeko ✓ Beste pertsona heldu batzuekin eta beste haur batzuekin harremanak izatea sustatzen da ✓ Beste haur batzuekin jolastera animatzen zaio ✓ Sarritan bisitatzen ditu lagunak eta ahaideak ✓ Guraso-figurek laguntza edo aholkularitza bilatzen dute, haurraren jokabidea kontrolatzeko zailtasunak badituzte ✓ Guraso-figurek metodo egokiak erabiltzen dituzte haurraren jokabidea kudeatzeko (errefortzu positiboa ematea, negoziatzea, ereduak ezartzea, sariak ematea, entretenitzea, konbentzitzea, jokabide desegokiak itzaltzea eta abar). ✓ Muga eta arau argiak daude familian portaera egokiari dagokionez ✓ Muga eta arau horiek sendoak dira eta guraso-figurek errespetatu egiten dituzte ✓ Haurrak laguntza jasotzen du bere sentimendu negatiboak kontrolatzen eta modu egokian adierazten ikasteko ✓ Beste haur batzuekin eta beste pertsona heldu batzuekin harremanak izateko modua irakasten zaio ✓ Beste pertsona batzuk eta horien jabetzak errespetatzen irakasten zaio haurrari ✓ Txandak errespetatzen irakasten zaio ✓ Negoziatzera animatzen dute ✓ Guraso-figurek beste pertsona batzuekin harremanak izateko modua eredu egokia da haurrarentzat ✓ Portaera bortitza edo krudela izan behar ez duela irakasten zaio haurrari	✓ Haurra estimulatzen da ingurunea esploratzeko eta aktiboa izateko ✓ Ikas dezan animatzen dute haurra ✓ Gauzak bere kabuz egin ditzan animatzen dute ✓ Erabakiak hartzeko aukera ematen zaio alternatiba errazak eskainiz ✓ Independentea izateko egiten dituen ahaleginak errespetatzen dira ✓ Bultza egiten zaio jolas egin dezan ✓ Nolabaiteko askatasuna dauka bere ingurunea esploratzeko ✓ Bere inguruneari buruzko jakin-mina adierazten du (pertsonak, jostailuak eta abar) ✓ Bere adinerako jostailu egokiak ditu ✓ Bere adinerako espero daitekeen moduan jolasten da ✓ Haurraren jostailuak/liburuak arretaz tratatzen dira ✓ Etxetik kanpo paseatzera eraman ohi zaio ✓ Haurra bere adinerako espero daitekeen moduan adierazten eta hitz egiten ikasten ari da ✓ Soinuei eta ahotsei behar bezala erantzuten die ✓ Bi urterekin jada aginduei erantzuten die ✓ Guraso-figurek haurrarekin hitz egiten, abesten eta jolas egiten dute ✓ Guraso-figurek liburuak irakurtzen/begiztatzen dituzte edo telebista ikusten dute haurrarekin
	✓ Istripuengatiko lesio gehiegi ✓ Haurrak eraso edo zigor fisikoak jasotzen ditu	✓ Haurrak sarritan ikusten ditu ondoez emozionaleko sintomak guraso-figurengan ✓ Haurrak kritikak edo areriotasuneko adierazpenak pairatzen ditu askotan		

BEHARREN EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK — 3-4 URTE

Behar fisikoak	Segurtasuna	Behar emozionalak	Behar sozialak	Behar kognitiboak
✓ Osasun ona du oro har; ohiko gaixotasunak ✓ Pisua eta tamaina espero den neurrian ✓ Haurrak dieta egokia eta elikagarria dauka ✓ Bainu erregularrak ✓ Eguraldiari egokitutako arropa darama ✓ Arropa normalean garbi (pixa-, kaka- edo janari-hondarrik gabe) ✓ Etxea garbi dago, baita haurraren ohea ere ✓ Ohiko pediatria-kontroletara joatea ✓ Txertoak jartzen zaizkio; hori ez bada egiten, azalpen egokia dago ✓ Behin baino gehiagotan hartzen du gaixotasun bera, baina azalpen medikoa du ✓ Lo-ordutegi erregularra ✓ Erregularki garbitzen ditu hortzak ✓ Guraso-figurak arduratu egiten dira haurrak behar adina lo egin dezan eta isiltasuna egon dadin ✓ Haurrak ordutegi egonkorrak eta egokiak ditu (otorduak, loa, bainua)	✓ Haurrak izan dituen lesioen gaineko arreta egokia da ✓ Haurrak edo nerabeak dituen lesio edo marka fisikoek azalpen onargarria dute ✓ Guraso-figurek neurriak ezartzen dituzte istripuak prebenitzeko ✓ Beste pertsona batzuen erasoen edo abusuen aurka babesten dute haurra ✓ Jolasteko erabiltzen dituen jostailuak edo objektuak seguruak dira ✓ Etxean leku segururen bat dago haurra jolastu ahal izateko ✓ Guraso-figurek ziurtatzen dute haurra leku seguruetan jolasten dela, etxetik kanpo dagoenean ✓ Haurra beti pertsona arduratsu eta gaitu baten zaintzapean dago, etxetik kanpo dagoenean ✓ Guraso-figurek haurraren eta haren anai-arreben arteko harremana begiratzen dute ✓ Oro har, anai-arrebek ondo tratatzen dute haurra ✓ Haurra zaintzen duten pertsona helduak pertsona ezagunak dira beti, eta bakanak izaten dira ✓ Beharrezkoa denean, haurra pertsona arduratsuen eta gaituen zaintzapean uzteaz arduratzen dira guraso-figurak ✓ Guraso-figurek pertsona ezagunen eta ezezagunen artean bereizten irakasten diote haurrari ✓ Bere burua babesteko gaitasunak irakasten dizkiote ✓ Haurra eskolara joaten bada, beti dago hura jasoko duen norbait. ✓ Haurra eskolara eraman eta jasotzen duten pertsonak gutxi dira, ezagunak dira eta horretarako gaitasuna dute - - - - - - - - - - ✓ Istripuengatiko lesio gehiegi ✓ Haurrak eraso edo zigor fisikoak jasotzen ditu	✓ Haurrak harreman egonkorra dauka pertsona heldu batekin gutxienez ✓ Oro har pertsona heldu berberek zaintzen dute haurra, ✓ Esna dagoenean, normalean guraso-figuretako baten zaintzapean dago haurra ✓ Guraso-figurek haurra kontsolatzen dute gaixo dagoenean, haserre dagoenean edo min hartu duenean ✓ Haurraren aurrerapenak eta lorpenak indartzen dituzte eta haiekiko onespena adierazten dute ✓ Oro har, modu positiboan erantzuten diete haren solasaldiei ✓ Adorea ematen diote gauza berriak egiten saiatzen denean ✓ Laguntza ematen diote gauza berriak egiten saiatzerakoan porrot egiten duenean ✓ Errutina batzuk daude haurraren egunerokotasunean ✓ Guraso-figuren arteko desadostasunak indarkeriarik gabe konpontzen dira ✓ Kontaktu fisiko positiboa dago guraso-figuren eta haurraren artean Guraso-figurek ondo pasatzen dute hori egiten ✓ Bat-bateko afektu-adierazpenak egiten dizkiote sarritan haurrari ✓ Haurra den bezala balioesten da ✓ Guraso-figurek haurrarekin harro daudela adierazten dute ✓ Familiako kide gisa onartzen dute haurra ✓ Familiako ospakizunetako partaide egiten zaio ✓ Guraso-figurek lotura positibo eta sendoa garatzeko behar adina denbora igarotzen dute haurrarekin ✓ Familian afektuzko harremanak ezartzea indartzen dute ✓ Haurra bere beldurrei eta kezkei buruz hitz egitera bultzatzen dute ✓ Haurrak etxean jasotzen dituen erantzunak sendoak eta aurreikusteko modukoak dira - - - - - - - - - - ✓ Haurrak askotan ikusten ditu ondoez emozionaleko sintomak guraso-figurengan ✓ Haurrak kritikak edo areriotasuneko adierazpenak pairatzen ditu askotan ✓ Guraso-figurek haurraren laguntza bilatzen dute arazoak dituztenean	✓ Haurrak beste pertsona heldu eta adingabe batzuekin harremana izatea sustatzen da ✓ Sarritan bisitatzen ditu lagunak eta ahaideak ✓ Beste haur batzuekin partekatzera eta jolastera animatzen dute ✓ Guraso-figurek laguntza edo aholkularitza bilatzen dute, haurraren jokabidea kontrolatzeko zailtasunak badituzte ✓ Guraso-figurek metodo egokiak erabiltzen dituzte haurrari behar bezala portatzen irakasteko (errefortzu positiboa ematea, negoziatzea, ereduak ezartzea, sariak ematea, entretenitzea, konbentzitzea, jokabide desegokiak itzaltzea eta abar). ✓ Muga eta arau argiak daude familian portaera egokiari dagokionez ✓ Muga eta arau horiek sendoak dira, eta bi guraso-figurek errespetatzen dituzte ✓ Beste pertsona batzuk eta horien jabetzak errespetatzen irakasten zaio haurrari ✓ Txandak errespetatzen irakasten zaio ✓ Negoziatzera animatzen dute ✓ Bere emozioak kontrolatzen irakasten zaio ✓ Guraso-figurek beste pertsona batzuekin harremanak izateko modua eredu egokia da haurrarentzat ✓ Portaera bortitza edo krudela izan behar ez duela irakasten zaio haurrari ✓ Eskolara garaiz iritsi ohi da ✓ Helduen jokabide xelebreak edo beldurra eragin diezaioketen jokabideak ikustea saihesteko ahalegina egiten da ✓ Leku publikoetan portaera egokia izatea sustatzen eta irakasten diote guraso-figurek haurrari	✓ Haurra estimulatzen da ingurunea esploratzeko eta aktiboa izateko ✓ Ikas dezan animatzen dute haurra ✓ Gauzak bere kabuz egitera animatzen zaio ✓ Elkarrizketetan hitz egitera eta parte hartzera animatzen zaio ✓ Erabakiak hartzeko aukera ematen zaio alternatiba errazak eskainiz ✓ Bere adinerako jostailu egokiak eta askotarikoak ditu ✓ Haurraren jostailuak/liburuak arretaz tratatzen dira ✓ Etxetik kanpo paseatzera eraman ohi zaio ✓ Guraso-figurek normalean liburuak irakurtzen dizkiote, ipuinak kontatzen dizkiote, haurrarekin jolasten dira edo telebista ikusten dute harekin ✓ Haurrak etxetik kanpoko leku berriak esploratzen ditu, begiratuta - - - - - - - - - - ✓ Haurra eskolatuta badago, erregularki joaten da eskolara ✓ Eskolatuta badago, guraso-figurak tutoretzetara eta irakasleekin hartutako hitzorduetara joaten dira

BEHARREN EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK — 5-9 URTE

Behar fisikoak	*Segurtasuna*	*Behar emozionalak*	*Behar sozialak*	*Behar kognitiboak*
✓ Osasun ona du oro har; ohiko gaixotasunak ✓ Pisua eta tamaina espero den neurrian ✓ Haurrak dieta egokia eta elikagarria dauka ✓ Bainu erregularrak ✓ Eguraldiari egokitutako arropa darama ✓ Arropa normalean garbi (pixa-, kaka- edo janari-hondarrik gabe) ✓ Etxea garbi dago, baita haurraren ohea ere ✓ Guraso-figurek ziurtatzen dute haurraren higiene pertsonala egokia dela ✓ Ohiko pediatria-kontroletara joatea ✓ Txertoak jartzen zaizkio; hori ez bada egiten, azalpen egokia dago ✓ Behin baino gehiagotan hartzen du gaixotasun bera, baina azalpen medikoa du ✓ Hortzen zaintza eta arreta erregularra eta egokia ✓ Guraso-figurak arduratu egiten dira haurrak behar adina lo egin dezan eta isiltasuna egon dadin ✓ Haurrak ordutegi egonkorrak eta egokiak ditu (otorduak, loa, bainua)	✓ Haurrak izan dituen lesioen gaineko arreta egokia da ✓ Haurrak edo nerabeak dituen lesio edo marka fisikoek azalpen onargarria dute ✓ Beste pertsona batzuen erasoen edo abusuen aurka babesten dute haurra ✓ Guraso-figurek haurra jazarpenaren aurka babesteko jardun dute ✓ Etxean leku seguruak daude haurra jolastu ahal izateko ✓ Guraso-figurek beti dakite haurra non dagoen ✓ arreta egokia jasotzen du, bere nortasuna eta garapen-maila kontuan hartuta ✓ Guraso-figurek haurraren eta haren anai-arreben arteko harremana begiratzen dute ✓ Oro har, anai-arrebek ondo tratatzen dute haurra ✓ Haurra pertsona heldu arduratsuek artatzen dute, edo guraso-figurek seguruak direla ziurtatu duten lekuetan jolasten da ✓ Haurra pertsona heldu batek lagunduta joaten da eskolara beharrezkoa den guztietan ✓ Haurrak ezagutzen dituen pertsona heldu arduratsuak daude eskolara eramateko eta jasotzeko ✓ Zaintzen duten ahaide eta pertsona helduen kopurua mugatua da ✓ Guraso-figurek pertsona ezezagunekin nola jokatu behar den irakatsi diote haurrari ✓ Guraso-figurek egokiro ziurtatzen dute haurra artatuta dagoela edo laguntza duela arriskutsuak izan daitezkeen lekuetan ✓ Etxea zaintzeko erantzukizuna argi eta garbi esleitua duen pertsona heldu bat dago gutxienez ✓ Etxerako nahiz etxetik kanporako babes- eta segurtasun-neurriak irakatsi zaizkio haurrari ✓ Ohikoa da haurra bakarrik uztea ✓ Gauean bakarrik uzten dute - - - - - - - - - - - - ✓ Eraso edo zigor fisikoak jasotzen ditu	✓ Haurrak harreman egonkorra dauka pertsona heldu batekin gutxienez ✓ Oro har pertsona heldu berberek artatzen dute ✓ Guraso-figurek haurra kontsolatzen dute gaixo dagoenean, haserre dagoenean, beldurra duenean edo min hartu duenean ✓ Norberaren buruarekiko konfiantza hartzea indartzen dute ✓ Bat-bateko afektu-adierazpenak egiten dizkiote sarritan haurrari ✓ Baldintzarik gabe maite dute ✓ Den bezala onartzen dute ✓ Guraso-figurek haurrarekin harro daudela adierazten dute ✓ Familiako kide gisa onartua dago ✓ Familiako ospakizunetako partaide egiten zaio ✓ Guraso-figurek lotura positibo eta sendoa garatzeko behar adina denbora igarotzen dute haurrarekin ✓ Familian afektuzko harremanak ezartzea indartzen dute ✓ Haurraren ahaleginak eta lorpenak indartzen dituzte ✓ Laguntza ematen diote beste haur batzuen isekak edo erasoak pairatzen dituenean ✓ Bere beldurrei eta kezkei buruz hitz egitera animatzen dute ✓ Haurrak etxean jasotzen dituen erantzunak sendoak eta aurreikusteko modukoak dira ✓ Guraso-figurek interesa adierazten dute haurrak eskolan egiten duenari buruz ✓ Lorpen akademikoak indartzen dituzte eta haiekiko onespena adierazten dute ✓ Familiako desadostasunak indarkeriarik gabe konpontzen dira ✓ Haurraren eguneroko bizitzak errutinak ditu, eta ordenatua eta egonkorra da ✓ Independentea izateko egiten dituen ahaleginak errespetatzen dira ✓ Autonomia gehiago lortzea sustatzen da ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurrak norberaren zaintzako erantzukizunak hartzea, bere adinari edo garapen-mailari dagokion neurrian, eta horretarako adorea ematen diote, baina beti begiratzen edo egiaztatzen dute haurra seguru dagoela ✓ Pertsona helduek dute familia zaintzeko erantzukizun nagusia ✓ Haurrak ez ditu ikusten pertsona helduen arteko sexu-harremanak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Haurrak ez ditu ikusten elduen arteko egoera bortitzak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Helduen jokabide xelebreak edo beldurra eragin diezaioketen jokabideak ikustea saihesteko ahalegina egiten da	✓ Haurrak beste pertsona heldu eta adingabe batzuekin harremana izatea sustatzen da ✓ Beste haur batzuekin partekatzera eta jolastera animatzen dute ✓ Bere lagunekin egoten da eskola-ordutegitik kanpo ✓ Lagunak etxera gonbidatzen ditu ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurrak bere lagunak etxera gonbida ditzan ✓ Eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan parte hartzera sustatzen dute ✓ Guraso-figurek laguntza edo aholkularitza bilatzen dute, haurraren jokabidea kontrolatzeko zailtasunak badituzte ✓ Metodo egokiak erabiltzen dituzte haurraren jokabidea kudeatzeko (errefortzu positiboa ematea, negoziatzea, ereduak ezartzea, sariak ematea, entretenitzea, konbentzitzea, jokabide desegokiak itzaltzea eta abar) ✓ Muga eta arau argiak daude familian portaera egokiari dagokionez ✓ Muga eta arau horiek sendoak dira, eta bi guraso-figurek errespetatzen dituzte ✓ Haurrari bere emozioak kontrolatzen laguntzen zaio ✓ Negoziatzera animatzen dute ✓ Guraso-figurek beste pertsona batzuekin harremanak izateko modua eredu egokia da haurrarentzat ✓ Beste pertsonekin eta desberdintasunarekin errespetuz eta tolerantziaz jokatzen irakasten zaio haurrari ✓ Jokamolde onak izaten eta beste pertsonekiko errespetua adierazten irakasten zaio ✓ Guraso-figurek bizilagunekin eta autoritate-figurekin duten harremana egokia da oro har ✓ Portaera bortitza edo krudela izan behar ez duela irakasten zaio haurrari ✓ Guraso-figurek eskolako arauak babesten dituzte ✓ Leku publikoetan portaera egokia izatea sustatzen dute, eta hori irakasten diote haurrari ✓ Familiak sentitzen du onartuta dagoela bere komunitatean - - - - - - - - - - - - ✓ Familiako partaide diren pertsonak gizartearen aurkako jardueretan aritzen dira	✓ Haurra aktiboa izatera sustatzen dute ✓ Ohikoa da haurrak etxetik kanpo jolastea ✓ Bere adinerako jostailu eta ikasketa-material egokiak eta askotarikoak ditu ✓ Haren jostailuak, liburuak eta eskola-materiala arretaz tratatzen dira ✓ Guraso-figurek normalean liburuak irakurtzen dizkiote, ipuinak kontatzen dizkiote, haurrarekin jolasten dira edo telebista ikusten dute harekin - - - - - - - - - - - - ✓ Haurra erregularki joaten da eskolara ✓ Guraso-figurek etxeko lanak egiten dituela begiratzen dute, eta laguntza ematen diote ✓ Tutoretzetara eta irakasleekin hartutako hitzorduetara joaten dira ✓ Modu egonkorrean indartzen dute haurraren ikaskuntza ✓ Haurra eskolara erregularki joan dadin laguntzen dute ✓ Eskolara garaiz iristen dela ziurtatzen dute

		✓ Haurrak askotan ikusten ditu ondoez emozionaleko sintomak guraso-figurengan ✓ Kritikak edo areriotasuneko adierazpenak pairatzen ditu sarritan ✓ Oso presio handia egiten zaio emaitza akademiko onak izan ditzan ✓ Guraso-figurek haurraren babesa bilatzen dute arazoak dituztenean ✓ Ohikoa da haurrak anai-arreba adingabeak zaindu behar izatea ✓ Haurrak guraso-figurak zaindu behar ditu		

BEHARREN EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK — 10-14 URTE

Behar fisikoak	Segurtasuna	Behar emozionalak	Behar sozialak	Behar kognitiboak
✓ Osasun ona du oro har; ohiko gaixotasunak ✓ Haurraren edo nerabearen gaixotasunek mediku-arreta egokia jasotzen dute ✓ Haurrak edo nerabeak dieta osasungarria jasotzen du ✓ Arropa normalean garbi dago ✓ Higiene pertsonal egokia du ✓ Behin baino gehiagotan hartzen du gaixotasun bera, baina azalpen medikoa du ✓ Guraso-figurek etxeko higiene-baldintzak egokiak direla ziurtatzen dute ✓ Guraso-figurek osasun-ohitura egokiak irakasten dizkiote haurrari edo nerabeari (elikadura, ariketa, droga-kontsumoa edo alkohol-kontsumoa) ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurra edo nerabea, ariketa fisikoa egin dezan ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurra edo nerabea, bere osasunaren gaineko erantzukizunak har ditzan ✓ Haurraren edo nerabearen ondoez fisikoko sintomekiko edo lesioekiko sentsibilitatea dute ✓ Haurrak edo nerabeak aho-hortzetako osasunerako arreta egokia jasotzen duela ziurtatzen dute ✓ Haurraren edo nerabearen eguneroko zaintzaren gaineko erantzukizun nagusia bere gain hartzen duen pertsona heldu bat dago gutxienez	✓ Haurrak edo nerabeak izan dituen lesioen gaineko arreta egokia da ✓ Haurrak edo nerabeak dituen lesio edo marka fisikoek azalpen onargarria dute ✓ Beste pertsonen batzuen erasoen edo abusuen aurka babesten dute haurra edo nerabea ✓ Haurrak edo nerabeak jazarpena pairatu badu, guraso-figurek hura babesteko ekimena hartu dute ✓ Guraso-figurek beti dakite haurra edo nerabea non dagoen ✓ Haurrak edo nerabeak artatze egokia jasotzen du, bere nortasuna eta garapen-maila kontuan hartuta ✓ Guraso-figurek haurraren edo nerabearen eta haren anai-arreben arteko harremana begiratzen dute ✓ Haurra edo nerabea zaintzen duten ahaideen eta pertsona helduen kopurua mugatua da ✓ Guraso-figurek pertsona ezezagunekin nola jokatu behar den irakatsi diote haurrari edo nerabeari ✓ Guraso-figurek ziurtatzen dute haurra edo nerabea artatuta dagoela edo laguntza duela arriskutsuak izan daitezkeen lekuetan ✓ Etxerako nahiz etxetik kanporako babes- eta segurtasun-neurriak irakatsi zaizkio haurrari edo nerabeari ✓ Guraso-figurak etxetik eskolarako eta eskolatik etxerako bidea segurua dela ziurtatzen saiatzen dira - - - - - - - - - - - - - - - - - - ✓ Sarritan, haurra edo nerabea bakarrik uzten dute gauean ✓ Haurrak edo nerabeak eraso edo zigor fisikoak jasotzen ditu	✓ Oro har pertsona heldu berberek zaintzen dute haurra edo nerabea ✓ Guraso-figurek haurra edo nerabea kontsolatzen dute haserre dagoenean edo beldurra duenean ✓ Haurrari edo nerabeari ziurtatzen diote beti lagunduko diotela ✓ Norberaren buruarekiko konfiantza hartzea indartzen dute ✓ Bat-bateko afektu-adierazpenak egiten dizkiote sarritan ✓ Haurraz edo nerabeaz harro daudela adierazten dute ✓ Familiako kide gisa onartzen dute haurra edo nerabea ✓ Familiako ospakizunetako partaide egiten zaio ✓ Guraso-figurek lotura positibo eta sendoa garatzeko behar adina denbora igarotzen dute haurrarekin edo nerabearekin ✓ Familian afektuzko harremanak ezartzea indartzen dute ✓ Haurraren edo nerabearen ahaleginak eta lorpenak indartzen dituzte ✓ Bere beldurrei eta kezkei buruz hitz egitera animatzen dute ✓ Haurrak edo nerabeak etxean jasotzen dituen erantzunak sendoak eta aurreikusteko modukoak dira ✓ Interesa adierazten dute haurrak edo nerabeak eskolan egiten duenari buruz ✓ Lorpen akademikoak indartzen dituzte eta haiekiko onespena adierazten dute ✓ Familiako desadostasunak indarkeriarik gabe konpontzen dira ✓ Haurraren edo nerabearen eguneroko bizitza ordenatua eta egonkorra da ✓ Independentea izateko egiten dituen ahaleginak errespetatzen dira ✓ Autonomia-maila handiagoa lor dezan sustatzen da ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurrak edo nerabeak norberaren zaintzako erantzukizunak hartzea, bere adinari edo garapen-mailari dagokion neurrian, eta horretarako adorea ematen diote, baina beti begiratzen dute seguru dagoela ✓ Norberaren zaintzaren arloan lortzen dituen gaitasunengatik (janaria prestatzea, erosketak egitea eta abar) adorea ematen zaio haurrari edo nerabeari ✓ Pertsona helduek dute familia zaintzeko erantzukizun nagusia ✓ Etxea zaintzeko erantzukizuna argi eta garbi esleitua duen pertsona heldu bat dago gutxienez ✓ Guraso-figurek haurrari edo nerabeari laguntzen diote zailtasun akademikoak	✓ Beste haur edo nerabe batzuekin partekatzera eta jolastera animatzen dute ✓ Haurra edo nerabea bere lagunekin egoten da eskola-ordutegitik kanpo ✓ Lagunak etxera gonbidatzen ditu ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurrak edo nerabeak bere lagunak etxera gonbida ditzan ✓ Haurraren edo nerabearen adiskidetasun-harreman positiboak indartzen dituzte ✓ Eragin negatiboa izan dezaketen pertsona helduekin edo adingabeekin harremana izatea saihesteko ahalegina egiten dute ✓ Guraso-figurek metodo egokiak erabiltzen dituzte haurraren edo nerabearen lankidetza lortzeko eta hark portaera egokia izateko ✓ Muga eta arau argiak daude familian portaera egokiari dagokionez ✓ Muga eta arau horiek sendoak dira, eta bi guraso-figurek errespetatzen dituzte ✓ Haurrari edo nerabeari negoziatzera animatzen zaio ✓ Guraso-figurek beste pertsona batzuekin harremanak izateko modua eredu egokia da haurrarentzat edo nerabearentzat ✓ Beste pertsonekiko errespetua eta tolerantzia irakasten zaio haurrari edo nerabeari ✓ Legea errespetatzen irakasten zaio ✓ Jokamolde onak izaten eta beste pertsonekiko errespetua adierazten irakasten zaio ✓ Etxeko zereginetan laguntzera sustatzen dute ✓ Guraso-figurek bizilagunekin eta autoritate-figurekin duten harremana egokia da oro har ✓ Portaera bortitza edo krudela izan behar ez duela irakasten zaio haurrari edo nerabeari ✓ Eskolako arauak babesten dituzte ✓ Haurrak edo nerabeak leku publikoetan portaera egokia izatea irakasten eta sustatzen dute ✓ Familiak sentitzen du onartuta dagoela bere komunitatean ✓ Guraso-figurek babestu egiten dute haurrak edo nerabeak sexu-hezkuntza jasotzea edo beraiek irakasten diote ✓ Haurrak edo nerabeak mezu argiak jaso ditu sexu-jokabide egokia denari buruz ✓ Guraso-figurek ez dute alkohola kontsumitzen, edo modu oso kontrolatuan egiten dute, haurrarentzako edo nerabearentzako eredu ona izanik ✓ Familiako kideak gizartearen aurkako jardueretan inplikatuta daude ✓ Guraso-figurek drogak kontsumitzen dituzte	✓ Guraso-figurek normalean liburuak irakurtzen dizkiote haurrari edo nerabeari, ipuinak kontatzen dizkiote, harekin batera jolasten dira, edo telebista ikusten dute elkarrekin ✓ Haurrak edo nerabeak gaitasun berriak hartzea babesten dute ✓ Bere eskola-eboluzioa oztopa dezaketen familiako arazoetatik kanpo mantentzen saiatzen dira ✓ Haurrak edo nerabeak behar adina denbora dauka bere zaletasunetan edo interesetan aritzeko - - - - - - - - - - - - - - - - - - ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute haurrak edo nerabeak etxeko lanak egitea ✓ Tutoretzetara eta irakasleekin hartutako hitzorduetara joaten dira ✓ Guraso-figurek ahalegina egiten dute haurra edo nerabea eskolara erregularki joaten dela bermatzeko

99

		dituenean ✓ Haurraren edo nerabearen arropa eta itxura bat dator hark nahi duenarekin ✓ Erabakiak hartzen eta bere bizitzako alderdi batzuk kontrolatzen uzten zaio ✓ Haurrak edo nerabeak ez ditu ikusten pertsona helduen arteko sexu-harremanak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Haurrak edo nerabeak ez ditu ikusten pertsona helduen arteko egoera bortitzak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Helduen jokabide xelebreak edo beldurra eragin diezaioketen jokabideak ikustea saihesteko ahalegina egiten da ✓ Guraso-figurek kanpoko laguntza bilatzen dute harremanen arloko arazoak edo haurrarekin edo nerabearekin arazoak dituztenean eta konpondu ezin dituztenean - - - - - - - - - - - - - - - - ✓ Haurrak edo nerabeak sarritan ikusten ditu ondoez emozionaleko sintomak guraso-figurengan ✓ Kritikak edo areriotasuneko adierazpenak pairatzen ditu sarritan ✓ Oso presio handia egiten zaio emaitza akademiko onak izan ditzan ✓ Guraso-figurek haurraren edo nerabearen laguntza bilatzen dute arazoak dituztenean		

BEHARREN EBALUAZIORAKO ADIERAZLEAK — 15-18 URTE

Behar fisikoak	*Segurtasuna*	*Behar emozionalak*	*Behar sozialak*	*Behar kognitiboak*
✓ Nerabearen gaixotasunek mediku-arreta egokia jasotzen dute ✓ Dieta osasungarria jasotzen du ✓ Higiene pertsonal egokia du ✓ Behin baino gehiagotan hartzen du gaixotasun bera, baina azalpen medikoa du ✓ Guraso-figurek etxeko higiene-baldintzak egokiak direla ziurtatzen dute ✓ Guraso-figurek osasun-ohitura egokiak irakasten dizkiote nerabeari (elikadura, ariketa, droga-kontsumoa edo alkohol-kontsumoa) ✓ Babesik gabeko sexu-harremanen arriskuei buruzko informazioa eman diote guraso-figurek nerabeari ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute nerabea, ariketa fisikoa egin dezan ✓ Bere higienearen gaineko erantzukizunak hartzera sustatzen dute ✓ Nerabearen ondoez fisikoko sintomekiko edo lesioekiko sentsibilitatea dute guraso-figurek ✓ Ziurtatzen dute nerabeak aho-hortzetako osasunarekiko arreta egokia jasotzen duela ✓ Nerabearen eguneroko zaintzaren gaineko erantzukizun nagusia bere gain hartzen duen pertsona heldu bat dago gutxienez ✓ Guraso-figurek ziurtatu egiten dute nerabeak tatuajeak edo piercingak egiten baditu segurtasun-bermeekin egiten duela	✓ Nerabearen lesioek edo marka fisikoek azalpen onargarria dute ✓ Beste pertsona batzuen erasoen edo abusuen aurka babesten da nerabea ✓ Nerabeak *bullyinga* pairatu badu, guraso-figurek babesteko jardun dute ✓ Guraso-figurek nerabea non dagoen jakiteko ahalegina egiten dute beti ✓ Nerabeak artatze egokia jasotzen du, bere nortasuna eta garapen-maila kontuan hartuta ✓ Nerabea denboraldi batean etxetik kanpo egon denean, pertsona heldu arduratsuen begiradapean egon da beti ✓ Nerabeak etxean bizi diren beste haur edo nerabeekin duen harremana ona da oro har ✓ Guraso-figurek nerabearen eta haren anai-arreben arteko harremana begiratzen dute ✓ Arriskutsuak izan daitezkeen lekuetan nerabea artatuta dagoela edo laguntza duela ziurtatzen dute ✓ Etxerako nahiz etxetik kanporako babes- eta segurtasun-neurriak irakatsi zaizkio nerabeari ✓ Guraso-figurak etxetik eskolarako/lanerako eta eskolatik/lanetik etxerako bidea segurua dela ziurtatzen saiatzen dira - ✓ Nerabeak eraso edo zigor fisikoak jasotzen ditu	✓ Nerabea zaintzen duten pertsona helduei dagokienez, jarraitutasuna dago ✓ Guraso-figurek nerabea kontsolatzen dute haserre dagoenean edo beldurra duenean ✓ Nerabeari ziurtatzen diote beti lagunduko diotela ✓ Norberaren buruarekiko konfiantza hartzea indartzen dute ✓ Bat-bateko afektu-adierazpenak egiten dizkiote sarritan ✓ Nerabeaz harro daudela adierazten dute ✓ Familiako kide gisa onartzen dute nerabea ✓ Familiako ospakizunetako partaide egiten zaio ✓ Guraso-figurek lotura positibo eta sendo bat garatzeko behar adina denbora igarotzen dute nerabearekin ✓ Familian afektuzko harremanak ezartzea indartzen dute ✓ Nerabearen ahaleginak eta lorpenak indartzen dituzte ✓ Bere beldurrei eta kezkei buruz hitz egitera animatzen dute ✓ Nerabeak etxean jasotzen dituen erantzunak sendoak eta aurreikusteko modukoak dira ✓ Guraso-figurek interesa adierazten dute nerabeak eskolan/lanean egiten duenari buruz ✓ Ahalegin eta lorpen akademikoak indartzen dituzte, eta haiekiko onespena adierazten dute ✓ Familiako desadostasunak indarkeriarik gabe konpontzen dira ✓ Nerabearen eguneroko bizitza ordenatua eta egonkorra da ✓ Autonomia-maila handiagoa lor dezan sustatzen da ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute nerabea, bere burua zaintzeko erantzukizunak har ditzan, bere adinari edo garapen-mailari dagokion neurrian, eta horretarako adorea ematen diote, baina beti begiratzen dute nerabea seguru dagoela ✓ Norberaren zaintzaren arloan lortzen dituen gaitasunengatik (janaria prestatzea, erosketak egitea eta abar) adorea ematen zaio nerabeari ✓ Pertsona helduek dute familia zaintzeko erantzukizun nagusia ✓ Etxean esleituak dituen erantzukizunak zentzuzkoak dira ✓ Etxea zaintzeko erantzukizuna argi eta garbi esleitua duen pertsona heldu bat dago gutxienez ✓ Guraso-figurek nerabea babesten dute, eta lagundu egiten diote zailtasun akademikoak edo lanekoak dituenean ✓ Bere arropa eta itxura bat datoz berak nahi duenarekin	✓ Partekatzera animatzen zaio ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute nerabeak bere lagunak etxera gonbida ditzan ✓ Bere lagunekin egotera animatzen dute ✓ Etxetik kanpoko gizarte-jardueretan parte hartzea sustatzen da ✓ Guraso-figurek nerabearen adiskidetasun-harreman positiboak sustatzen dituzte ✓ Nerabeak eragin negatiboa izan dezaketen pertsona helduekin edo adingabeekin harremana izatea saihesteko ahalegina egiten dute ✓ Guraso-figurek metodo egokiak erabiltzen dituzte nerabeen lankidetza lortzeko eta hark portaera egokia izatea lortzeko ✓ Muga eta arau argiak daude familian portaera egokiari dagokionez ✓ Muga eta arau horiek sendoak dira, eta bi guraso-figurek errespetatzen dituzte ✓ Negoziatzera animatzen dute ✓ Guraso-figurek beste pertsona batzuekin harremanak izateko modua eredu egokia da nerabearentzat ✓ Beste pertsonekiko errespetua eta tolerantzia izaten irakasten zaio ✓ Legea errespetatzen irakasten zaio ✓ Jokamolde onak izaten eta errespetua izaten irakasten zaio ✓ Etxeko zereginetan laguntzera sustatzen dute ✓ Guraso-figurek bizilagunekin eta autoritate-figurekin duten harremana egokia da oro har ✓ Guraso-figuren jokabidea eredu ona da nerabearentzat ✓ Portaera bortitza edo krudela izan behar ez duela irakasten zaio nerabeari ✓ Guraso-figurek ahalegina egiten dute nerabea lanera erregularki joaten dela ziurtatzeko ✓ Eskolako arauak babesten dituzte ✓ Nerabeak leku publikoetan portaera egokia izatea irakasten eta sustatzen dute ✓ Familiak sentitzen du onartuta dagoela bere komunitatean ✓ Guraso-figurek babestu egiten dute nerabeak sexu-hezkuntza jasotzea edo etxean irakasten diote ✓ Nerabeak mezu argiak jaso ditu sexu-jokabide egokia denari buruz ✓ Guraso-figurek ez dute alkohola kontsumitzen, edo modu oso kontrolatuan egiten dute, nerabearentzako eredu ona izanik ✓ Nerabeak eskola edo lana utzi badu, beste lan bat bilatzera sustatzen dute. ✓ Nerabea lanera erregularki joaten dela ziurtatzeko ahalegina egiten dute ✓ Familiako kideak gizartearen aurkako	✓ Nerabeak gaitasun berriak hartzea babesten dute ✓ Nerabea bere eskola-eboluzioa oztopa dezaketen familiako arazoetatik kanpo mantentzen saiatzen dira ✓ Nerabeak behar adina denbora dauka bere zaletasunetan edo interesetan aritzeko - ✓ Guraso-figurek sustatu egiten dute nerabeak etxeko lanak egitea ✓ Tutoretzetara eta irakasleekin hartutako hitzorduetara joaten dira ✓ Nerabea eskolara erregularki joaten dela ziurtatzeko ahalegina egiten dute

101

		✓ Guraso-figurek nerabearen sexu-orientazioa errespetatzen dute ✓ Nerabeak ez ditu ikusten pertsona helduen arteko sexu-harremanak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Ez ditu ikusten helduen arteko egoera bortitzak, eta ez da tartean suertatzen ✓ Pertsona helduek kanpoko laguntza bilatzen dute, harremanen arloko arazoak edo nerabearekin arazoak dituztenean eta konpondu ezin dituztenean - - - - - - - - ✓ Nerabeak askotan ikusten ditu ondoez emozionaleko sintomak guraso-figurengan ✓ Kritikak edo areriotasuneko adierazpenak pairatzen ditu sarritan ✓ Oso presio handia egiten da emaitza akademiko onak izan ditzan edo beti lehenengoa izan dadin ✓ Guraso-figurek nerabearen laguntza bilatzen dute arazoak dituztenean	jardueretan inplikatuta daude ✓ Guraso-figurek drogak kontsumitzen dituzte - - - - - - - -	

102

Balora tresna - Gidaliburu azkarra

BALORA 2.0 TRESNA

ARRISKU- ETA DESANPARO-EGOEREN LARRITASUNA BALIOESTEA EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO HAURRAK ETA NERABEAK ZAINTZEKO ETA BABESTEKO GIZARTE-ZERBITZUETAN

Gidaliburu azkarra

Tresna testuinguruan kokatzea (4. or.)	Helburuak. Haurrak eta nerabeak zaintzeko eta babesteko zerbitzuen esku hartzeko prozeduran txertatzea; aplikazio-uneak. Erabilera-irizpide orokorrak.

Arrisku- eta desanparo-egoerak: Definizioa eta larritasun-mailak

Arrisku- eta desanparo-egoerak: Definizioa eta larritasun-mailak (8. or.)	Babesgabetasunaren kontzeptua: *Guraso, tutore edo zaintzaileak (izatezko zaintzailea ere barnean hartuta)* adingabeentzat ezarritako babes-betebeharrak betetzen ez dituen edo bete ezin dituen egoerak. *Zenbait tipologia salbuespentzat hartzen dira, bizikidetza-unitateko beste kide batzuk ere barnean hartuta.* Egoerak bereiztea: arriskurik ez, babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna, arrisku arina, arrisku ertaina, arrisku larria, desanparoa. Babesgabetasunaren definizioaren osagaiak: (1) Aitaren, amaren edo tutore nahiz zaintzailearen portaera, eta (2) haurrarengan edo nerabearengan gaur egun duen edo izan dezakeen eragina (*kalte esanguratsua*).

Arrisku- eta desanparo-egoeren larritasunaren balorazioa: Balorazioa egiteko irizpide orokorrak eta prozedura

Denbora-tarteak. Larritasun-mailak, kalifikazioa eta esanahia (16. or.)	Balorazioak aintzat hartu beharreko denbora-tartea. Tipologia bakoitzaren larritasun-maila kalifikatzeko prozedura. Kasuaren larritasun-maila orokorra kalifikatzeko prozedura. Esku hartzeko proposamenarekiko familiak eskaintzen duen lankidetzaren balorazioa. Familiari eragiten dioten beste zailtasun batzuk eta iraganean izandako babesgabetasun-egoerak kontuan izatea.
"Kalte esanguratsuaren" kontzeptua eta kalte psikikoaren ebaluazioa (19. or)	"Kalte esanguratsua"ren definizioa. Haurrak edo nerabeak kalte psikikoa ote duen eta kalte horren larritasuna nolakoa den ebaluatzeko irizpideak.
Inguruabar bereziak (22. or.)	Tresnaren aplikazioa kasu hauetan: banandutako edo dibortziatutako bikoteak; balio edo ohitura bereziekin lotutako praktikak; legez emantzipatu gabe bizimodu independentea duten nerabeak.
Informazioa biltzeko prozedura (24. or.)	Informazioa biltzeko arloak. Haurraren edo nerabearen garapen psikologikoaren (emozionala, soziala, kognitiboa eta sexuala) gaineko eraginaren eta afektuarekin nahiz harremanekin loturiko alderdien balorazioa: garrantzia eta jarraitu beharreko prozedura. Kontsultatu beharreko informazio-iturriak. Informazio behar bezain osatua bildu ezin denean jarraitu beharreko jarduna.
Inplikatutako zerbitzuak eta beharrezko baliabideak (26. or.)	Babesgabetasun-egoera baten eta haren larritasun-mailaren balorazioan parte hartzen duten profesionalak eta zerbitzuak.
Txostena egitea (26. or.)	Balorazio-txostenaren eduki orokorra. Tresnaren laburpen-orriaren erabilera.
Kasuak zerbitzu batetik bestera bideratzea balorazioaren emaitzaren arabera / Arrisku-egoeraren adierazpena duten kasuak bideratzea (27. or.)	Zer unetan gerta daitekeen bideratzea. Larritasunaren balorazioa egiteko ardura duten zerbitzuak. Nola jardun larrialdi-egoeretan. Kasuak udal-mailako gizarte-zerbitzuetatik lurralde-mailakoetara bideratzeko baldintzak eta prozedura; nola jardun susmoa izanez gero. Kasuak lurralde-mailako gizarte-zerbitzuetatik udal-mailakoetara bideratzeko baldintzak eta prozedura; babesgabetasunaren larritasun-maila gutxitu dela egiaztatzeko baldintzak. Jarraitu beharreko jarduna desadostasunak izanez gero. Jarraitu beharreko jarduna familian larritasun-maila desberdineko egoeretan dauden haur eta nerabeekin. Arrisku-egoeraren adierazpena duten kasuak bideratzeko prozeduraren berezitasunak.

Osteko esku-hartzea (30. or.)	Arrisku ertaineko, arrisku larriko edo desanparoko egoeretan esku hartzeko planaren diseinuaren eta exekuzioaren ildo orokorrak

Tresna

Babesgabetasun-egoera motak (33. or.) Zerrenda orokorra

Tratu txar fisikoa (34. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: Aitaren, amaren edo tutore nahiz zaintzaileen portaeraren ondorioz haurrari edo nerabeari eragindako edo eragin ahal izandako lesioak edo kalte fisikoa.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: "Tratu txar psikikoak" ere ba ote dauden balioetsi behar da. Meadow-en sindromea ere barnean hartzen du.

Zabarkeria (36. or.)

A. Behar fisikoekiko zabarkeria

ELIKADURA (36. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurraren edo nerabearen elikadura-beharren arretan hautemandako gabezien larritasuna, (2) haurraren edo nerabearen osasunean edo garapen fisikoan duen eragina.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Medikuaren irizpena garrantzitsua da osasunaren gaineko eraginaren edo arriskuaren balorazioa egiteko

OSASUN FISIKOAREN ZAINTZA (38. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurraren edo nerabearen higienearekin, osasunarekin eta atsedenarekin loturiko beharren arretan hautemandako gabezien larritasuna, (2) haurraren edo nerabearen eta inguruko pertsonen osasunean eta errendimenduan gaur egun duen edo izan dezakeen eragina.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Medikuaren irizpena garrantzitsua da haurraren edo nerabearen osasunaren gaineko eraginaren edo arriskuaren balorazioa egiteko.

JANTZIAK (40. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurraren edo nerabearen beharren arretan hautemandako gabezien larritasuna, arropari dagokionez (nahikoa, egoera onekoa eta eguraldiaren arabera egokia izan behar du), eta (2) haurraren edo nerabearen osasunean eta eguneroko bizitzako jardueretako parte-hartzean gaur egun duen edo izan dezakeen eragina.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.

HIGIENE PERTSONALA (41. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurraren edo nerabearen beharren arretan hautemandako gabezien larritasuna, higiene pertsonalari dagokionez , eta (2) egoera horrek berdinkideekiko eta beste pertsona batzuekiko harremanean zenbateraino eragiten duen.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.

ETXEBIZITZAREN HIGIENE-BALDINTZAK (42. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Etxebizitzaren egoera higienikoan hautemandako gabezien larritasuna, (2) haurraren edo nerabearen osasunean gaur egun duen edo izan dezakeen eragina, eta (3) egoera onbideratzeko prestasuna.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Garrantzitsua da usteltzen ari den hondakin organikorik ba ote dagoen etxebizitzan.

ETXEBIZITZAREN EGONKORTASUN- ETA BIZIGARRITASUN-BALDINTZAK (43. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurrak edo nerabeak gutxieneko baldintzak betetzen dituen etxebizitza bat izatea, egonkortasunari, segurtasunari, espazioari eta bizigarritasunari dagokienez, eta (2) haurraren edo nerabearen aita, ama edo tutore nahiz zaintzailea zenbateraino konturatzen diren egoeraren garrantziaz eta portaera arduratsua ote duten.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.

B. Segurtasun-beharrekiko zabarkeria

ETXEBIZITZAREN SEGURTASUN FISIKOA ETA ARRISKUEN PREBENTZIOA (44. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Etxebizitzan segurtasunarekin loturiko gabeziak ote dauden, (2) haurraren edo nerabearen guraso, tutore edo zaintzaileak nolako intentsitatez eta maiztasunez duten portaera ausartegia, (3) haurraren edo nerabearen osotasun fisikoa zenbateraino dagoen mehatxatuta, eta (4) haurraren edo nerabearen guraso, tutore edo zaintzailea zenbateraino jabetzen diren egoeraz eta portaera arduratsua ote duten.
- **Larritasun-mailen** deskribapena

ARTATZEA (45. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurra edo nerabea artatzeari dagokionez, zer maiztasunez dagoen gabeziaren bat familiaren etxearen barruan nahiz kanpoan, eta (2) haurraren edo nerabearen osotasun fisikoa zenbateraino dagoen mehatxatuta.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Haurraren edo nerabearen ezaugarri bereziak (adina, gaitasun intelektuala eta abar) kontuan izatea garrantzitsua da artatze-premiak aztertzeko garaian. Adin-tarteak bereiztea. Honako bi tipologia hauek bereizteko irizpideak aipatzen dira: "artatze-lanetan zabarkeriaz jokatzea".

BESTE PERTSONA BATZUEK ERAGINDAKO BABESGABETASUN LARRIKO EGOEREN AURKAKO BABESA (48. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Guraso, tutore edo zaintzaileak haurrari edo nerabeari gertatzen ari zaionaren berri izatea, (2) egoera hori gertatzen ari zela adierazten zuten seinaleak hautemateko gaitasuna, eta (3) egoeraren aurrean emandako erantzunaren egokitasuna. Ezkongai-harremanetako biktimizazioa ere sartzen da.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Haurrari edo nerabeari tratu txarrak eman, eraso egin edo behartu duten pertsonak beste hirugarren batzuk direnean —ez gurasoak edo tutore edo zaintzailea.— Tratu txar, eraso edo abusu larrien egoeretan soilik.

C. *Prestakuntza-beharrekiko zabarkeria* (49. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Guraso, tutore edo zaintzaileak zer-nolako arreta eta ardura ematen dizkieten haurraren edo nerabearen prestakuntza-beharrei, eta (2) zer erantzun ematen dieten haurrak edo nerabeak arlo horretan izan ditzakeen arazoei eta ikastetxearen eskaera eta orientabideei.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Absentismo-egoeren balorazioa egiteko irizpideak barnean hartuta.

D. *Behar psikikoekiko zabarkeria*

INTERAKZIOA ETA AFEKTUA (51. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Zabarkeriazko portaeraren intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurrarengan edo nerabearengan ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Adin-tarteak bereiztea. Kalte psikiko larriaren definizioa.

ESTIMULAZIOA (52. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Zabarkeriazko portaeraren intentsitatea eta maiztasuna, (2) haurraren edo nerabearen adina, eta (3) haurrarengan edo nerabearengan ikus daitezkeen ondorioen larritasuna.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Adin-tarteak bereiztea. Kalte psikiko larriaren definizioa.

ARAZO EMOZIONAL LARRIETARAKO ARRETA ESPEZIFIKOA (53. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurrak edo nerabeak arazo emozional larriak dituenean tratamendu psikologikoa edo psikiatrikoa jasotzeko beharra argi eta garbi ez betetzea, eta (2) nolako larritasuna duten arazo horiek.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Arazo emozional larrien kasuan soilik.

ARAUAK, MUGAK ETA BALIO MORAL POSITIBOEN TRANSMISIOA (54. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Guraso, tutore edo zaintzaileak zenbateraino ez dituen betetzen haurraren edo nerabearen mota horretako beharrak, eta (2) haurrak edo nerabeak portaera- eta egokitzapen-arazo pertsonal, familiar eta/edo sozialak ote dituen edo etorkizun hurbilean horrelako arazoak izateko arriskuan ote den.
- **Larritasun-mailen** deskribapena

Sexu-abusua (55. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: Helduaren portaera-mota.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Aitak, amak, tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek zein bizikidetza-unitateko kide diren beste senitarteko edo gertuko pertsona batzuek egindako abusua ere sartzen da. Larritasun maila "handia" edo "oso handia" izango da beti.

Tratu txar psikikoa

A. TRATU TXAR EMOZIONALA (56. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Tratu txarrak zer intentsitatez eta maiztasunez jazotzen diren, (2) haurrak edo nerabeak zer adin duen, eta (3) haurrari edo nerabeari nabari zaizkion ondorioek zer larritasun duten.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Sartzen diren egoeren deskribapena. Adin-tarteak bereiztea. Kalte psikiko larriaren definizioa.

B. HAURRA EDO NERABEA ERABILTZEA GURASO-FIGUREN ARTEKO GATAZKETAN ZEIN GURASO-FIGUREN ETA HAUR EDO NERABEARENTZAT ESANGURATSUAK DIREN ETA BIZIKIDETZA-NUKLEOKO PARTE DIREN BESTE SENIDEEN ARTEKO GATAZKETAN (59. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Guraso, tutore edo zaintzailearen portaerak nolako intentsitate duen, eta (2) zer-nolako eragina duen haurrarengan edo nerabearengan eta guraso-figurekiko eta bizikidetza-nukleoko parte diren beste senide batzuekiko harremanetan.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Ikusi definizioan tipologia honetan sartutako kasuak.

C. BIKOTE BARRUKO EDO BIZIKIDETZA-UNITATEKO KIDEEN ARTEKO INDARKERIAZKO EGOEREN ERAGINPEAN EGOTEA (60. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Zer intentsitatez eta maiztasunez jazotzen den bizikidetza-unitatearen barruan indarkeria fisikoa edo hitzezko indarkeria, eta (2) egoera horiek zer eragin duten haurrarengan edo nerabearengan edo zer larritasun-mailatako kalte fisiko eta psikikoa eragin dezaketen. Genero-indarkeria eta etxeko indarkeria kalifikazio horretan sartzen dira.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Ikusi definizioan tipologia honetan sartutako kasuak. Haurraren edo nerabearen guraso, tutore edo zaintzaileen arteko indarkeriaren eraginpean egotea hartzen du, baita bizikidetza-unitateko beste kideen arteko indarkeriarena ere.

D. ERASO FISIKOAREN MEHATXUAK (61. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Zer larritasun duen haurrari edo nerabeari egiten zaizkion mehatxuetan adierazitako kalteak, (2) nolako beldurra eragiten dioten, eta (3) mehatxuak betetzeko zer arrisku dagoen.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.

Abandonua (62. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Zenbat denboraz eta nolako maiztasunez uzten den haurra edo nerabea zaintzea hirugarren pertsonen esku, (2) zer-nolako inguruabarretan gertatzen den, eta (3) guraso, tutore edo zaintzaileak haurraren edo nerabearen zaintza berriz beren gain hartzeko asmorik duen.
- **Larritasun-mailen** deskribapena.
- **Gai bereziak**: Honako bi tipologia hauek bereizteko irizpideak aipatzen dira: "artatze-lanetan zabarkeriaz jokatzea" eta "abandonua".

Gurasoen gaitasunik eza haur edo nerabearen portaera kontrolatzeko (64. or.)

- **Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak**: (1) Haurrak eta nerabeak egokitzapen-arazo pertsonal, familiar eta/edo sozial kanporatuak izatea eta haien larritasun-maila, eta (2) aita, ama edo tutore nahiz zaintzailea gai izatea arazo horiek kontrolatu edo kudeatzeko.
- **Larritasun-mailen** deskribapena. Honako hauek bereiztea: (1) arazoak familian, eta (2) arazoak familiatik kanpo.
- **Gai bereziak**: Oro har, tipologia horretan nerabeak edo nerabezaroaren inguruko adineko haurrak sartzen dira.

Beste batzuk

A. JAIO AURREKO TRATU TXARRA (66. or.)

Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak: Jaio aurreko tratu txarrak oso larritasun handiko kalifikazioa izango du beti. Amak edo aitak haurdunaldian izandako jokabideak eragindako gaixotasun fisiko, mental edo sentsorial larriak dituzten jaioberriei aplikatzen zaie. **Gai bereziak:** Jaio aurreko tratu txarra egon dela umea jaio ondoren egiaztatu beharreko kontua da. Haurdunaldiko arrisku-egoeren baloraziorako, ikusi "Jaio aurreko arriskua" edo "Jaio aurreko aldian hautemandako babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna" (dokumentuaren III. zatia).

B. TRATU DESEGOKIA (67. or.)

Honako eskala hauek sartzen dira: (1) **Janaria eta ura nahita kentzea (67. or.)**, (2) **Konfinamendua edo murrizketa fisikoa (68. or.)**, eta (3) **Etxetik bidaltzea edo etxean sartzen ez uztea (69. or.)**. Eskala bakoitzaren **larritasun-mailen** deskribapena.

C. GALBIDERATZEA (70. or,)

Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak: (1) Nolako zorroztasunez jokatzen duten gurasoek, tutoreak edo zaintzaileak, (2) zenbateraino ahalbidetzen edo bultzatzen duten haurra edo nerabea portaera horien eraginpean egotea edo haietan parte hartzea, eta (3) egoerak zer eragin duen gaur egun edo izan dezakeen haurraren edo nerabearen egokitzapen sozialean. Honako hauek sartzen dira: delinkuentziara bultzatzea, guraso-eredu asozialak izatea eta indarkeriara bultzatzea edo beste pertsona batzuenganako mendekotasuna sortzea, sexua, erlijioa, jatorria, sexu-orientazioa, ezaugarri fisikoak edo antzekoak direla eta. **Larritasun-mailen** deskribapena.

D. ESKEKOTASUNA (72. or.)

Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak: (1) Zer maiztasun edo baldintzapean dabilen eskean haurra edo nerabea, (2) Guraso, tutore edo zaintzaileak mehatxurik edo gogorkeriarik egiten duten, eta (3) egoerak zer eragin duen gaur egun edo izan dezakeen haurraren edo nerabearen osasun fisikoan eta ikastetxeko asistentzian. **Larritasun-mailen** deskribapena.

E. LAN-ESPLOTAZIOA (73. or.)

Larritasunaren balorazioa egiteko kontuan izan beharreko alderdiak: (1) Haurrari edo nerabeari mehatxurik edo derrigortzerik egiten zaion, (2) zer maiztasun eta zenbat denboraz lan egin behar izaten duen, eta (3) egoera horrek zer eragin duen bere jardueretan (prestakuntzakoak, ludikoak eta sozialak) edo atseden-premietan. **Larritasun-mailen** deskribapena. **Gai bereziak**: Etxeko lanetan gehiegizko ardura izatea ez da barnean hartzen (horiek "tratu txar emozionalak" tipologian sartzen dira).

Arrisku larria edo desanparoa dakarten beste egoera espezifiko batzuk (74. or.)

- **Definizioa:** Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek **haurraren edo nerabearen bizitza edo oinarrizko osotasuna arrisku larrian egon daitekeela** pentsarazteko moduko ezaugarri edo muga jakin batzuk dituzte, **eta familia-ingurunean ez dago inolako kontrol-elementurik gabezia horiek betetzeko eta haurraren edo nerabearen oinarrizko beharrak gutxieneko maila egokian beteko direla bermatzeko.**
- **Egoera hauek biltzen ditu**: (1) **Aitak, amak edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonek eragindako babesgabetasun larriko aurrekariak**, (2) **Zailtasun pertsonal larriak gurasoengan edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonengan**, (3) **Gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen aldi baterako edo behin betiko ezintasuna babes-betebeharrak betetzeko**.
- **Gai bereziak:** Egoera horiek agertuz gero, kasua oso larritzat hartzen da automatikoki.

Beste inguruabar batzuk balioesteko irizpide teknikoak

- **Jaio aurreko aldian detektatutako jaio aurreko arriskua eta babesgabetasunarekiko zaurgarritasuna (77. or.)**
- **Lankidetza-maila gurasoen edo tutoretza edo zaintza betetzen duten pertsonen eta haurrak eta nerabeak zaintzeko eta**

babesteko gizarte-zerbitzuetako profesionalen artean (79. or.)

Dokumentazio osagarria

- **Glosarioa (82. or.)**
- **Tresnaren laburpen-orria (85. or.)**
- **Haurtzaroko eta nerabezaroko oinarrizko beharren taxonomia eta horien ebaluaziorako adierazleak (88. or.)**
- **Balora tresna — Gidaliburu azkarra (102. or.)**